

DOKUMENTI

SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA MUZEJA

19

LJUBLJANA

1972

DSGM

Letnik VIII (19)

Str. 1—112

Ljubljana 1972

DOKUMENTI SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA MUZEJA
 letnik VIII, zvezek 19, 1972
 Izdaja Slovenski gledališki muzej v Ljubljani, Cankarjeva 11
 Uredila Mirko Mahnič in Dušan Moravec, odg. urednik Dušan
 Moravec, izhaja dvakrat letno
 Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

VSEBINA :

Novo gradivo o Govekarjevi vlogi v slovenskem gledališču (Dušan Moravec)	1
Oris življenjskega dela Jožeta Koviča (Bruno Hartman)	19
Novi dokumenti o Dramatičnem društvu (dm)	46
Vera Danilo-Balatkova	53
Lojze Drenovec pripoveduje	61
Poslovil se je Ludvik Mrzel, prvi povojni upravnik Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru	70
Prvo slovensko marionetno gledališče (Savo Klemenčič) *	73
Prispevek k podobi Narodnega gledališča v Ljubljani od 1920 do 1924 (nadaljevanje) — (Mirko Mahnič)	88
Publikacije o dramatiki in gledališču na Slovenskem (1966—1971) — (Mojca Kaufman)	94
Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1971	106

TABLE DES MATIÈRES

Nouveaux matériaux sur le rôle de Fran Govekar dans le théâtre slovène (Dušan Moravec)	1
L'Oeuvre de Jože Kovič (Bruno Hartman)	19
Trois nouveaux documents concernant la Société dramatique (dm)	46
Vera Danilo-Balatkova	53
Lojze Drenovec raconte	61
Ludvik Mrzel nous a quittés	70
Premier théâtre professionnel de marionnettes en Slovénie (Savo Klemenčič)	73
Pour un tableau du Théâtre national de Ljubljana entre 1920 et 1924 (Mirko Mahnič)	88
Bibliographie des publications sur le théâtre et les oeuvres dramatiques slovènes (Mojca Kaufman)	94
Compte-rendu du travail du Musée du théâtre slovène en 1971	106

DOCUMENTS DU MUSÉE DU THÉÂTRE SLOVÈNE, HUITIÈME ANNÉE — N° 19, 1972
 Publié par le Musée du théâtre slovène, Ljubljana, Jugoslavija
 Rédigé par Mirko Mahnič et Dušan Moravec
 Imprimerie »Jože Moškrič«, Ljubljana, Jugoslavija

Novo gradivo o Govekarjevi vlogi v slovenskem gledališču

(Ob korespondenci Hinka (Nučiča))

V zapuščini dramskega igralca in režiserja Hinka Nučiča (1883—1970) se je ohranilo med mnogimi pričevanji o njegovem mladostnem delu v Ljubljani (1900 do 1912) in o njegovih poznejših vezeh z rodnim mestom tudi 49 dopisov gledališkega tajnika, kasneje intendanta in prvega ravnatelja slovenskega gledališča v Ljubljani, Frana Govekarja. Prva Govekarjeva sporočila so iz leta 1901, poslednje ima letnico 1919. Mnoga od teh pisem imajo le obrobni pomen, posebno značilna pa so tista, ki jih je pošiljal novi gledališki ravnatelj svojemu sodelavcu v prvem obdobju po nastopu nove službe (1908), še bolj pa tista iz jesenskih mesecev 1912, ko se je moral s tega mesta umakniti in je bil Nučič že član zagrebške Drame. Tretja serija, ki je očitno še založena (zapuščino je izročila naši ustanovi pokojnikova vdova, dramska igralka Vika Podgorska s pripombo, da še ni v celoti zbrana) pa so vabila umetniku, naj se vrne iz Zagreba in prevzame vodstvo novega slovenskega gledališča.

Mnoga od teh pisem nam razjasnijo prenekatero podrobnost o razvoju našega gledališča v tistih dveh desetletjih, pomagajo nam osvetliti umetniško in človeško podobo Hinka Nučiča, ki so mu bila pisma namenjena, še bolj zgovorno pa nam pripovedujejo o avtorju pisem, o eni najzanimivejših osebnosti slovenskega kulturnega življenja prvih dveh decenijev našega veka: govore nam o njegovi široko razpredeni dejavnosti, o zavzetosti za slovensko gledališče, ki je bila gotovo izjemna, ne glede na to, ali je bila prav usmerjena ali ne, o njegovi prizadevnosti in mnogostranosti, pa tudi o vzvišenosti, oblastnosti in o tisti njegovi lastnosti, o kateri se je že pisalo in ki jo potrjuje v nekaterih pismih opomba ob koncu: »Smatrajte to pismo za zelo *zaupno*! Spletkariti nočem« — ali: »Naj pa ostane to *tajno med nama*, ker nočem biti ničesar kriv!« — ali: »*A mene ji ne imenujte*, da ne bo kake intrige!«

1

Iz zgodnjega obdobja so se ohranile le tri dopisnice; na dveh je kratko uradno sporočilo, ena od teh, odposlana 19. junija 1901, pa že kaže značilni pokroviteljski ton gledališkega tajnika, ki se je čutil vzvišenega nad mladim članom ansambla:

Za bodočo sezono Vas stalno angažiram in sicer s početkom sezone. Dramat. šolo bo imel g. rež. Verovšek. O začetku Vas obvesti. V kratkem dobite že vlogo iz Viljema Tella. V šolo pa le hodite redno in točno, da napredujete, saj sposoben in zmožen ste vsekakor.

Ta zgodnja sporočila so — vsaj med ohranjenimi — docela osamljena. Prvo pismo je odposlal Govekar Nučiču šele 3. maja 1908, ko njegova prošnja za ravnateljsko mesto formalno še ni bila rešena, imel pa je že vsa zagotovila in podpisal se je »začasni intendant«. Tudi to pismo ne more zatajiti oblastnosti novega šefa, ki obvešča igralca o bližnjem podpisu pogodbe in v zvezi s tem o njegovih dolžnostih, ki so terjale od takratnega člana slovenskega gledališča vsestransko uporabnost in tudi — pokorščino:

Angažujete se za vse leto in morate biti našemu gledališču vedno na razpolago. Seveda se vaš angažmá ne omejuje na nobeno stroko, ker morate igrati vse, kar se Vam dodeli. Sodelovati pa morate tudi v opereti in operi, če treba. Da se Vaši umetniški časti ne bo godila škoda, to se razumeva samo po sebi. Aristokracije pa med igralsko republiko ne sme biti.

Tudi režirali boste. Ako se izkažete sposobnega, igre hitro in dobro uprizarjati, boste režirali mnogo. Tekmovanju se ne bodo stavile nobene meje. Naslovov režiser-skih pa ne bomo delili stalnih, ker je to starokopitnost, ki dela v osebnju le slabo kri.

Po tem pismu se je nekaj zapletlo v zvezi z angažmajem Nučičeve žene, ki je bila gledališka šepetalka. Igralec je očitno napisal svojemu šefu ne prav vjudno pismo, ki je tega razbesnelo. Vse to za naše raziskave kajpada ni pomembno, značilni pa so nekateri odstavki v ostrem Govekarjevem odgovoru, ki ga je napisal ta 25. julija 1908 in ga že samozavestno podpisal »udani Fr. Govekar, ravnatelj«:

Podjetnik predstav je Dramatično društvo, ki plačuje vse člene. Blagajnik naj-bolje ve, ali ima sredstva, ali ne. Razložil Vam je položaj, — sicer pa ga morate poznati tudi sami, če znate misliti spričo znanega postopanja dežele in — dolgov.

Plačujemo Vas vse leto in šest mesecev dobivate po moji zaslugi, dasi ničesar ne delate, 110 K na mesec. A niste hvaležni, nego pisarite taka pisma! Vedno sem Vas smatral taktnim mladim možem, a Vi menda na to grešite. Kdo je iskal pomoči proti meni celó pri gosp. županu? —

Naznanjam Vam torej uradno, da Dramat. društvo stori za svoje člene vse, kar more. Več ni možno! Podpiramo specij. Vas kolikor največ možno. Bodite društvu za to hvaležni!

Ohranil se je tudi osnutek Nučičevega opravičila, datiran 27. julija 1908, da je bil »vedno hvaležen vsem: Dram. društvu in Vam še posebe«, vendar to ni zgolj opravičilo: »Samo vprašanje se mi je usililo, ali ste Vi absolutni naš vodja, ali ne?«, tako je zapisal in ob koncu še skorajda zagrozil: »Menda sem že predolgo Vaš član. Skušal bom, da tudi to popravim in grem po zgledu drugih s trebuhom za kruhom.«

Vendar, spor se je brž poravnal, saj je Govekar že 12. avgusta sporočal igralcu v Omišalj na otoku Krku, kamor je Nučič že tista leta pa vse do pozne starosti hodil na oddih, dokaj vzpodbudno novico: igral bo naslovno vlogo v Goethejevem »Faustu«, s katerim naj bi začel Govekar svojo prvo sezono (premiera je bila v resnici šele 19. decembra 1908, začeli pa so z ruskim igrokazom Spažinskega »Gospa majorka«).

Fran Govekar

Hinko Nučič

»To bo za Vas pač najsilnejša vloga, ki ste jo kdaj igrali«, tako je bodril igralca in se hkrati še pohvalil: »S ‚Faustom‘ prehitimo Zagreb, ki ga sploh še nima prevečenega.«

Nekaj dni pozneje (18. avgusta 1908) pa je poslal igralcu na Krk večji del vloge z željo, da bi se že tam lotil učenja. To obširno pismo kaže Govekarja tudi kot zavzetega dramaturga, ki je skušal vlogo igralcu približati s svojimi tolmačenji in z analizo nemškega kritika, ki jo je dobil malo prej v roke in jo je v izvirniku vpletel v svoje pismo; zlasti sklepni del pisma pa kaže tudi Govekarjevo dokaj sodobno pojmovanje odrske interpretacije klasične drame:

Vobče Vam naj dam na kratko še nekaj navodil k tej veliki in težki ulozi!

V I. in II. dejanju je dr. Henrik Faust, zdravnik, filozof, profesor itd., bled, izmučen, trpek cinik, kakih 45—50 let star. Torej ne čisto propadel starec brez sile in ognja. Nasprotno, njegov duh je živahen, temperament ognjevit, le telo mu je utrujeno, duša razočarana, srce nezadovoljno. Od III. dejanja dalje, ko je izpil dr. Faust čarobno pijačo večše, pa se Faust docela pomladi, osveži in telesno okrepi, tako da naliči mladeniču kakih 25—30 let!

Ne smete torej misliti na Gounodovega opernega Fausta, ki ga igrajo tenoristi čisto drugače, kakor ga je hotel Goethe!

Predvsem vam polagam na srce, da odložite ves otlj patos in vsakršno ljubimsko jokavost. Faust je zrel, prezrel mož, da bi javkal in sentimentalno tožil. Njegova boleost je moška, dasi nekako blazirana.

V Monakovem je te dni »Künstlertheater« uprizoril »Fausta« in naslovno ulogo je igral Matthieu Lützenkirchen. V neki kritiki o njegovem Faustu čitam sledeče stavke, ki jih temeljito premislite. [Citira nemškega kritika].

Torej pomnite: tudi mladi zaljubljeni Faust ne sme biti sladek, jokav, patetičen, nego strasten, vroč mož, ki ne zna in ne more več ljubiti platonično.

Učite se torej te uloge tako, da ne zaidete nikdar v deklamatoren patos, nego govorite vedno kolikor možno naravno, prirodno: jezno, ošabno, trmasto, cinično, zaničljivo, strastno, pohotno in vseskoz zrelo moško. Faust ni nikdar petošolski, nego le blag, mehak, dober, kajti niti za hip ne pozabite, da je velikan učenosti!

Da Vam bo prehod od I. in II. dejanja lažji na III., IV. in V. dejanje, zato boste že v prvih dveh dejanjih morali kazati znake poznejše mladostne viharnosti. Torej v I. in II. dej. dozorel mož vroče duše, a oslabiljenega, ne propalega telesa; v zadnjih treh dejanjih pa mlad mož vrelega srca in neukrotne telesne sile. To zvezo boste morali naznačiti tudi v svoji maski in gestah I. in II. dejanja. Nastopili torej ne boste takoj spočetka kot siv starček, ki jedva še lazi, — nego le kot mož zrele dobe, bled, kuštravih las in zanemarjene brade. Iste lase in isto brado obdržite tudi v III., IV. in V. dej., a vse lepo pristriženo in počesano. Na obrazu boste imeli spočetka bledoto in nekaj starikavih gub; ta bledota se kasneje povsem umakne zdravi barvi in gube izginejo.

Ako še česa ne razumete, mi pišite! Pazite, da ne zaidete v prepočasen tempo! Skrbite, da dolge svoje monologe zanimivo izbarvate in razživite na ta način, da govorite razne odstavke v različni višini in globini glasu in z različnim tempom ter z raznim dviganjem in padanjem sile glasu. Pazite tudi na umljivost govora ter na pravilno zvezo misli: Interpunkcije so važne! Verzov se sploh ne sme čutiti preveč in zlasti rime naj se kolikor možno izgubljajo v naravnem govorjenju!

Sezono sta preživela skupaj, zato lahko spremljamo Govekarjeve nove dopise šele od pomladi dalje, ko je vodil Hinko Nučič gostovanje ljubljanskega ansambla v Gorici. Dopisi, odposlani v aprilu 1909, kažejo, da je prvi zanos mladega ravnatelja že popuščal, četudi vere vase ni izgubil:

Na obč. zboru so zopet kreketale žabe. Gnusno! Bila je najslabša sezona, imeli najslabše predstave, režija škandalozna, igralci za nič, jaz sem denar zapravljjal, a Roz[man, blagajnik] je živ svetnik... Meni se tudi ta klika! Sami ubijajo vse, kar imamo še...

Počitniška pisma, ki so romala tudi tisto poletje iz Ljubljane na Krk, govore o tem, da si ambiciozni šef slovenskega teatra tudi v vročih dneh ni dal miru. Prebiral je prijave za »dramatično šolo« — oglasilo se je štirinajst gojencev, med njimi pa »dama doslej niti ena. To je značilno za naše razmere«. Razmišljal je o otvoritveni predstavi. »Revolucijska svatba«? (Res so začeli s tem Michaëlisovim »igrokazom«). Navedel je še tri naslove za prve tedne, četrto mesto pa je bilo »rezervirano« za igro brez imena: »Burka za Verovška«. Nučič bo imel posla tudi z opereto. Tudi »dramatično šolo« bo moral voditi, kajti »niti ga. B[orštnikova] niti g. V[erovšek] me nista doslej gledé dram. šole še prav nič vprašala.«

V aprilu 1910 je Nučič spet vodil gostovanje v Gorici in šef mu je tja poročal o zadnji »intendančni« seji: »Sklenilo se je, da imam angažirati vse porabne domače sile, ki reflektirajo na to, iznova pod starimi pogoji.« Sporočilo, ki je spričo tujih članov ansambla vzpodbudno, če je bil poudarek bolj na »domaćih silah« kakor na dostavku »pod starimi pogoji«. Da je bolj verjetna druga možnost, da slutiti pripis: »Gaže so dosegle svoj višek pri skoraj vseh članih.«

2

Pisma so zdaj vse redkejša, večidel sta jih izmenjavala sodelavca le v počitniških mesecih. V začetku leta 1912 beremo nekaj ravnateljevih navodil režiserju, pa tudi besede, ki najjavljajo krizo in bližnji konec Govekarjeve druge vladavine v slovenskem gledališču:

Večne afêre in skrbi! — Ubit sem! — Izpumpan! Izmozgan! Prosim Vas, podpirajte me te dni, ko sem za delo čisto nesposoben! Fertig!! — — —

V krizi pa ni bilo samo Govekarjevo vodenje ljubljanskega gledališča, temveč tudi gledališče samo: zaradi gmotnega stanja so že dlje napovedovali celo ukinitve. Govekar sam se je pogajal z osiješkim gledališčem, da bi prevzel tam ravnateljske posle, hkrati pa je igral (še kot šef ljubljanskega gledališča!) posredovalno vlogo med slovenskimi igralci in med zagrebškim intendantom Tresčecem, ki je razmišljal o angažmaju nekaterih od teh, predvsem o Hinku Nučiču. »Dobro bi bilo«, je pisal Govekar Nučiču 6. aprila 1912, »če se vsi še sami ponudite v Zagreb, ker ne maram, da bi se kdaj reklo, da sem hotel ensemble razbiti« [!]. — »V Ljubljani se nič ne gane«, beremo v novem pismu (10. aprila 1912). »Niti seje ni nobene, in občinski svet se ne briga doslej za nič. Jaz hodim vsak dan, po navadi, v gledal. pisarno, ker imam še dela, zaostanke. S 1. majem pa grem na magistrat« — v svojo staro službo, kjer je dobil ob nastopu ravnateljskega mesta v gledališču stalen dopust. Že 25. aprila 1912 Govekarjevo pismo spet govori o nameravanih zagrebških angažmajih, to pot še s pridržki: »Vedno sem Vam pisal, da nikomur ne prigovarjam, naj gre kam drugam, da nočem razbijati ensembela, ker gledališču nočem škoditi. Pisal sem le to, česar me je naprosil Tresčec, ki se je za nekatere člane zanimal. Tresčec pač ni poznal gaž naših članov, ki so v primeri z drugimi gledališči jako dobro plačani.« Tisti čas je bil položaj že manj temen, sklenjeno je bilo, da »drama in opereta ostaneta, opera pa se bo gojila z gosti. Gledališče bosta vodila intendant Dram. društva in tajnik.« Stvar se je torej jasnila: gledališče ne bo razpadlo, ukinjeno pa bo — zadnja štiri leta zelo dobro plačano — ravnateljsko mesto. V tem pismu je Govekar še svetoval — »ostanite v Ljubljani, če se kaj v kratkem ne spremeni«, vendar ne zato, da bi ohranil slovenskega igralca in režiserja slovenskemu gledališču (pod novim vodstvom), temveč zaradi tega, ker so bila pogajanja z zagrebškim intendantom v slepi ulici. Še isti dan pa je dobil Govekar Tresčечеvo sporočilo, da bi angažiral Nučiča (in njegovo soprogo) s tedanjo ljubljansko plačo, ki je znašala 2700 kron letno in po šest kron za režijo (Govekar je imel tisti čas 7200 kron ravnateljske plače, ki jo je plačevala v letih 1908—1912 mestna občina). Še tisti dan je ves navdušen pisal v Maribor, kjer se je takrat Nučič mudil na gostovanju:

Učiti se bo polovico manje! Poleti ne boste begali po svetu, nego imeli gažo in mir! Postanete hrvatski igralec, ki pride v Zagreb ali v Beligrad s penzijo! Truda bo le malo. In nič intrig!

Storite, kakor hočete, ampak jaz bi na Vašem mestu to krasno priliko pograbil ~~in~~ obema rokama. Zdaj Vam je karijera odprta. Ne bodite ljubljanska srajca, ki se ne upa iz domačega gnojišča! Mladi ste, marljivi, energični! Rückova, Borštnik, Polakova ... vsi so napravili srečo

Govekar nagovarja Nučiča, naj sprejme zagrebški angažma (26. aprila 1912)

To je sijajno za 1. sezono!

Učiti se bo polovico manje! Poleti ne boste begali po svetu, nego imeli gažo in mir! Postanete hrvatski igralec, ki pride v Zagreb ali v Beligrad s penzijo! Truda bo le malo. In nič intrig!

Storite, kakor hočete, ampak jaz bi na Vašem mestu to krasno priliko pograbil z obema rokama. Zdaj Vam je karijera odprta. Ne bodite ljubljanska srajca, ki se ne upa iz domačega gnojišča! Mladi ste, marljivi, energični! Rückova, Borštnik, Taborska, Polakova ... vsi so napravili srečo, ko so odšli iz Ljubljane! Zavidam Vas!

Pišite mu torej takoj!

V Ljubljani Vas čakajo le intrige, sovražstvo, nehvaležnost! Skrbinšek in Verovšek rujeta proti Vam povsod. Ali ste brali sinočnji »Narod« in »Slovenca«? Očita se Vam koristolovstvo in oderuštvo lastnih kolegov. »Dan« je tiste vste črtal!

Ne silim Vas iz Ljubljane, ampak če ste sam sebi prijatelj, se pogodite s Treščecem takoj! Jaz bi Vam čestital, če se posreči!

Le se me le Lub. boje! - je ljub je rimski
metrik. Tisti mi neorečen, ki ga greze.
vzajo s sivostranom in povijajo, amputirajo
oni, ki ga - ignorirajo. Le uiele sur,
jo mir. Ter upijajo povod simpatijo.

Licer ja bolite vplouat! Pohvalite
svoje skumere, čestitajte jim, bravite jih
— s tem jim izričete pozdravje svojče! —
Lari ja — ch je res velik semestrnik, —
postal a je bil vedno brez pravega ...
Zato bo še kmaj sprijatelj, svoj neboj človek.
hladi — A — i ja je ničemernej, ki
je vase zljubljen. Pravite se lastnosti,
ja je imamo ~ ja!

Kar se Lije živuće strani, gre
Lentures vsem, zelo tesno. Proved

*Govekar daje nasvete
Nučiču (29. oktobra 1912)*

Naj pa ostane to tajno med nama, ker nočem biti ničesar kriv!

Dan za tem, ko je prejel Govekar novo Tresčečevo pismo v zvezi z Nučičevim angažmajem, je igralca (27. aprila 1912) znova vzpodbujal: »Kot Hrvat. igralec imate odprto karijero, v Lj. pa ste navezani le na eno gledališče.« Istega dne je sam »definitivno odklonil« Osijek, bolj natančno: uprava tega gledališča je zavrnila njegovo zahtevo, da bi podpisali pogodbo za tri leta.

Nučič je sprejel. Zadnjega maja se mu je Govekar opravičil, zdaj že »režiserju kr. zemalj. kazališta u Zagrebu«, kakor je zapisal na ovitek, ker ni mogel na njegov »prvi megdan«, hkrati pa je pripisal nekaj nasvetov:

Režije »Leara« pa za sedaj, ko imate z jezikom in z novim ensemblom še preveč dela, nikar ne prevzemajte! Ta igra je ena najtežjih nalog režiserju! Pazite, da Vas ne zavedejo na nevarno pot! Mogoče je tukaj kak namen, ki Vam ni ugoden. Pre-

vidnost!! Želim Vam odkrito vse najboljše, zato Vas svarim pred prenaqlim tempom. Intrige so povsod! —

Vsekakor zanimiv nasvet; Govekar je imel gotovo prav, da je svaril mladega režiserja pred toliko težavnim delom, hkrati pa je nadvse značilen njegov strah, da je v tej ponudbi skrit slab namen, da so mu dali toliko odgovorno delo zgolj zaradi »intrige« (še mesec dni prej mu je zagotavljal, da ne bo tam »nič intrig«), da bi si čimprej polomil zobe...

3

Nučič se je naselil v Zagrebu. Govekar se je vrnil v svojo mirno »magistratno pisarnico«. Vse kaže, da so ju zadnja leta zblížala in Govekar, ki svojega slovesa od gledališkega vodstva ni in ni mogel preboleti, je s pravo naslado poročal nekdanjemu sodelavcu o vsem, kar je bilo narobe ali kar se je njemu zdelo narobe v domačem teatru, odkar so prevzeli vodstvo Matej Hubad, Fran Kobal in Oton Župančič. Spodbujal je novega zagrebškega igralca, naj se temeljito uči jezika, da »ne bodo listi — kakor o Borštniku — pisali, da še po 18 letih svojega bivanja v Zagrebu ne zna hrvaščine«; z veseljem je prebiral ugodne kritike o njegovih nastopih, kajti »Vaša zmaga je tudi moja!«. Nič naj mu ne bodo mar »zavistniki« — »le ničle imajo mir ter uživajo povsod simpatijo«. Lahko je postregel prijatelju s kar najbolj praktičnimi nasveti, kako naj se vede v novem okolju (29. okt. 1912):

Sicer pa bodite diplomat! Pohvalite svoje tekmece, čestitajte jim, branite jih — s tem jim izvijete poslednje orožje! — Stari Fr-ch je res velik umetnik — postal, a je bil vedno brez značaja... Zato bo še Vaš prijatelj, vsaj nekaj časa. Mladi — R-č pa je ničemernej, ki je vase zaljubljen. Izrabite te lastnosti, pa ju imate v žepu! —

Kar se tiče finančne strani, gre dandanes vsem zelo tesno. Povsod je strašna draginja! Živeti moramo vsi skromneje, a že premagamo sedanjo krizo.

Svetujem Vam, da obiskujete vse dramske predstave, da vidite, kaj in kako je kritiki najbolj všeč. Učiti se moramo vsi do groba!

V Lj. imajo sedaj sijajno gledališče. Vedno so čenčali o nujno potrebnih reformah, a zdaj — jih ni. Edini »v« in »u« so izkušali vvesti, a so se — blamirali. Skoraj 1½ repertoirja je mojega! Pomislite, Kobal bo igral celo »Mlinarja«, čeprav je že pred 7 leti napram meni slovesno protestiral! Teorija in praksa!

Začeli so namenoma s klerikalno dramo »Sodnik zalamejski«, ki jo je spisal jezuitski klasik Calderon. A Verovšek je znal le 2 dejanji! Tudi »Št. 17.« je bila popoln fiasko. »Boubouroche« je padel brez vtiska pod mizo. Na »Velikega mrtveca« se je vse jezilo. Vse je bilo prazno. Najlepši uspeh so dosegli s Sudermanovo »Srečo v zatišju«, ki jo je režiral Danilo bolje kot vse drugo Verovšek. Zaničevani Sudermann, ki mi ga je Cankar ogorčen očital kot zločin, je vsaj malo ugajal! Danes igra in režira »Vraga« Skrbinšek. Župančič je nad režijo Verov. že začel obupavati. V nedeljo mi je Zup. sam rekel, da je Danilo veliko boljši režiser ter da je z Ver. velik križ. No, zdaj imajo »nad«-režiserja Kobalove milosti! Mislim, da se ta glorijska že podira. Lopov ne ostane brez kazni.

Tako je Govekar v eni sapi povedal vse, kar se je dalo povedati slabega — o Nučičevih novih zagrebških kolegih (Freudenreichu in Račcu) in o svojih ljubljanskih

naslednikov, razvrednotil je Calderonovo dramo, Cankarjevo sodbo, Verovškovo režijo, potem pa tudi orkester, ki da je komaj senca lanskega (Govekarjevega), primadono, ki da kriči, ima »knedel«, skratka »šablonska židovka«, tenorista, ki je »velik revež«, dirigenta, ki je popolnoma neraben, »repertoar, na katerega ljudje strašno zabavljajo... Sam, pravi, se je vsemu odtegnil in ima zdaj tak mir, da se redi in so mu vse obleke preozke...

Čez dober mesec je znova (10. decembra 1912) z navdušenjem sporočal, da »naše gledališče je zdaj že pod psom«, da »to je umetniška era Kobala, Zupančiča in Hubada, treh največjih kapacitet mile majke Slovenije« — in pripisal tej svoji oznaki kar šest klicajev. Na zadnji, osmi strani tega obširnega pisma je še dostavek Govekarjeve soproge Minke: »Bodite veseli, da ste daleč proč od nas! Tukaj je grozno. Človeku, ki ima le malo umetniškega čustvovanja in ambicije, se morajo ježiti lasje. Pa sedaj je vse dovoljeno. Listi brez izjeme so potrpežljivi, kakor še nikdar prej. Vse kritike imajo gg. intendantje pod komando.«

Hinko Nučič pa ni bil edini, ki je moral prebirati nekritična in brez slehernega takta pisana poročila užaljenega gledališkega šefa, ki je zlival ves svoj žolč na novo vodstvo. »Gledališče me strašno zabava«, tako je sporočal v Zagreb, v resnici pa ni imel mirne ure in sleherni priložnost je porabil, da bi razvrednotil svoje naslednike. Ob koncu sezone, ki je bila zanj »vrhunec šmire«, je v pismu svojemu protektorju, bivšemu županu Ivanu Hribarju očrnil profesorja Kobala kot »odurnega gobezdača«, pesnika Zupančiča kot »lahkomiselnega bohema« in uglednega glasbenika Hubada kot »mojstra skazo«.

4

Sezona pa se res ni prav srečno končala. Kljub neprijetnim lastnostim, ki jih razodevajo navedena pisma in kljub temu, da je precenjeval svoje repertoarne poglede in hkrati podcenjeval slovensko gledališko občinstvo, je Govekar vendarle res znal »uvaževati razmere« in spretno krmariti »podjetje«, kakor je rad imenoval domači teater. Zdaj se je znašlo »podjetje« znova v zagati, ki je še bolj kakor pred letom ogrožala obstoj. Tako je prišlo do načrta, naj bi iz Zagreba reševali ljubljanski gledališki voz, intendant Tresčec se je pripeljal v slovensko prestolnico in — Govekar se je nenadoma spet znašel v ospredju. Pismo Hinku Nučiču, odposlano 1. oktobra 1913, nam daje vpogled v takratna dogajanja:

Znano Vam je iz hrvat. listov, da projektuje g. Tresčec gostovanje hrvat. opere in operete ter tudi drame v Ljubljani. Bil je že tu ter sem ga spremljal okoli vseh merodajnih činiteljev, ki so mu dali povsem prosto na razpolago gledališče z vsem fundom, vso garderobo in rekvizitami. Odprto je le še finančno vprašanje, ki pa se more po obljudi dr. Tavčarja, prof. Reisnerja, E. Kristana in Iv. Štefeta tudi ugodno rešiti, ako zahteve zagreb. kazališta ne bodo previsoke.

Gosp. Tresčec je mislil, da bi nam pošiljal za vsako sredo in četrtek (torej dva dni skupaj) svoje operne ali operetne soliste, mi pa bi dali zbor in godbo. Mi bi seveda rajši dobili vse iz Zagreba, a g. Tresčec dokazuje, da je to 1. nemogoče in 2. predrago. Ker bi Zagreb gostoval v Lj. le 8-krat na mesec ali okoli 50-krat v vsej sezoni, je nam nemogoče vzdržati sloven. filharmonijo. Zaslužila bi premalo zato se je začasno razšla, godci so se razkropili in v Lj. jih je le še nekaj nad 10. Tudi vojaške godbe ne moremo dobiti, dasi smo se ž njo že pogovarjali, ker je vezana na nemško gledališče. Računati

moremo torej zdaj le z zagrebškim orkestrom. Zbor bi se še dal dobiti in izučiti, dasi se bojim, da bi večinoma le kvaril, ker bi mogel imeti premalo skušenj, zlasti režijskih. Bojim se sploh, da se ideja v projektovanem obsegu ne bo dala izvršiti, če že povsem ne pade. Orkester je največja zapreka!

Govekar se je v tem pismu »povsem zaupno« pozanimal tudi za vse materialne podrobnosti, za dnevnice, honorarje, olajšave na železnici, številčnost gostujočega ansambla, izračunal je že dohodek predstav, odštel drobne stroške in računal tudi na majhno mestno podporo. Bil je spet ves ogret, posebej za gostovanja opere in operete. Bolj skeptično pa je gledal na dramske obiske in na Tresčecovo misel, da bi poslal Borštnika za tisto leto v Ljubljano (kar se je potem tudi res zgodilo):

Kar se tiče drame, veste, da je ž njo še večja skrb. Ljubljancanje še slovenske drame ne ljubijo. Hrvatska drama bi smela biti le zelo redka, 2—4 predstave. Več gotovo ne. Ako bi v teh dramah igrala vi in g. Borštnik, sem preverjen, da bi bil uspeh vsaj ugoden. Izbrati bi bilo torej po mojem mnenju le take drame, kjer igrata vidva, ki bi bile izredne dramske sile in morda eno zelo komično. Kakšne imate ženske? Stare dame so velike umetnice, lepe dame pa velike začetnice, kaj ne? —*

Premislite tudi o tem!

Mi gorko želimo, da bi se gostovanje Zagreba kakorkoli omogočilo, ker Nemci preveč triumfirajo in ker bi se naše občinstvo povsem odvadilo slovenskemu gledališču. In pa ta sramota za Ljubljano in za ves narod!

Jaz bi torej zelo rad pripomogel prijatelju Tresčecu do moralne in finančne zmage v Lj., hkrati pa bi — kot mestni uradnik — rad obvaroval Ljubljano sramote. Pri tej moji želji pa me seveda ovirajo finančne težkoče, ki jih upam vendarle premagati s pomočjo g. župana in nekaterih obč. svetovalcev, ako stavi g. Tresčec za naše skromne [razmere] količkaj sprejemljive pogoje. Posebnih dobičkov se v Ljubljani ne more delati, to veste sami. Odreti pa nas g. Tr. tudi gotovo noče; no, in če bi nas tudi hotel, nas ne more, ker se ne damo.

Informirajte se torej o vsem, kar sem Vas vprašal, nemudoma ter mi nato brez odlašanja odgovorite! Zadeva je zelo nujna! Vsaj v 3 dneh pričakujem odgovora.

Še nekaj. G. Tr. misli, da bi poslal v Lj. gosp. Borštnika za dramo stalno za dobo gostovanj. Vodil naj bi tukajšnjo slovensko dramo! A koga? Tu so le še 1. ga. Bukškova, 2. g. Skrbinšek, 3. Danilo, 4. Povh, 5. Juvanova, 6. šola (?). Vse ostalo je odšlo v svet. Ga. Danilova je v Ameriki, Vera v Steyerju, Thalerjeva v Saazu (Žatcu) na Češkem, Bukšek v Osijeku, Molek v Mariboru, Peček in Štrukelj vojaka, Prek v Belem gradu. S kom in kako naj igra tukaj še g. Borštnik? Povejte mu to! S tako dramo on ne doseže ničesar!

G. Kobal je izstopil iz odbora Dram. društva in se je sprl z vsemi. G. Verovšek boleha dalje...

Iznova Vas zavezujem, da o tem mojem pismu nikomur ničesar ne govorite! Sklicujte se le na hrvatske in sloven. časopise!

Načrti so se uresničili. V sezoni 1913/14 je gostovala v Ljubljani zagrebška Opera in Borštnik je vodil dramske predstave z domačim ansamblom. Operi je Govekar odkrito priznaval »sijajne uspehe«. »Vse blazni za njo«, tako je sporočal Nučiču v novembru 1913, »vstopnice so vedno že teden prej prodane. Gledališče je vselej za

* V vsej sezoni seveda! Več ne.

300 ljudi premajhno.« »Literati« da kuhajo jezo, ker ima Opera večje simpatije kakor Drama, vendar je tudi Borštniku priznaval umetniški repertoar, ki pa seveda ni »uvaževal razmer«:

Tukaj pa tolče g. B. mizerijo in igra najfinejši in najličarnejši repertoar. Če bi ga bil jaz igral, bi me kamenali! — G. Povh je danes prvi režiser in prvi igralec; g. Skrbinšek ima dramat. šolo, ki bo bajè pravcata dram. univerza. V »Dnevnu« je pisal, da so bile vse dosedanje šole zanič. A zdaj pride sijajna doba dram. umetnosti. Zdaj zluti čas dramatskim muzam pride!

V Borštnikovem repertoarju tiste sezone je bilo res že na začetku več »nekomercialnih« del (Funtkova »Tekma«, Strindbergov »Oče«, Nušičev »Svet«, Schnitzlerjevo »Ljubimkanje«), vendar ta in taka dela za Ljubljano večidel niso bila več novost; v drugem delu sezone pa je pomešal dramski šef med resnejša dela kar tri Govekarjeva. In zakaj naj bi prejšnjega šefa »kamenali«? Ni težko dokazati, da Govekarjeve krize niso nastajale zaradi »finega« in »literarnega« izbora dramskih del. Znal pa je mojstrsko porabiti sleherni dogodek v tedanjem teatru za zagovor svoje »ere«.

Navedeno pismo je bilo zadnje iz leta 1913; iz leta 1914 se ni ohranilo nič in iz leta 1915 ena sama dopisnica, z žigom vojaške cenzure in s slabo čitljivim datumom, ki jo je odposlal magistratni »nadkomisar« v Zagreb (19. X. 1915?). Tam beremo stavek o klavnih razmerah tistega časa: »V Ljubljani sta zdaj le še Danilo in Vera: to so ostanki naše Talije!«

5

Pač pa je v tistem gledališkem letu veselo živela v slovenski prestolnici tuja muza. Tudi o tem je poročal Govekar (12. junija 1916), čeprav sam očitno ni hodil k predstavam: »Nemci so imeli letos najdaljšo sezono: od 1. okt. do 1. junija: 6 mesecev burke in drame, 2 polna meseca same nove in stare operete. *Kšeft izvrsten!* Vse je norelo! Slovenke in Slovenci so polnili nemške predstave, ki bajè niso bile baš zelo slabe.«

Redka pisma iz teh prvih vojnih let obujajo spomine na sodelovanje, ki se je zdelo obema lepo in uspešno. »Vi morate znati«, je pisal Hinko Nučič 8. junija 1916, »čeprav nisem vesten dopisnik, da kljub temu vedno mislim na Vas in na one lepe čase, ko sva skupno delovala za slovensko Talijo.« Veliko bolj zgovorno pa je pohvalil — »brez samohvale« — svojega sodelavca in nič manj samega sebe Fran Govekar 16. avgusta 1916:

Najlepša hvala za krasne slike, ki mi bodo vedno ljub spomin na moža, s katerim sem uspešno oral trdo ledino slovenske Talije. Zame so bila tista leta najbolj mučna, a rad se jih spominjam, ker so prinesla v življenje tudi mnogo solčnih hipov. Zaveda se menda upravičeno, da sva dvignila slovensko gledališče vzlic vsem zmotam in zaprekam na najvišjo stopnjo v drami, operi in opereti. V repertoarju sva prednjačila celo bogatemu zagrebškemu kazalištu, in če bi bil vsaj $\frac{1}{3}$ dohodkov Vašega zavoda, vem, da bi bilo slovensko gledališče prvo na slovanskem jugu. A z malenkostjo sva delala — brez samohvale lahko trdim — čudeže, ki jih ne znajo niti kopirati. Zato pa se rad spominjam Vaše dragocene delavne sile, ki je neusahno vrela iz Vašega idealizma in Vaše deloljubnosti. Zdaj imate širši delokrog. Zavedajte se, da storite vse za jugoslovansko kulturo, torej tudi za slovensko, kar storite za hrvatsko! Saj morda

niso daleč časi, ko bodo Hrvatje in Slovenci en narod! Kaj se poraja v naročju Usode? Svetovi se stresajo, a kdo ve, je li naše vstajenje pred durmi! Jaz sem poln zaupanja v našo bodočnost.

V drugem delu tega pisma se je pomudil Govekar še ob nekaterih imenih in zapisal ob tej priložnosti spet nekaj ostrih besed na račun sodelavca — to pot mladega Milana Skrbinška, ki se je tisti čas dogovarjal za gostovanje v Zagrebu in je malo zatem tudi res tam gostoval:

Jako prav je, da gostuje g. Sk. v Z. Bo vsaj čital nekaj kritik, in če ga vzamejo, bo imel zelo težko stališče. Njegove bolne domišljavosti bo kar hitro konec. Mi pa se iznebimo intriganta. Če ga angažirajo, dobe ž njim brez dvoma marljivega člana, ki Slovincem ne bo delal sramote. Bo li publiki simpatičen, pa zelo dvomim. Z Vami sploh ne more konkurirati, in mislim, da glede vlog ne bo med Vama nikakih sporov. Torej ne ugovarjati, nego celó podpirati njegov cilj! Tem preje si polomi zobe! —

V »Obzoru« sem čital o članku v »Pesti Naplo«. Madjari so gledali, ko so čitali, da so Slovenci imeli moderno dramo madj. še pred Hrvati! Le večkrat se spomnite svoje domovine na ta način! Naj zve svet, da nismo zadnji!

V maju 1917 je gostovala tudi v Ljubljani skupina članov praškega Narodnega divadla, ki je prirejala ves mesec gledališke predstave na fronti. Najavljeno gostovanje je dalo Govekarju povod za pismo, s katerim je (5. maja 1917) nagovarjal Nučiča, naj bi prišla v goste tudi zagrebska Drama in bil je na vso moč užaljen, da Hrvatov toliko časa ni v Ljubljano: »Ali ni škandal, da nas Zagreb pušča v tej dobi tako grdo na cedilu? Ali ste res sami židje, brez smisla za kulturno vzajemnost? Ali znate le računati? (...) Sramota! To je mnenje vseh Ljubljančanov. (...) Kot na rojaka aperliram zdaj zadnjič na Vas. Kaj, hudiča, sili Zagreb na Reko, kjer jih ne marajo!« Prepričeval je Nučiča, da bi se gostovanje tudi v gmotnem pogledu obneslo: Čehi so dali štirideset odstotkov čistega dobička za Soški fond, šestdeset pa jim je ostalo. Predlagal je, naj bi igrali v Ljubljani ves teden in to ne le Slovenci, temveč »dobri zagrebski igralci«, radi da bomo poslušali hrvaški jezik in vseeno je, kaj bodo igrali. Bil je zelo radodaren z nasveti in ti seveda niso bili brez osti: »... nikar ne krpajte, da bi po šmirovski navadi tragedijnje igrale komične starke ter komiki tragične očete, kakor je to delal Danilo ali Dragutinović na svojih gostovanjih!« Zahteval je vzorne predstave, kajti publika bo najboljša, večinoma inteligenca in častniki. Ob koncu pisma je zbral več informacij o nekdanjih član'h ljubljanskega ansambla in si pri tem spet izposodil Skrbinška, ki »je postal po 'Slovincu' boljši kot marsikak dvorni igralec«.

Hinko Nučič je z vso resnobo prebral to pismo in takoj »storil vse potrebno, konferiral z direktorjem Drame g. Bachom«, mu celo prebral odlomke iz pisma, ki je napravilo tudi nanj »globok vtis« in je zato zaupal Nučiču sestavo repertoarja za sedemdnevno gostovanje. Že 12. maja 1917 je ta o vsem poročal v Ljubljano in priložil tudi seznam del, ki so bila res izbrana z najvišjimi merili. Na prvem mestu je bil »Hamlet«, med avtorji drugih del pa Molière (ali Ibsen) in Byron, Dostojevski in Gogolj, Hauptman in — Kraigher s »Školjko«, ki je Ljubljana še ni poznala, v Zagrebu pa naj bi bila premiera v prvih dneh junija (v resnici je bila šele 1. oktobra 1917). Nučič je pripisal, da ravnatelj Bach uživa ob Kraigherjevi drami in da je njegova izrecna želja, naj se igra ob tem gostovanju tudi *slovenska* drama, sam pa je »upal«,

da Govekar ne bo imel ničesar proti »Školjki« in da tudi ljubljanska cenzura ne bo delala težav »nam — Hrvatom«. Prav to je upal tudi za Byronovega »Kajna«, vse druge igre pa so tako »dosta *nevine*«. Iz tega pisma tudi izvemo, da je dal tako pobudo za gostovanje hrvatske Drame v zadnjih dveh mesecih že večkrat tudi ljubljanski kinopodjetnik Štefe, vendar ni hotel sprejeti več kakor dveh predstav.

Govekar je v svojem odgovoru omenjal najprej zaplete s Štefetom, mimo katerega seveda ni bilo mogoče iti, zelo odločno pa je tudi zapisal, da bi »Školjke« cenzura deželnega odbora »nikakor ne dovolila, ker cenzura je danes še prav ista kot nekdaj«. Celo za igro »Tretje zvonjenje«, s katero so gostovali Čehi, je vprašal glavar, »ni li pohujšljiva«. Tudi Byronov »Kajn« bi po mnenju nekdanjega ljubljanskega intendanta »našel težkoče, a publiki bi ne bil posebno všeč. Nekaj veselih finih iger bi bolj potegnilo« — take so bile njegove pripombe k vzornemu, vendar za Govekarjeve kriterije, ki jih je vselej povezoval s podcenjevanjem ljubljanske publike, s previsokimi merili sestavljenemu repertoarju.

Nučič je razumno ugovarjal, češ »repertoire je tako izbran, da bo za našo slov. gledališko historijo pravi dogodek« (17. maja 1917), k temu pa je pripisal malo primerno in nekoliko naivno primerjavo z gostovanjem svetovnega cirkusa: »Treba je apelirati tudi na *okoliško* inteligenco in po slov. *mestih*. Spominjam se zelo dobro, kako so svoj čas prihiti Slovinci iz vseh naših slov. krajev, ko je 'Bufalo Bill' prišel za 1 dan v Ljubljano.«

Z umetniškim gostovanjem, kakršnega si je zamislil Nučič, ni bilo nič. Pisma govore o zapletih in tudi o spletkah, široko zasnovana misel se je sprevrgla v načrt za dvodnevno gostovanje s Strindbergovo in Petrovićevo igro, pa brez sodelovanja Borštnika in Nučiča, kakor je ta sporočal na dopisnici 6. julija 1917; vendar tudi tega načrta niso izpeljali. Člani »kraljevskega hrvatskega gledališča iz Zagreba« so nastopali v Ljubljani šele v avgustu 1917 z »glasbeno-dramatičnimi večeri«.

6

Zadnja serija pomembnejših Govekarjevih pisem Hinku Nučiču je iz časa, ko so pripravljali v Ljubljani — še pred koncem prve svetovne vojne — obnovitev slovenskega gledališča. Nučič pripoveduje v svoji »Igralčevi kroniki« (III, 1964, 20), da mu je poslal Govekar v sezoni 1917-18 v imenu direktorija Slovenskega gledališkega konzorcija »nič manj kot 27 pisem, ki so shranjena v mojem arhivu«, vendar teh pisem v zapuščini, ki je prešla v letu 1971 v SGM, žal ni bilo. Ohranila se nam je le fotokopija enega od teh, gotovo enega najpomembnejših, ki ga je Nučič deloma objavil v navedeni knjigi, v NUK (kserokopija v SMG) pa je tudi Nučičev odgovor na eno izmed prvih vabil. To vabilo je poslal Govekar, kot razberemo iz Nučičevega odgovora, že 22. decembra 1917 in ta je v nekoliko zapoznelem odgovoru (30. januarja 1918) pozdravil »lepo in hvalevredno delo, da zopet oživetvorite Slov. gledališče v Lj.«, v tem obširnem pismu pa je tudi trezno razložil svoje pomisleke:

— Pa predvsem, moralo bi biti resnično nekaj stalnega, ta naš bodoči »slov. theater«, da bi se človek drznil koga nagovarjati za Ljubljano in priporočati jo. Saj se še spominjate, ko je prišel april in maj, mi nismo niti vedeli, če smo živi ali mrtvi, ali naj se prištevamo umetnikom ali propalim eksistencam. — In oprostite mi — ali jaz niti danes ne vidim boljše bodočnosti v Ljubljani, dokler ne vzame gledališče v svoje roke mesto samo, ali dežela, pa da ga uredi precizno, kakor vsaki državni,

deželni ali mestni kulturni zavod. Naše bodoče gledališče mora imeti svoj stabilni penzijski fond, svojo bolniško blagajno, svoj lastni izučeni tehniški personal, svojega domačega gled. mojstra, svojega domačega scenografa (morda g. H. Smrekar), svoj atelier za dekoracije in svojega slikar. mojstra. A najpreje se mora povečati ljubljanski oder in modernizirati — morda »Dreh«- oder — »senkbare Bühne«. — Ako se gledališče na novo oživi, potem se mora tudi izpopolniti v vsakem oziru, vendar ne morete servirati publiki zastarele nemoderne dekoracije, one famozne »prospekte«, ki so danes nemogoči. Danes igra »Rundhorizont« glavno ulogo, razne »fronte«, »plastika« v drevju, oknih, vratih obokih i. t. d. Mora jo se nabaviti razne preproge, trava, snijeg, stepa, parket, rokoko preproga, razne platnene preproge, ki bi predstavljale dvorišče, cerkveni tlak, leseni pod, kamnito ulico i. t. d. naprimer: zemljo! —

Kraj vsega mora imeti bodoče naše gledališče tudi svojo mizarsko delavnico izven gledališča, kjer se bodo izdelovali razni okviri za dekoracije, razne mobilije (tapetar gledališki), drevje in razna popravila dekoracij.

Pred vsem treba urediti v našem bodoč. gledališču tudi vprašanje odrovske rasvetljave po najnovejšem vzoru. Treba nakupiti razne reflektorje, obločnice i razne aparate. Plastična dekoracija zahteva tudi moderno rasvetljava, ki zahteva nešteto aparatov. —

Morda porečete, to je pretjerano, ali moje je mnenje, rajše ničesar ne začenjati ako ni v velikem stilu in na popolnoma zdravem, čvrstem, skalnatem temelju. Polovičarstva in branjevstva smo imeli do sedaj dosti in preveč. Kakor hitro bomo vse to imeli, dobili bomo tudi moči in svoj domači naraščaj, kajti narod bo uvidel da bo naše novo gledališče reprezentant prave in popolne gled. umetnosti z veliko bodočnostjo, s sigurno eksistenco in naši mlajši bodo z veseljem in z neoskrunjenimi ideali hiteli njemu v naročje, in nihče se ne bo več sramoval igralskega stanu. Svakomur bo jasno, da se od sedaj ne bodo samo »diletanti za šalo ali za veselje teatra igrali« — nego da dobi slov. narod konečno vendar resnično umetniški kulturni hram boginje Thalije.

Kadar bodo vse te predpriprave odobrene od bodisi onega bogatega konzorcija, ali dežele, ali mesta Ljubljane, kadar bode zasigurano našemu gledališču trajno in stalno življenje, z onim hipom morete s pravico zahtevati nazaj vse slov. gled. igralce, naravno tudi mene, ki Vam bom prvi i drage volje prihitel v pomoč, da oživimo in moderniziramo, kar so »grobokopi« pokopali. — Vi znate, gospod Govékar, da sem Vam vedno zvesto stal na Vaši strani, da sem vedno točno vršil svoje dolžnosti, ali Vi vendar ne morete postati na enkrat moj »neprijatelj«, ki bi zahteval, da krasno pozicijo, ki jo zavzemam na I. hrv. pozornici, na krasno v vsakem oziru urejenem gledališču, kjer me čaka še lepa bodočnost — da sedaj vse to zavržem in se vrnem v Ljubljano na gledališče, ki visi v zraku. Vi ste mi bili vedno moj prijatelj in dobrotnik, pa sem prepričan, tega ne boste zahtevali od mene, ker to bi značilo iti s konja — na psa. — Pa celo s manjšimi gažami, nego smo v Zagrebu, ste pisali. — Ne! — To ni Vaša »ozbiljna riječ«. — In da bo malo dela?! Poznam jaz ljublj. delo. Noč in dan smo se mučili vedno — zlasti Vi in jaz. — Dela bo toliko kot še nikoli. Zidati bomo morali vse iz temelja in pošteno. Jaz sem pripravljen na to delo, ali tako delo se mora tudi dostojno plačati. Ne govorim samo v svojem imenu, nego v imenu vseh bodočih članov slov. gledališča, kajti samo na ta način boste dobili dobrih in uglednih delavcev umetnikov in sebi naklonjenih pristašev.

Tak je osrednji del Nučičevega pisma, v katerem je 30. januarja 1918 na osmih straneh trezno razložil svoje poglede na organizacijske probleme, umetniško podobo in tehnično ureditev bodočega slovenskega gledališča. Vendar Govekar ni odnehal. V Nučičevih spominih izvemo, da so bila v vabilih vznesena gesla: »Domovina je potrebna Vaše pomoči v teh zgodovinskih časih! Vi ji morate pomagati!« Edino od teh pisem, ki se je ohranilo v fotokopiji v SGM in ga je Nučič delno objavil že v Igralčevi kroniki, je bilo odposlano 12. aprila 1918; to je prošnja in skorajda grožnja obenem:

Zdajle gre pa zares: Vprašam Vas tretjič in zadnjič: Ali in pod kakšnimi pogoji sprejmete angažma pri nas? Odločite se v par dneh in mi odgovorite jasno kot poštenjak, brez pokristva in dvoumnosti, tako kakor odgovarja prijatelj prijatelju!

Sezona se otvori 15. sept. ter bomo v Lj. igrali do 15. maja; nato 2 meseca gostovanja, končno do 1. sept. počitnice.

Angažman bo vseletni. Razume se, da sklenem z Vami pogodbo na več let: Vašo sedanjo gažo (kakor gaže vseh članov Vašega kazališta) poznam do filira, ker imam uradni seznam vseh gaž. Ko zvemo od dežel. odbora, za katero dobo dobimo gledališče v uporabo, Vam lahko povem, za koliko sezon lahko sklenemo pogodbo. To pa velja le za Vas in ne pravite tega nikomur (niti svoji slabši zak. polovici ne!)? Ali ste mož?!!

Bodite pametni in mislite na bodočnost! Jaz ne bom dolgo vlekel vodstva; potem prevzamete lahko vse vodstvo Vi kot moj zvesti oproda, jaz pa ostanem vedno Vaša desna roka, kakor ste mi bili Vi! Nučič! Domovina vas kliče! Vse je prepričano, da le midva skupaj postaviva zopet gledališče na noge. Spočetka, dokler traja vojna, bo šla trda; a pozneje se razmahneva in ga dvigneva čim najvišje bova mogla. Za začetek so Vaši načrti še neizvedljivi, toda po vojni izvršiva vse ter še več! Jaz sem Vas poslal Hrvatom, a zdaj Vas zahtevam nazaj! Jaz sem Vas naredil za režiserja, za višjega režiserja, za člana bratskega zavoda; srečen sem, da mojega zaupanja v Vas niste nikdar varali in da jaz zaupanja vame nisem varal prijatelju Tresčecu. Vedno Vas je hvalil in vedno Vas je imel rad, čeprav Vam morda tega ni kazal. Zaprt značaj je, a dober človek. Jaz poznam njegovo dušo, njegovo srce. A zdaj ni Tresčec več Vas gospod, in zato Vas — zahtevam nazaj!!

Samo pišite mi svoje pogoje (seveda pametne, ne po hrvaško!), vse drugo se najde! Ali želite poseben naslov? Upravitelj? Vodja? — Vse Vam poskrbim.

Toda vse mora ostati za sedaj strogo najina tajnost. Zadeva pa je silno nujna. Razne spletko se razkadijo hipoma v nič, če le Vi rečete dà.

Danes mi je pisala ga. Irma P. Upam najboljše. Muzike rabimo za vse instrumente. To ji povejte! Primožiču nisem pisal in sploh nikomur razen Vam in njej. Mislim, da bi bil med 3 Vašimi baritoni za nas Bukšek najboljši, ne? Poizvedite takoj kvalifikacijo in osebne vrline in hibe osiješ. pevecv in pevk! Kaj bi bilo s tenorjem Haukinom? Kakšen karakter je kapel. Zuna? S Koroščevo je pač nemogoče delati?! Kako da jo priporoča ga. Irma?! Mi iščemo le res dobrih moči, ne začelnikov in inva-lidov! Če prevzamem vodstvo jaz, mora biti vse dobro.

Končno se je Nučič res odločil; vendar je zahteval, naj konzorcij izposluje, da ga »v prijateljstvu« razrešijo večletne pogodbe z zagrebško upravo. Tako se je tudi zgodilo, dali so mu proste roke s 1. julijem 1918 (prim. Igralčeva kronika III, 23) in

ohranjeno uradno pismo z glavo Slovenskega gledališkega konzorcija in z Govekarjevim podpisom priča, da je bila 28. junija 1918 odposlana pogodba:

V prigibu se Vam vpošilja pogodbo, katero podpišite in nam jo takoj vrnite. Kakor razvidite iz pogodbe, je glediški konzorcij vse Vaše zahteve in pogoje sprejel.

Vse je bilo sprejeto, sporočeno pa v dokaj hladnem, skorajda nevljudnem uradnem tonu. To pa je hkrati eden poslednjih Govekarjevih dopisov in kolikor se jih je še ohranilo, razodevajo prav tisti stil, ki je tako značilen za vsa obdobja, ko je Govekar prihajal na oblast (1901, 1908, 1918). V septembru 1918 je pisal kot predstavnik Konzorcija o nekaterih personalnih rečeh in pripisal očitek:

Splošno mislijo Čehi, da ste češkim članom sovražnik. To nam z nobenega stališča ni koristno. Hrvatov in Srbov ni dobiti, Slovencev je premalo, torej smo na Čehe danes še navezani.

Hinko Nučič, ki je v Govekarjevih pismih rad podčrtaval posamezne besede ali stavke, je tudi to pot debelo podčrtal besedo »sovražnik« in postavil nad njo rdeč vprašaj, pa tudi besede »Slovencev je premalo« je rdeče podčrtal. Pisma, kakršno je to (Govekar ga je sklenil s stavkom »Le mirno kri!«) — so prav gotovo pomagala k temu, da se je igralec, režiser in umetniški vodja, ki je prišel z najboljšimi nameni obnavljat slovensko gledališče, čez leto dni razočaran umaknil.

7

Epilog vsej tej korespondenci je zadnje ohranjeno pismo, odposlano 12. junija 1919, z žigom Slovenskega gledališkega konzorcija in z dvema podpisoma, od katerih je eden Govekarjev:

Glede na Vaš cenjeni list z dne 11. t. m. si Vam dovoljujemo poročati, da Vaši želji za prireditev poslovnega večera ni mogoče ugoditi, ker je sklep direktorija, da se častnih večerov ne dovoljuje več.

Vendar se Govekar in Nučič nista razšla sprta, a'i pa so se nesporazumi vsaj kmalu spet uravnali. Med dvanajstimi Nučičevimi pismi, ki so se ohranila v Govekarjevi zapuščini in jih hrani Narodna in univerzitetna knjižnica (kserokopije v SGM), so nekatera tudi iz let po tem slovesu. Tako je Nučič, takrat spet član zagrebške Drame, poročal 8. maja 1923 o nameravanem gostovanju z Othellom in Hamletom, ki ga je ljubljanska uprava zavrnila (v času, ko Govekar ni imel več besede), ker »Otela igra g. Levar, Hamlet ne pride na red itd.«. V tem pismu je tudi zanimiv podatek, da je Nučič »sedaj temeljito predelal svojo prvo dramo (po dr. Tavčarju) Antonio Gledjevič«, ki je bila prvič uprizorjena 1907. leta v Ljubljani. Pet tednov je preživel v Dubrovniku, v družbi Iva Vojnovića, pa »sem celo stvar popolnoma izpremenil, — sedaj je drama resnično dubrovniška. —«. Od dr. Tavčarja, pravi, je ostala edino ideja slovanstva, vse ostalo je njegovo. Četrti in peti akt je zavrzel in napisal na novo eno samo, zaključno dejanje. Spremenil je tudi naslov drame, imena oseb, značaje in celo dejanje — kako, tega iz pisma ne izvemo. Avtor je upal, da bo drama v novi obliki še kdaj zagledala »luč sveta«.

Ko je Nučič v začetku leta 1925 vendarle gostoval v Ljubljani in se ob tej priložnosti z Govekarjem nista srečala, se mu je 17. marca 1925 vljudno opravičil in zapisal ob tem nekaj stavkov o nekdanjem skupnem delu:

Ljubljana mi je ostala zvesta v simpatiji in priznanju. Še več. Dala mi je novih moči za bodoče moje delo, ker sem sedaj prepričan, da ves oni veliki trud, ki sem ga vlagal ob Vaši strani za prospeh naše drame in gledališča sploh — ni še pozabljen, da še živi v dušah poštenih ljudi, ki hočejo graditi, ne rušiti. Bili ste mi mnogo let iskren svetovalec, pravičen vodja in prijatelj, pa mi dovolite, da Vam se danes po svojem 25letnem delovanju pristrčno zahvalim za vse one idealno lepe čase, do svojega odhoda v Zagreb, ki sem jih preživel v Vaši družbi sredi ogromnega dela, ki me ni nikoli utrujalo, pač pa je dvigalo vedno više moja krila, k mogočni stavbi naše drame. — Jaz nisem kriv, če sem odšel iz Ljubljane, razmere so bile gnile, Vi to veste.

Tudi pismo, odposlano 30. marca 1929, govori o slovenskem gledališču, ki »smo mu mi z Vami vred, v znoju in brez sredstev polagali temelj« — in še poslednje, — napisano nekaj dni pred novo vojno, 18. marca 1941, ko se igralec zahvaljuje za čestitko in priznanje: »Bodite prepričani, da se tudi jaz spominjam z radostjo v srcu na one lepe čase, ko sem pod Vašim vodstvom rasel in deloval z Vami na korist Slov. gledališča v Ljubljani.«

Tako se prepletajo v teh pismih, ki sta jih izmenjavala Fran Govekar in Hinko Nučič cela štiri desetletja in od katerih jih je šlo mnogo po zlu — priznanja in očitki, vzpodbude in spletke, prizadevanja za boljšo podobo domačega gledališča in za lastni dobrobit — predvsem pa je v njih vrsta dragocenih podatkov in tudi izpovedi, ki nam pomagajo osvetliti čas in ljudi v tistem obdobju, ko je slovensko gledališče prehajalo iz spon ljubiteljstva k resnemu, poklicnemu in umetniškemu delu.

Nouveaux matériaux sur le rôle de Fran Govekar dans le théâtre slovène

L'auteur publie et commente une série de lettres envoyées entre les années 1901—1919 par Govekar, fonctionnaire du Théâtre de Ljubljana à Hinko Nučič, acteur et metteur en scène slovène, ayant surtout travaillé au Théâtre de Zagreb. Les lettres se sont conservées dans le legs de Hinko Nučič, décédé en 1970, et elles sont actuellement en possession du Musée du théâtre slovène. Certaines lettres n'ont qu'une signification marginale tandis que d'autres apportent des détails importants concernant le développement du théâtre slovène avant la première guerre mondiale. Elles nous permettent de mieux comprendre la personnalité humaine et artistique de Nučič et elles nous présente de façon éloquente l'auteur de ces lettres, Fran Govekar qui fut une des personnalités les plus importantes de la vie culturelle slovène pendant les deux premières décennies de ce siècle. Govekar sut adroitement diriger le théâtre slovène et s'adapter aux nouvelles conditions, mais, par là-même, freina la croissance artistique du théâtre. Les lettres les plus importantes pour l'élucidation du développement de notre théâtre sont celles que Govekar envoya à l'époque où il fut directeur du Théâtre de Ljubljana (1908—1912) et surtout celles qui précèdent de quelques mois sa démission. La troisième série de lettres, qui ne sont pas à notre disposition actuellement, date de la fin de la première guerre mondiale lorsque Govekar renouvellait le Théâtre slovène de Ljubljana et invita Hinko Nučič à quitter Zagreb et à revenir à Ljubljana.

Oris življenjskega dela Jožeta Koviča

V dosedanjih prispevkih k zgodovini mariborskega gledališča sem omenjal, da je bil Jože Kovič ena izmed osrednjih osebnosti drugega slovenskega gledališča med svetovnima vojskama; še več: zapisal sem trditev, da se je mariborska Drama povzpela do vredne stopnje neposredno pred okupacijo predvsem po njegovi zaslugi, čeravno so ob njem občasno delovali nekateri odlični režiserji. Zato sem sodil, da bo treba gledališko delo Jožeta Koviča, zlasti v Mariboru, tananko pregledati, ga ovrednotiti iz snovanja in ustvarjanja mariborskega gledališča, potem pa mu odmeriti pravično oceno v slovenskem gledališču nasploh. Tako bi se pavšalne in neargumentirane sodbe o vrednosti in pomenu mariborskega gledališča za slovensko kulturo med vojskama zagotovo morale preformulirati, delež mariborskega gledališča v slovenski kulturi pa bi dobil nekatere izvirne poteze.

Vsestranska analiza predvsem odrske ustvarjavnosti Jožeta Koviča, njegovih umetniških nazorov in realizacij le-teh, nato pa sinteza in ocena bodo še nadalje moja delovna naloga. Za zdaj sem zbral temeljno gradivo, ki omogoča razvid po Kovičevem življenju in delu. Gradivo sem razdelil na pet poglavij:

- I. Življenje Jožeta Koviča;
- II. Bibliografija Jožeta Koviča;
- III. Seznam uprizoritev, za katere je Jože Kovič prevedel besedila;
- IV. Dramske režije;
- V. Igralske stvaritve.

Dodani so spomini Jožeta Koviča, ki jih je pisal, ko je l. 1927 bival dalj časa študijsko na Dunaju. Ohranjeni so v rokopisu. Njihova vrednost je ta, da nam rišejo rod, mladost in domačijo dveh pomembnih slovenskih igravcev, odkrivajo pa tudi marsikaj, s čimer nam je osebnost Jožeta Koviča umljujejša.

I. ŽIVLJENJE JOŽETA KOVIČA

Jože Kovič se je rodil 22. januarja 1898 v Ljubljani, v Spodnji Šiški št. 56 kot sin Jožefa Koviča, čevljarkega mojstra, in Marije Kovič, roj. Rebernik.¹ Bil je prvorojenec v družini, v kateri se je rodilo trinajst otrok, živih pa je

¹ Podatki so iz krstnega lista, ki ga je izdal Župni urad Marijinega oznanjenja v Ljubljani 20. I. 1920 in je v prepisu Drž. gled. v Ljubljani z dne 6. 9. 1944 spravljen v uslužbenskem listu Jožeta Koviča. Uslužbeni list hrani SGM v Ljubljani.

Družina Kovičevih l. 1916 (spredaj: mati, Roza, Tončka, France, oče; zadaj: Ivan, Pavle, Minka, Jože)

ostalo osem: poleg Jožeta še dramski igravec Pavle (1899), Ivan (1900), sedaj upokojeni šolski upravitelj v Radencih in oče pesnika Kajetana Koviča, dr. Francé (1907), pravnik in profesor na višji upravni šoli v Ljubljani, Marjan (1918), ki je padel v roški ofenzivi l. 1943, potem ko je prišel z Raba, učiteljica Marija (1904), bančna uslužbenka Roza (1910) in nameščenka Tončka (1913).²

Kovičevi so živeli na Tratah pri Šiški, v stari zgradbi, ki se ji je reklo »Lepi dvor« (nekoč Medvedova 56). Tam so stanovali že njihovi predniki, vsekakor že praded Jožeta Koviča.³ Okolje je bilo ob prelomu stoletij še močno vaško.

L. 1908 se je družina preselila v šišensko ljudsko šolo (Spodnja Šiška 242, današnja osnovna šola Zvonka Runka v Gasilski ulici 17), na kateri je Kovičev oče postal šolski sluga.

Nasproti stare šišenske cerkve je bila šišenska čitalnica, živahno kulturno središče. Kovičevi so v čitalnici sodelovali predvsem kot igravci. Veselje do igranja je bilo Kovičevim v rodu. Otroci so imeli gledališče v šolski kleti, sicer pa so Kovičevi nastopali v čitalnici. Pavle Kovič se spominja, da se je oče gledaliških vlog učil tako, da je besedilo imel med orodjem na mizi, medtem ko je čevljaril. Kovičevi so bili tudi navdušeni telovadci šišenskega Sokola.

Po ljudski šoli v Šiški je Jože Kovič v začetku šol. leta 1909/10 začel hoditi na ljubljansko I. gimnazijo (klasično). Ob koncu 7. razreda je bil 11. maja 1916

² Povedal dr. France Kovič meni 1. jun. 1971.

³ Neobjavljeni rokopis spominov Jožeta Koviča, zapisan 21. 10. 1927. Hrani ga vdova Jožeta Koviča Marica Kovič.

Jože Kovič kot enoletni prostovoljec l. 1917

vpoklican v vojsko. Zato mu je bilo z 9. majem izdano spričevalo za 7. razred. Imel je dober uspeh.⁴ 28. oktobra 1916 pa je opravljal predčasno maturo.⁵ Ob njej je izjavil, da namerava nadaljevati študij na filozofiji.⁶

Med vojsko je bil kot enoletni prostovoljec v oficirski šoli v Admontu;⁷ dosegel je čin podporočnika, služil pa je vojake v 2. gorskem strelskem polku. V ofenzivi na Sv. Gabrijel pri Gorici je bil ranjen z bajonetom v stegno. S fronte se je vrnil iz bolnišnice domov, na fronto pa se ni več vrnil. V kadru je služil od 14. maja 1916 do 29. nov. 1918.⁸

Po koncu prve svetovne vojske se je v jeseni 1919 vpisal v Dramatično šolo jugoslovanskega konservatorija Glasbene Matice v Ljubljani, ki je zanjo pripravil načrt in bi jo naj vodil Ignacij Borštnik.⁹ A še preden je dramatična

⁴ Glej vpisnice: K. k. Erstes Staatsgymnasium in Laibach 1916/17 6. b.

⁵ »Kovič Josef... hat die Gymnasialstudien in der Zeit von 1909/10 bis 1915/16 (I—VII Klasse) am K. K. Staatsgymnasium zu Laibach als öffentlicher Schüler wegen Einberufung zum aktiven Militärdienste vorzeitig abgeschlossen...«, v: K. K. erstes Staatsgymnasium in Laibach. Hauptprotokol über die Reifeprüfungen. Schuljahr 1916/17. 26. Oktober 1916 vormittags, No. 3.

Dokumenta pod ⁴ in ⁵ sta spravljena v tajništvo II. gimnazije v Ljubljani, Šubičeva 1.

⁶ Jahresbericht des K. K. I. Staatsgymnasium zu Laibach für das Schuljahr 1916/17. Laibach 1917, 30.

⁷ Povedala Marica Kovičeva 19. apr. 1971.

⁸ Uslužb. list v SGM.

⁹ Razpis v SN 1919, 10. sept.

Jože Kovič okrog l. 1921

šola začela delati, je Borštnik umrl. Glavni predavatelj je bil potlej na šoli Osip Šest, režiser ljubljanskega Narodnega gledališča. Jože Kovič je kot slušatelj začel nastopati v manjših vlogah na deskah Narodnega gledališča. Toda v jeseni 1920, ko bi se moral vpisati v naslednji letnik, še ni poravnal šolnine za minuli letnik. Zato ga je odbor Glasbene Matice izključil »od vsakega poduka oziroma predavanj na tukajšnjem konservatoriju«. ¹⁰

¹⁰ Dopis Glasbene Matice v Ljubljani št. 249/20-21 z dne 25. nov. 1920 konservatoristu Josipu Koviču (hrani Marica Kovičeva).

Jože Kovič okrog l. 1925

*Senčna podoba Jožeta Koviča —
Benetke 1925*

Jože Kovič se je zato 8. oktobra 1920 imatrikuliral na oddelku za umetnostno zgodovino filozofske fakultete ljubljanske univerze.¹¹ Poslušal je predavanja dr. Izidorja Cankarja, dr. Vojeslava Moleta, dr. Josipa Mantuanija, dr. Ivana Grafenauerja, dr. Ivana Prijatelja, dr. Karla Ozvalda, pa tudi prof. Friderika Juvančiča o zgodovini francoskega gledališča. Na oddelku je bil Jože Kovič vpisan do vključno letnega semestra 1921/22. O izpitih, ki bi jih bil opravil, ni uradnih podatkov.

Med študijem v Ljubljani je delal v gledališču in različnih društvih: v Preporodu, v šišenski čitalnici in J. N. A. D. »Jadran«.¹² V ljubljanskem Narodnem gledališču pa so ga po kartotekah imeli za svojega člana (a le honorarnega) od 1. avg. 1920 do 31. dec. 1921.¹³

Življenje v Ljubljani za Jožeta Koviča ni bilo lahko. Družina Kovičevih je živela v težavnih razmerah.¹⁴ Zato je Jože Kovič sprejel vabilo Vala Bratine, ki je s sezono 1921/22 prevzel vodstvo mariborskega gledališča in se je ogledoval za sposobnimi sodelavci. Tako je poleg Silvestra Škerla privabil v Maribor tudi njegovega prijatelja Jožeta Koviča.¹⁵ Kdaj natančno je Jože Kovič

¹¹ Knjiga vpisov Filozofske fakultete — Zimski semester 1920/21, spravljena na dekanatu filof. fakultete ljublj. univerze.

¹² Petnajst let J. N. A. D. »Jadran«. 1920—1935. Ljubljana 1937, J. N. A. D. Jadran, 22.

Izjava prof. Boga Teplyja 24. dec. 1970.

¹³ Potrdilo, ki ga je izdalo računovodstvo SNG Ljubljana 16. febr. 1953 (hrani ga Marica Kovičeva).

¹⁴ Izjava dr. Franceta Koviča 1. jun. 1971.

¹⁵ Brenčič Radovan: Spomin na mariborsko gledališče (1922—1941), v: Dokumenti SGM 10, Ljubljana 1967, 376.

sklenil pogodbo z mariborskim gledališčem, ni mogoče dognati, pač pa mu je pokojninska doba stekla s 1. okt. 1921.¹⁶

Sezona 1921/22 se je v Mariboru začela šele v začetku novembra. Jože Kovič je imel še nekaj igravskih obveznosti v ljubljanskem gledališču, tako da je prvič stopil kot igravec na mariborski oder 6. dec. 1921. Slaba dva meseca kasneje pa je šlo čez oder prvo njegovo v Mariboru zrežirano delo — krstna uprizoritev Majnovih Dedičev velikega časa (31. jan. 1922).

Iz ohranjenih službenih pogodb med Narodnim gledališčem v Mariboru in Jožetom Kovičem (1924, 1925, 1926, 1927, 1929 in 1932)¹⁷ je razvidno, da je bil sprva angažiran kot »igralec in režiser v drami, operi in opereti ter kot gled. tajnik«. Od 1. avg. 1929 dalje pa je bil angažiran kot »režiser (glavni) in igralec«. Njegovi prejemki so bili kar lepi: v sezoni 1925/26 po 2500 din mesečno, 1926/27 po 3000 din mesečno, 1929/30 pa že 3500 din mesečno z dodatkom 500 din.

Jože Kovič si je širil svoje gledališko in splošno obzorje z mnogimi potovanji v tujino. Brat France pravi, da je vsake počitnice odpotoval za dva do tri tedne čez mejo: na Dunaj, v Berlin, Hamburg, kakšne štirikrat v Benetke, v Firence, Milano in Prago.¹⁸ Jože Kovič si je izposloval v pogodbah z mariborskim gledališčem študijske dopuste — neplačane, delno plačane, ali pa je dobival zanje celo posebne doklade (recimo 4000 din v pogodbi za sezono 1932/33).

Po ohranjeni korespondenci (pisma Marici Kovičevi), službenih pogodbah in objavah v časnikih se dajo rekonstruirati tale študijska potovanja:

1. 1925. leta: od konca septembra do približno 25. dec. na Dunaju; obiskoval je predstave v Burgtheatru, Josefstadttheatru, Volkstheatru, Akademietheatru, Lustspieltheatru in Exelbühne (»Najbolj so mi do zdaj ugajale še predstave v Josefstadttheatru, kjer je vodil gledališče svetovnoznani režiser Reinhardt.«); študiral ni pri Maxu Reinhardt, kot so nekateri domnevali; študiral je, vsaj tako je pisal soprogi, pri prof. Blumu (»Burgschauspieler«), ki je bil sicer profesor na »Neues Wiener Conservatorium«;¹⁹ dosti je zahajal v zabavišča, gledal komedijante v Pratu in se zanimal celo za modne revije (»Glavno je, kot vedno poudarjam, čimveč gledati in čimveč, videti.«); delal si je zapiske o igravcih, kako so igrali in kakšna igravska sredstva so uporabljali; sicer pa je študiral francoščino in prevajal Fuldovo komedijo »Vulkan«;²¹

2. trimesečno študijsko bivanje na Dunaju 1. 1927 (od začetka sept. do 3. dec. 1927); tudi takrat si je predvsem ogledoval gled. predstave,²² študiral ruščino in italijanščino, prevajal in pisal spomine;

¹⁶ Uslužbeni list v SGM.

¹⁷ V lasti Marice Kovičeve.

¹⁸ Izjava dr. Franceta Koviča 1. jun. 1971.

¹⁹ Pismo Marici Kovičevi 10. okt. 1925. — Sporočilo Österreichische Nationalbibliothek, Theatersammlung, z dne 2. febr. 1971 meni.

²⁰ Katalogni oddelek Avstrijske nacionalne knjižnice (Österreichische Nationalbibliothek) mi je s pismom 12. 1. 1972 sporočil, da je »Neues Wiener Konservatorium« obstajal od 1909—1938 in da je na njem predaval tudi Fritz Blum; ta je bil igravec Burgtheatra od 1913—1938.

²¹ Pismi Marici Kovičevi 15. in 23. nov. 1925.

²² Kovič Jožko: Po dunajskih gledališčih. — Mariborski Večernik Jutra 1927, 10. in 11. nov.

*Jože Kovič s soprogo na
poročnem potovanju —
Benetke 1925*

3. med novembrom 1931 in januarjem 1932 je potoval čez Prago, kjer se je ustavil (obiskal je tudi Zvonimira Rogoza in Draga Marijana Sijanča), v Berlin,²³ od onod pa je odpotoval v Hamburg;

4. 1. 1939 je potoval v Milano na razstavo Leonarda da Vincija.²⁴

Izobraževal pa se ni samo s študijskimi potovanji v tujino, dosti je hodil tudi v Ljubljano. Tam je vsako leto nekaj tednov počitnic prebil pri starših (na starše, brate in sestre je bil močno navezan).

²³ Pismo Marici Kovičevi 25. nov. 1931 iz Berlina.

²⁴ rč: Razgovor z režiserjem Kovičem. — Večernik 1939, 28. jul.

Imel je bogato knjižnico, kakšnih tisoč knjig, od tega večinoma literaturo o gledališču. Nasploh je dajal dosti denarja za knjige. Dosti je študiral doma in v svoji sobici v gledališču.²⁵ Bil je nadarjen za jezike. Zelo dobro je govoril nemško (iz šole), ruščine pa se je naučil sam po Langenscheidtovi metodi.²⁶ Močno si je prizadeval tudi za odrsko slovenščino. Zato je v delovni načrt svoje dramske šole vnesel pouk odrske slovenščine (poučevala naj bi prof. Silva Trdinova).²⁷

V gledališču je opravljal dolžnosti lektorja. Vozil se je v Ljubljano in pri-
našal v Maribor vse spremembe, ki jih je uvažal Oton Župančič in drugi. Tako
so bili v mariborskem gledališču »z jezikom zmeraj na tekočem«.²⁸ Vsa njegova
ljubezen je veljala materinščini, sodi Danilo Gorinšek: »Od — rekel bi —
vsakominutnega listanja oguljeni, zmečkani, mastni, ves popisani in iz drugih
virov dopolnjevani Breznik-Ramovšev 'Slovenski pravopis', ki ga je Kovič nosil
stalno v žepu, je bil kakor simbol njegovega neutrudnega prizadevanja na tej
še danes nepreorani ledini.«²⁹

Ko je bil l. 1929 postavljen za višjega režiserja mariborskega gledališča,
ko je postal nekakšen vodja dramskega dela mariborskega gledališča tja do oku-
pacije l. 1941, je prevzel tudi dolžnosti današnjega dramaturga (z izjemo sezone
1936/37; tisti čas je bil kot redni dramaturg nameščen dr. Ivan Dornik). Te so
obsegle predvsem sestavo dramskega repertoarja za mariborsko gledališče.

Pred drugo svetovno vojno v mariborskem gledališču skorajda niso po-
znali scenografov in kostumografov v današnjem pomenu besed. Jože Kovič,
ki je bil dober risar, je za svoje uprizoritve sam skiciral scenske osnutke. Te
je potem izdelal gledališki slikar Gottlieb Ussar, nakar jih je Jože Kovič še
pregledal in morda popravil.³⁰

L. 1930 je ustanovil v Mariboru svojo dramsko šolo³¹ in jo imel tja do
okupacije. Šola je bila ob nedeljah dopoldne v »mali kazinski dvorani v gleda-
liškem poslopju«. Dramskih produkcij ni pripravljval, neposredno iz njegove
šole pa niso izšli poklicni igralci.³²

Jože Kovič je za mariborsko gledališče opravljal tudi druga dela. Tako je
npr. za Mariborski teden l. 1939 zasnoval precej obširno razstavo ob 20-letnici
mariborskega gledališča.³³

Nekaj let (vsekakor med 16. nov. 1933 in 18. jan. 1938)³⁴ je bil predsednik
mestnega odbora Maribor Udruženja gledaliških igralcev Jugoslavije. Udele-
ževal se je sej v Ljubljani in vsaj beograjske delegatske skupščine l. 1937,³⁵
na kateri so razpravljali o pokojninskem skladu za igralce.

²⁵ Izjava Mirka Japlja 4. febr. 1971.

²⁶ Izjava dr. Franceta Koviča meni 1. jun. 1971.

²⁷ Dramatična šola mariborskega gledališča. — Mariborski Večernik Jutra 1930, 11. sept.

²⁸ Pismo Rada Nakrsta 28. jan. 1971.

²⁹ Gorinšek Danilo: Jože Kovič in mariborsko gledališče. — Gled. list SNG Ma-
ribor 1949—50, 12.

³⁰ Izjava Pavleta Koviča 12. febr. 1971.

³¹ Otvoritev dramske šole. — Mariborski Večernik Jutra 1930, 6. sept.

³² Pismo Rada Nakrsta 28. febr. 1971.

³³ -rč: Razgovor z režiserjem Kovičem. — Večernik 1939, 28. julij.

³⁴ Po dokumentih arhiva Udruženja gledaliških igralcev v SGM.

³⁵ Politika 1937, 4. julij.

NARODNO GLEDALIŠČE
V MARIBORU

Službena pogodba

ki sta jo sklenila od državne oblasti postavljene in pooblaščenici upravnik Narodnega gledališča

gosp. *J. Radoslav Brenčič* z ene strani in

gosp. *Jožko Kovič* z druge strani.

Gosp. *Kovič*

§ 1.

v nadaljnjem tekstu pogodbe imenovan angaževanec, se angažuje od *1. avgusta 1925*

do *31. julija 1926* za Narodno gledališče v Mariboru kot *igralca in*

učinka v drami, opereti in opri čer kot gled. tajnik

in sicer na podlagi te pogodbe, ter splošnih določb in disciplinarnega reda Narodnega gledališča v Mariboru, kot integralnega dela te pogodbe.

§ 2.

Za vestno izvrševanje te pogodbe dobiva angaževanec vsakega zadnjega v mescu za nazaj, skupne mesečne prejemke (vštevši vse draginjske in rodbinske doklade), v znesku Din

2500.- (dva tisoč pet sto dinarjev)

Med tem ima angaževanec pravico, vsakega 10. in 20. v mescu dvigniti na račun svojih prejemkov vsoto do višine zasluženega zneska.

§ 3.

Vsak angaževanec je dolžan pred podpisom pogodbe dobro premisliti, oziroma biti si popolnoma na jasnem, je-li fizično dovolj odporen in zdrav za gledališki poklic. Ako se pokaže, da angaževanec ni bil dovolj fizično odporen in zdrav za gledališki poklic, ko je podpisal pogodbo ter mu vsled tega razna bolehanja trajno onemogočujejo izvrševanje njegovih gledaliških dolžnosti, ima upravnik pravico takoj razrešiti to pogodbo, ter angaževanca odpustiti z odpravnino polmesečnih prejemkov.

V vsakem slučaju je merodajno mnenje gledališkega zdravnika.

§ 4.

Razen predpisov, ki jih določajo splošne določbe in disciplinarni red Narodnega gledališča v Mariboru, ima upravnik pravico, razrešiti to pogodbo ter angaževanca takoj odpustiti z odpravnino polmesečnih prejemkov:

- a) če se pokaže, da angaževanec ni sposoben vršiti dolžnosti, za katere se je dal angaževati;
- b) če redno ne prihaja k skušnjam, ali na drug način ovira gledališko delo;
- c) če se dovolj ne uči svojih vlog ali partij, ter s tem povzroča slab utis predstav.

§ 5.

V slučaju, da angaževanec prekrši to pogodbo, je dolžan plačati Narodnemu gledališču v Mariboru konvencionalno globo v znesku 12-mesečnih prejemkov.

§ 6.

Angaževanec je kriv prekršenja pogodbe, ter izgubi iz nje vse izvirajoče pravice:

- a) ako v smislu § 1. ne pride pravočasno na službovanje;
- b) ako se svojevoljno odtegne angažmanu in zapusti Maribor brez odpusta ali brez dopusta;
- c) ako se z namenom, da izsilí razrešitev te pogodbe, obnaša tako, da njegov nadaljní obstoj v gledališču postane nemogoč.

§ 7.

Angaževanec izjavlja s podpisom te pogodbe, da so mu znane splošne določbe in disciplinarni red Narodnega gledališča v Mariboru, ter da se njima, kakor tudi njunim eventualnim službeno določenim spremembam brezpogojno pokorava.

§ 8.

Vsa sporna vprašanja se rešujejo pred pristojno sodnijo v Mariboru. Kolektivno za pogodbo plača v tem slučaju angaževanec.

V MARIBORU, dne

1. julija

1925.

NARODNO GLEDALIŠČE
V MARIBORU

Upravnik:

Jožko Kovič

Angaževanec:

Pri omejenih angaževankah soprog:

Pri mladoletnih oče ali varuh:

13. Uprava x zavodni dovolji angaževanec Brenčič dopust v katerem plačuje angaževanec svojega namernika po dn 1500.- mesčno.

Jožko Kovič

7. aprila 1935 so v Mariboru ustanovili Umetniški klub, ki so bili vanj včlanjeni umetniški ustvarjanci raznih področij. Klub je bil spodbuda za usklajeno kulturno delovanje v Mariboru; njegov vpliv v predvojnem Mariboru je bil tvorno prisoten. Jože Kovič je v njem skupaj z Vladimirom Skrbinškom zastopal gledališnike.

Za umevanje osebnosti Jožeta Koviča ni brez pomena navesti, da je obiskoval med 1. marcem in 20. aprilom 1929 šolo za rezervne oficirje v Sarajevu in da je dosegel čin rezervnega pehotnega kapetana I. stopnje.³⁶ Kot avstrijski in jugoslovanski oficir je imel v sebi močan občutek za vojaško disciplino in red. Ta ga je vodil tudi pri oblikovanju predvsem tehničnega osebja mariborskega gledališča (upravnik dr. Radovan Brenčič: »... bil je že od nekdaj tudi glavni element reda in discipline v naši Drami,«³⁷ pa tudi pri organizaciji priprave uprizoritev. Brat France pripoveduje, da je Jože »vojaško suknjo rad oblekel. Imel je drill.«³⁸)

Jože Kovič se je poročil 1. avg. 1925 z Marijo Jereletovo, doma iz Št. Jerneja na Dolenjskem, ki je bila uradnica v tovarni perila Maksa Durjave v Mariboru, Gregorčičeva 24. (V sosednji hiši, Gregorčičeva 26/I, pa sta Kovičeva stanoval od l. 1928 do okupacije; hiša je v bližini gledališča.)

Jože Kovič je bil čustven in rahločuten. Bil je že iz prve svetovne vojske precej živčen in nemiren. Bil je vase zaprt, samotarski in nedružaben.³⁹ Z igravci in tehničnim vodjem je govoril le o poklicnih zadevah, o igranju pa samo na odru pri vajah. V pogovorih je bil kratek in odrezav, razpravljal je na kratko, tudi z upravnikom. »V pavzah se ga je včasih videlo z bratom Pavlom, rečno pa s Kraljevo, ki sta bila dobra prijatelja.«⁴⁰ — »Na zunaj je bil sicer robat, pa je bil v resnici zelo senzibilen. Bil je rad užaljen, mimoza.«⁴¹

Pri delu je bil »neizčrpno delaven, natančen in jekleno energičen« (Danilo Gorinšek), zato so mu očitali »feldveblstvo«, vendar je »prav on vpeljal trdno prihajanje na vaje in absolutno zrelost generalnih vaj, ki je bila poprej pri nas skoro neznana.«⁴² »Marljiv kot čebela in če ima gledališče deset vogalov, jih on gotovo podpira šest,« je o njem zapisal Pavel Rasberger.⁴³

Za režije se je natanko pripravljal, besedilo je razčlenil v podrobnostih in ga znal skorajda na pamet.

Svojo mrkobo in zaprtost pa je odložil, kadar ga je prevzel alkohol. »Takrat je stopil iz svoje kože. Postal je z vsemi prijatelj, veliko je govoril, bil je nasmejan, dobre volje, poln humorja in nekoliko zafkljiv.«⁴⁴ Alkohol se je predajal periodično za več dni in noči, kar se je poznalo tudi pri režiranju, čeprav trdi Mirko Japelj, da se je ob zahtevnih režijah (na primer ob »Pohujšanju«) popolnoma odrekel pitju za čas do premiere. Bolj ko se je primikal čas, ko je z nemško okupacijo prenehalo delati mariborsko gledališče, bolj je

³⁶ Uslužbeni list v SGM.

³⁷ Radovan Brenčič l. c.

³⁸ Izjava dr. Franceta Koviča meni 1. junija 1971.

³⁹ Pismo Rada Nakrsta meni 28. jan. 1971.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Izjava Mirka Japlja meni 4. febr. 1971

⁴² Brenčič Radovan, l. c.

⁴³ Rasberger Pavel: Gledališki portreti... Jožko Kovič. — Deset let Narodnega gledališča v Mariboru. Maribor, Dramatično društvo (1930), 66.

⁴⁴ Pismo Rada Nakrsta meni 28. jan. 1971.

*Jože Kovič v okupirani
Ljubljani l. 1942*

Kovič podlegel pijači. Vse manj je tudi pazil na svojo zunanjščino.⁴⁵ Začuda pa je ravno takrat ob osebnem polomu ustvaril svoje najpomembnejše uprizoritve.

Jože Kovič je bil sila kratek čas dekretirani umetniški vodja mariborskega gledališča: ko je upravnik dr. Radovan Brenčič moral 29. marca 1941 k vojakom, je s pozivom članstvu razglasil Jožeta Koviča v tej funkciji.⁴⁶ Toda dober teden kasneje so v Maribor že vkorakali Nemci.

Jože Kovič se je pred Nemci zatekel v Ljubljano, kamor je pobegnil tudi skoraj celotni preostali mariborski dramski ansambel. Begunce so čakali hudi

⁴⁵ Izjava Borisa Brunčka meni 6. junija 1970.

⁴⁶ Rasberger Pavel: Moji spomini. Ljubljana, Knjižnica MGL 1965, 212.

časi. Italijanski okupatorji jih niso takoj prevzeli v državno službo; med njimi so tudi delali razlike glede na to, kdaj so jih namestili. Povrhu niso uživali tolikšnega ugleda kot ljubljanski kolegi. Prejemali so le podpore.⁴⁷

Jože Kovič je bil z nekaj drugimi nekdanjimi mariborskimi igravci s 1. nov. 1941 »vključen v obstoječi igralski ansambel« (ljubljanskega Narodnega gledališča)⁴⁸ kot pogodbeni član. Z dnem 1. julija 1944 pa je bil postavljen za uradnika VI. položajne skupine pri Državnem gledališču v Ljubljani.⁴⁹

Jože Kovič je v okupirani Ljubljani vse težje živel. Ne igravsko in ne režisersko se ni mogel razmahniti, kot se je mogel v Mariboru. Zato se je z bolečino spominjal časov v mariborskem gledališču⁵⁰ in se vse bolj udajal pijači. Tako se je vpikaval v okupatorje Italijane, ki so ga tudi zaprli. Vse bolj se je zapuščal, imel je težave doma in v gledališču. Nekoč se je Radu Nakrstu v ljubljanski Drami izpovedal in mu razkril svoje življenjsko trpljenje. Iskal je pri njem olajšanja.⁵¹

18. julija 1944 si je doma (Ljubljana, Slomškova 15) vzel življenje. Tedaj je uresničil misel o samomoru, ki ga je spremljala že izza mladih let, ko je bil v oficirski šoli v Admontu.

Jožeta Koviča so pokopali v družinsko grobnico na pokopališču v Dravljah pri Ljubljani.

II. BIBLIOGRAFIJA JOŽETA KOVIČA

Leposlovje — Pesmi

Joško Kovič: Iz spominov. Preporod I/1919, št. 2—3, 20

Joško Kovič: Pesem zemlje. Kres 1921/22, 46

Joško Kovič: Pred skrivnostjo. Kres 1921/22, 12

Joško Kovič: Pred najvišjo uro. Kres 1923, 53

(Vdova Jožeta Koviča Marica Kovičeva hrani štiri pokojnikove rokopisne knjige pesmi in dnevnik iz leta 1919.)

Razčlembe dramskih uprizoritev

Jožetu Koviču so ostali v neizbrisnem spominu nastopi »hudožestvenikov« v Ljubljani. Njihov gledališki izraz ga je oplojeval in spremljal vse življenje. Zato prisojam Jožetu Koviču tri razčlembe njegovih uprizoritev, objavljene v glasilu slovenskih socialnih demokratov »Napreju« s kraticama J. K. Svojo odločitev opiram na tematiko, ki je bila Jožetu Koviču tako blizu, na slog razčlemb 'n na to, da je Jože Kovič v »Kresu«, ki je bil družinski tednik slovenske socialne demokracije in je začel izhajati približno v tistem času, objavil svoje pesmi.

⁴⁷ Radovan Brenčič, l. c.

Izjava dr. Franceta Koviča, predvsem pa: Jerman Ivan: Slovenski dramski igralci med II. svetovno vojno. Ljubljana, Knjižnica MGL 1968, 47—49.

⁴⁸ Gled. list Narodnega gledališča v Ljubljani 1942/43, 178.

⁴⁹ Odločba šefa Pokrajinske uprave v Ljubljani z dne 1. julija 1944.

⁵⁰ Izjava Boga Teplyja meni 24. dec. 1970.

⁵¹ Pismo Rada Nakrsta meni 28. jan. 1971.

J. K.: Bratje Karamazovi. (Gostovanje Hudožestvenikov). Naprej 1921, 10. febr.
J. K.: Čehov. (Gostovanje Hudožestvenikov). Naprej 1921, 15. febr.
J. K.: Še nekaj o Hudožestvenikih. Naprej 1921, 17. marec

Poročilo o gledališčih

Kovič Joško: Po dunajskih gledališčih. — Mariborski Večernik Jutra 1927, 10. novembra, str. 4 in 11. novembra, str. 4

Dramaturški orisi

Kovič Joško: Dediči velikega časa. — Drama (Maribor) 1921/22, 91—93
J. K.: Karel Schönherr. — Mariborski gledališki list 1922/23, št. 5, 4
Kovič J.: Molière: George Dandin. — Mariborski gledališki list 1922/23, št. 33, 2—3
Joško Kovič: Molière: George Dandin. (K premijeri v Narodnem gledališču v Mariboru, v nedeljo dne 17. junija 1923). Tabor 1923, 17. junij
Kovič J.: $2 \times 2 = 5$. — Mariborski gledališki list 1923/24, št. 9, 3—4
J. Kovič: Ludvik Fulda: Ognjenik. — Zrnje 1928, št. 2, 12—13
JO-KIČ: Jaroslav Kvapil: Oblaki. — Zrnje 1928, št. 3, 20—21
Jo-kič: Julij Berstl: Dover-Calais. — Zrnje 1928, št. 3, 22—23
JO-KIČ: Sacha Guitry: Moj oče je imel prav. — Zrnje 1928, št. 1, 5—6
Joško Kovič: Emile Zola: Thérèse Raquin. — Zrnje 1928, št. 2, 12—13
Jože Kovič: Tartuffe. (K premijeri Molièrove komedije v mariborskem gledališču v četrtek 3. t. m. ob 20. uri). — Mariborski Večernik Jutra 1935, 3. okt.
Jože Kovič: August Strindberg: »Oče«. — Gled. list NG Ljubljana 1942/43, 69—72
Jože Kovič: C. Goldoni: »Mirandolina«. — Gled. list NG Ljubljana 1942/43, 93—97
Jože Kovič: Roberto Bracco: »Prava ljubezen«. — Gled. list NG Ljubljana 1942/43 129—132
Jože Kovič: Carlo Goldoni: »Kavarnica«. — Gled. list NG Ljubljana 1943/44, 37—42
Jože Kovič: Fulda in njegov »Ognjenik«. — Gled. list NG Ljubljana 1943/44, 173—174

Prikaz pisatelja

Kovič Joško: Njegovo romanje (Cankar — romar hrepenenja) — Drama (Maribor) 1921/22, 61—63

Programska izjava

Kovič Joško: Na pot. (O naši »gledališki poti«.) — Drama (Maribor) 1921/22, 73—74

Gradivo o Jožetu Koviču in njegovem delu

Rasberger Pavel: Gledališki portreti... Joško Kovič. — Deset let Narodnega gledališča v Mariboru. Maribor, Dramatično društvo [1930], 66
Vprašanje izmeničnih gostovanj. — Jutro 1939, 7. febr.
rč: Razgovor z režiserjem Kovičem. — Večernik 1939, 28. julij
S. T.: Razgovor z režiserjem J. Kovičem. — Jutro 1939, 4. febr.

- K. Š.: Novi ljudje v naši drami... Jože Kovič. — Jutro 1942, 21. avg.
- Režiser Jože Kovič. — Jutro 1944, 20. julij
- Pogreb režiserja J. Koviča. — Jutro 1944, 21. julij
- c: Talijina vrata se zapirajo. Ob smrti režiserja J. Koviča. — SN 1944, 24. julij
- Posmrtnice Jožetu Koviču:
- Debevec Ciril, v: Gled. list NG Ljubljana 1943/44, 232—234
- Gorinšek Danilo, v: Gled. list NG Ljubljana 1943/44, 234—236
- Jan Slavko, v: Gled. list NG Ljubljana 1943/44, 236—237
- Frelih Emil: Manom služabnikov slovenske Talije... Joško Kovič. — Gledališki koledarček za sezono 1944/45. Ljubljana, Državno gledališče 1944, 62—63
- V spomin † Jožeta Koviča. Gled. list NG Ljubljana 1943/44, 230—232
- Lipah Fran: Cankarjevi igralci. — Gled. list Drame SNG Ljubljana 1948/49, 72
- D.(ušan) M.(evlja): Ob odkritju kipov zaslužnim mariborskim gledališkim umetnikom... Jože Kovič. — Mariborski Vestnik 1949, 31. okt.
- Gorinšek Danilo: Jože Kovič in mariborsko gledališče. — Gled. list SNG Maribor 1949/50, 5—12
- Kraljeva Elvira: Jože Kovič. — Gled. list MGL 1959/60, 62—63
- Rasberger Pavel: Moji spomini na mariborsko Slovensko narodno gledališče od ustanovitve leta 1919 do okupacije leta 1941. Prispevek k njegovi zgodovini. Maribor 1955, 265. (Tipkopis, spravljen v VŠK Maribor.)
- Smolej Viktor: Slovenski dramski leksikon I A—L. Ljubljana, Knjižnica MGL 1961, 164—165
- Rasberger Pavel: Ob dvajsetletnici smrti Jožeta Koviča. — Gled. list SNG Maribor 1964/65, 41—43
- Rasberger Pavel: Moji spomini, Ljubljana, Knjižnica MGL 1965, 174, 212
- Brenčič Radovan: Spomini na mariborsko gledališče (1922—1941). — Dokumenti SGM 10, Ljubljana 1967, 376 id
- Repertoar slovenskih gledališč 1867—1967. Ljubljana, SGM 1967
- Hartman Bruno: Dramatik Ivan Cankar v Mariboru. — Dokumenti SGM 12, Ljubljana 1968, 184—215
- Moravec Dušan: Cankarjevi režiserji. — Dokumenti SGM 12, Ljubljana 1969, 322
- Dolar Jaro: Mariborsko gledališče med obema vojnama. — Dokumenti SGM 14, Ljubljana 1969, 117—125
- Kos Stanislav: Mariborsko gledališče 1919—1941 (Bibliografsko kazalo). — Dokumenti SGM 14, Ljubljana 1969, 193—250
- Hartman Bruno: Jubilej ustvarjalne volje. — Dialogi 1969, 609—612
- Hartman Bruno: Sestavni del naše kulture. — NRazgl 1969, 591—592
- Ker iz sezone 1938/39 niso ohranjeni vsi gledališki listi, ki jih je izdajalo mariborsko gledališče, je samo iz objave v Večerniku 1938, 4. okt. (Gledališki list) razvidno, da je Jože Kovič napisal za prvo številko »informativni članek« o Shakespearovi komediji Kar hočete.

III. SEZNAM UPRIZORITEV, ZA KATERE JE JOŽE KOVIČ PREVEDEL BESEDILA

Jože Kovič je za mariborsko gledališče prevedel vrsto dramskih besedil. Po podatkih v njegovem uslužbenem listu, ki ga je sestavilo Državno gledališče v Ljubljani 5. julija 1944, je znal tele jezike: slovenskega, nemškega, francoskega, italijanskega in ruskega. Gotovo je znal tudi srbohrvaškega (saj je obiskoval l. 1929 šolo za rezervne oficirje v Sarajevu).

Kovičevi prevodi niso pregledani, vzporejeni z originali in ocenjeni.

A. Prevodi dramskih besedil za Narodno gledališče Maribor

1. Molière: George Dandin ali Prevarani gospod (George Dandin)	17. junij 1923
2. Balzac H.: Mercadet (Mercadet)	5. febr. 1924
3. Hauptmann G.: Hanice pot v nebesa (Hanneles Himmelfahrt)	22. marec 1924
4. Čehov A. P.: Tri sestre (Tri sestry)	23. april 1925
5. Goldoni C.: Sluga dveh gospodov (Il servitore di due padroni)	4. marec 1926
6. Tolstoj L. N.: Sadovi prosvete (Plody prosveščeniya) [domnevno, a ne dokumentirano]	15. april 1926
7. Fulda L.: Ognjenik (Der Vulkan)	6. maj 1926
8. Strindberg A.: Tovariši (Kamraterna)	17. febr. 1927
9. Molnár F.: Igra v gradu (Játék a kastélbyan)	24. maj 1927
10. Signorini D.: Živijo tatovi (?)	4. jan. 1928
11. Nizière F. in Savoir A.: Kreutzerjeva sonata (Drama po istoimenskem romanu L. N. Tolstoj)	3. april 1928
12. Guitry S.: Moj oče je imel prav (Mon père avait raison)	7. okt. 1928
13. Zola E.: Thérèse Raquin (Thérèse Raquin)	24. okt. 1928
14. Veiller B.: Proces Mary Dugan (The Trial of Mary Dugan)	12. maj 1929
15. Fodor L.: Cerkvena miš (A templom egere)	21. junij 1929
16. Wedekind F.: Duh zemlje (Lulu) (Erdgeist)	13. jan. 1931
17. Frank L.: Karel in Ana (Karl und Anna)	19. febr. 1931
18. Langer F.: Izpreobrnitev Ferdinanda Pištore (Obráčení Ferdiše Pištory)	7. maj 1932
19. Goldoni C.: Zvedave ženske (Le donne curiose)	2. okt. 1932
20. Ostrovski A. N.: Nevihta (Groza)	3. jan. 1933
21. Dehmel R.: Človekoljubci (Die Menschenfreunde)	27. apr. 1933
22. Turgenjev I. S.: Natalija (Mesjac v derevne)	8. marec 1934
23. Goetz C.: Hokuspokus (Hokuspokus)	15. april 1934
24. Feldman M.: Profesor Žič (Profesor Žič)	23. febr. 1935
25. Fekete L. B.: Trafika njene ekselence (?)	18. maj 1935
26. Preradović P.: Najboljša ideja tete Olge (Najbolja ideja tetke Olge)	3. okt. 1937
27. De Benedetti A.: Dva ducata rdečih rož (Due dozzine di rose scarlate)	29. marec 1938
28. Senečić G.: Nenavadni človek (Neobičan čovjek)	19. okt. 1940

B. V ljubljanskem Narodnem gledališču so uporabili dva prevoda Jožeta Koviča: Revna kot cerkvena miš Fodora Lászla (premiera 13. jan. 1932) in Nenavadnega človeka Gena Senečića (prvič 30. avg. 1941 v izvedbi pregnanega mariborskega ansambla).

IV. DRAMSKE REŽIJE

Jože Kovič je, podobno kot njegov oče in brat Pavle, rad sodeloval v dramski skupini šišenske čitalnice (ki je bila nasproti stare šišenske cerkve). Po pripovedovanju Pavla Koviča* je brat Jože v šišenski čitalnici po prvi svetovni vojski zrežiral Ganglo-vega Sina, v katerem je Pavle igral naslovno vlogo. Brat France Kovič dopolnjuje,* da je Jože Kovič v Šiški več režiral, ne samo Sina. Režiral je v letih 1919, 1920 in 1921, pa tudi kasneje, ko je bil že angažiran v Mariboru.

Najpomembnejša režija Jožeta Koviča zunaj poklicnega gledališča je bilo Can-karjevo Pohujšanje v dolini šentflorjanski ki ga je pripravil v dramski sekciji Jugo-slovanskega naprednega akademskega društva »Jadran« l. 1921.**

NARODNO GLEDALIŠČE MARIBOR

1. Majcen S.: Dediči velikega časa	31. jan. 1922
2. Galsworthy J.: Borba	20. maj 1922
3. Drinkler H.: Pogumni krojaček	12. marec 1922
4. Gogolj N. V.: Revizor	a) 12. sept. 1922 b) 2. okt. 1937
5. Andrejev L. N.: Dnevi našega življenja	a) 11. nov. 1922 b) 30. okt. 1930
6. Tucić S.: Golgota	16. dec. 1922
7. Arcibašev M. P.: Ljubosumje	4. febr. 1923
8. Molière: George Dandin	17. jun. 1923
9. Schiller F.: Kovarstvo in ljubezen	13. marec 1923
10. Strindberg A.: Velika noč	1. april 1923
11. Thoma L.: Magdalena	6. dec. 1923
12. Balzac H. de: Mercadet	5. febr. 1924
13. Hauptmann G.: Hanice pot v nebesa	22. marec 1924
14. Langer F.: Kamela skozi šivankino uho	3. maj 1924
15. Nušić B.: Narodni poslanec	11. okt. 1924
16. Molnár F.: Liliom	2. nov. 1924
17. Golia P.: Petrčkove poslednje sanje	6. dec. 1924
18. Birinski L. G.: Moloh	28. febr. 1925
19. Čehov A. P.: Tri sestre	23. april 1925
20. Schönthan F. — Schönthan P.: Ugrabljene Sabinke	13. junij 1925
21. Milčinski F.: Cigani	13. febr. 1926
22. Goldoni C.: Sluga dveh gospodov	4. marec 1926
23. Tolstoj L. N.: Sadovi prosvete	15. april 1926
24. Fulda L.: Ognjenik	6. maj 1926
25. Manners H. J.: Peg, srček moj	16. junij 1926
26. Nestroy J. N.: Danes bomo tiči	23. okt. 1926
27. Görner K. A.: Pepelka	8. dec. 1926
28. Engel A.: Večni mladenič	15. jan. 1927
29. Strindberg A.: Tovariši	17. febr. 1927

* Ustno sporočilo meni, 12. febr. 1971.

** Petnajst let J. N. A. D. »Jadran« 1920—1935. Ljubljana, J. N. A. D. Jadran 1937, 22, 25.

30. Cankar I.: Za narodov blagor
31. Niccodemi D.: Učiteljica
32. Molnár F.: Igra v gradu
33. Nušić B.: Svet
34. Brod M. & Reimann H.: Dobri vojak Švejk, I. del (Po povesti J. Haška)
35. Nizière F. & Savoir A.: Kreutzerjeva sonata (Po istoimenskem romanu L. N. Tolstoja)
36. Shakespeare W.: Othello
37. Cankar I.: Hlapci
38. Guitry S.: Moj oče je imel prav
39. Kvapil J.: Oblaki
40. Berstl J.: Dover — Calais
41. Bernstein H.: Tat
42. Veiller B.: Proces Mary Dugan
43. Fodor L.: Cerkevna miš
44. Cankar I.: Pohujšanje v dolini šentflorjanski
45. Maeterlinck M.: Stilmondski župan
46. Pagnol M.: Velika abeceda
47. Klabund: Krog s kredo
48. Dobovišek R.: Radikalna kura
49. Przybyszewski S.: Sneg
50. Lorde A. & Chaine P.: Naš gospod župnik (Po romanu C. Vautela)
51. Novačan A.: Herman Celjski
52. Kraigher A.: Na fronti sestre Žive
53. Hauptmann G.: Bobrov kožuh
54. Shakespeare W.: Sen kresne noči
55. Nušić B.: Gospa ministrovka
56. Achard M.: Življenje je lepo
57. Wedekind F.: Duh zemlje
58. Frank L.: Karel in Ana
59. Finžgar F. S.: Veriga
60. Antoine A. P.: Leseni konji
61. Grum S.: Dogodek v mestu Gogi
62. Jonson B.: Volpone
63. Anet C.: Mayerling
64. Cankar I.: Kralj na Betajnovi
65. Golouh R.: Groteska sedanjosti
- a) 8. marec 1927
- b) 1. okt. 1932
- c) 25. nov. 1940
30. marec 1927
24. maj 1927
16. junij 1927
21. febr. 1928
3. april 1928
- a) 30. maj 1928
- b) 24. maj 1940
- a) 6. okt. 1928
- b) 4. okt. 1934
7. okt. 1928
17. nov. 1928
18. dec. 1928
24. april 1929
12. maj 1929
21. junij 1929
2. okt. 1929
5. okt. 1929
26. nov. 1929
10. dec. 1929
21. dec. 1929
11. febr. 1930
6. marec 1930
8. april 1930
17. maj 1930
5. junij 1930
1. okt. 1930
2. okt. 1930
23. nov. 1930
13. jan. 1931
19. febr. 1931
- a) 14. marec 1931
- b) 1. okt. 1939
14. april 1931
13. maj 1931
1. okt. 1931
6. okt. 1931
- a) 14. nov. 1931
- b) 13. okt. 1938
6. febr. 1932

66. Neal M. & Ferner M.: Trije vaški svetniki	5. marec 1932 ponov. sez. 1932/33 1936/37 1937/38
67. Šilih G.: Kaverna	23. marec 1932
68. Langer F.: Izpreobrnitev Ferdinanda Pištore	7. maj 1932 ponov. sez. 1932/33
69. Goldoni C.: Zvedave ženske	2. okt. 1932
70. Golar C.: Dve nevesti	8. okt. 1932
71. Kreft B.: Celjski grofje	a) 6. nov. 1932 b) 3. okt. 1939
72. Ostrovski A. N.: Nevihta	3. jan. 1932
73. Bartoš F.: Švejk, II. del (Po romanu Karla Vaněka)	8. febr. 1933
74. Raynal P.: Grob neznanega vojaka	11. marec 1933
75. Dehmel R.: Človekoljubci	27. april 1933
76. Conners B.: Roksi	3. okt. 1933
77. Čapek K.: R. U. R.	28. okt. 1933
78. Scheinpflugova O.: Okence	18. jan. 1934
79. Turgenjev I. S.: Natalija (Mesec dni na kmetih)	8. marec 1934
80. Goetz C.: Hokuspokus	15. april 1934
81. Štolba J.: Stari grehi	28. april 1934
82. Golia P.: Kulturna prireditve v Črni mlaki	4. avg. 1934
83. Shakespeare W.: Hamlet	2. okt. 1934
84. Scheinpflugova O.: Gugalnica	17. nov. 1934
85. Nušić B.: Žalujoči ostali	8. dec. 1934
86. Golouh R.: Od zore do mraka	19. jan. 1935
87. Feldman M.: Profesor Žič	23. febr. 1935
88. Šorli I.: Blodni ognji	14. marec 1935
89. Fekete L. B.: Trafika njene ekselence	18. maj 1935
90. Debevec C.: Bratje Karamazovi (Po romanu F. M. Dostojev-skega)	1. okt. 1935
91. Molière: Tartuffe	3. okt. 1935
92. Frank B.: Vihar v kozarcu	16. nov. 1935
93. Kreft B.: Malomeščani	8. dec. 1935
94. Kostov S. L.: Zlati rudnik	21. jan. 1936
95. Zweig S.: Siromakovo jagnje	24. marec 1936
96. Kranjc J.: Direktor Čampa	23. april 1936
97. Škvarkin V. V.: Tuje dete	9. maj 1936
98. Tolstoj L. N.: Živi mrtvec	1. okt. 1936
99. Shakespeare W.: Ukročena trmoglavka	10. nov. 1936
100. Žigon J.: Kadar se utrga oblak	9. jan. 1937
101. Nušić B.: Dr.	28. jan. 1937
102. Shaw G. B.: Sveta Ivana	28. marca 1937
103. Werner V.: Na ledeni plošči	10. april 1937
104. Kraigher A.: Školjka	8. maj 1937

105. Preradović P.: Najboljša ideja tete Olge	3. okt. 1937
106. Calderón de la Barca P.: Sodnik Zalamejski	22. okt. 1937
107. Snuderl M.: Lopovščine	27. nov. 1937
108. Francmesnil L.: Cvrček za pečjo (Po povesti Ch. Dickensa)	25. dec. 1937
109. Župančič O.: Veronika Deseniška	20. jan. 1938
110. De Benedetti A.: Dva ducata rdečih rož	29. marec 1938
111. Hofmannsthal H.: Slehernik	17. april 1938
112. Shakespeare W.: Kar hočete	1. okt. 1938
113. Nušić B.: Pokojnik	8. okt. 1938
114. Fodor L.: Matura	12. jan. 1939
115. Langer F.: Št. 72	30. marec 1939
116. Niewiarowicz R.: Hollywood	11. maj 1939
117. Skrbinšek M.: Hlapec Jernej in njegova pravica (Po povesti I. Cankarja)	30. sept. 1939
118. Békeffi S.: Neopravičena ura	7. okt. 1939
119. De Benedetti A.: Trideset sekund ljubezni	4. april 1940
120. Golouh R.: Krisalida	18. maj 1940
121. Senečić G.: Nenavaden človek	19. okt. 1940
122. Gorki A. M.: Na dnu	29. okt. 1940
123. Finžgar F. S.: Razvalina življenja	8. marec 1941

NARODNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

124. Caillavet G. A. & Flers R. & Rey E.: Lepa pustolovščina	23. jan. 1942
125. Goethe J. W.: Ifigenija na Tavridi	31. marec 1942
126. Strindberg A.: Oče	17. dec. 1942
127. Goldoni C.: Mirandolina	11. febr. 1943
128. Bracco R.: Prava ljubezen	24. marec 1943
129. Goldoni C.: Kavarnica	29. okt. 1943
130. Molière: Namišljeni bolnik	16. febr. 1944
131. Fulda L.: Ognjenik	22. april 1944

Pristaviti je treba, da je Jože Kovič v Narodnem gledališču v Ljubljani obnovil z mariborskim ansamblom, ki so ga okupatorji pregnali iz Maribora, nekatere uprizoritve iz sezon tik pred vojsko. Te so bile:

1. Scheinpflugova O.: Okence	5. julij 1941
2. Senečić G.: Nenavadni človek	30. avg. 1941
3. Cankar I.: Kralj na Betajnovi	18. junij 1942

Na novo je Jože Kovič naštudiral z mariborskim ansamblom v ljubljanskem Narodnem gledališču komedijo, ki jo je uprizoril v Mariboru že v sezoni 1926/27:

1. Niccodemi D.: Učiteljica	18. julij 1942
-----------------------------	----------------

REŽIJE OPER IN OPERETE V NARODNEM GLEDALIŠČU MARIBOR

1. Offenbach J.: Hoffmannove pripovedke	28. marec 1935
2. Rasberger P.: Prebrisani Amor	21. april 1935
3. Smetana B.: Dalibor	7. maj 1938

V. IGRALSKE STVARITVE

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum premiere
-----	-------	------	-------	-------------------

NARODNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

1.	Tucić S.	Golgota	Ciril	21. 3. 1920
			Severin	19. 2. 1921
2.	Wilde O.	Saloma	Četrty Žid	14. 4. 1920
3.	Cankar I.	Za narodov blagor	Drugi občinski svetnik	16. 9. 1920
4.	Sardou V.	Madame Sans-Gêne	Vinaigre, De Brigode	
			— 2 vlogi	2. 2. 1921
5.	Galsworthy J.	Borba	James Green	15. 4. 1921
6.	Kosor J.	Požar strasti	Slepec, prvi cigan —	
			2 vlogi	1. 10. 1921
7.	Shakespeare W.	Komedija zmešnjav	Baltazar	2. 10. 1921
8.	Jirásek A.	Oče	Prvi vaški deček	13. 10. 1921
9.	Gogolj N. V.	Revizor	Kristijan Ivanovič	
			Hiebner	9. 11. 1921

NARODNO GLEDALIŠČE MARIBOR

10.	Strindberg A.	Oče	Pastor	26. 11. 1921
		(Jože Kovič je v predstavi 6. dec. 1921 vskočil v vlogo pastorja, ki jo je sicer igral Silvester Škerl; to je bil prvi igravski nastop Jožeta Koviča na mariborskem odru)		
11.	Ernst O.	Vzgojitelj Lanovec	Vencelj Pajek	17. 11. 1921
		(v predstavi 10. dec. 1921 je Jože Kovič vskočil v vlogo Vencelja Pajka, ki jo je sicer igral Silvester Škerl)		
12.	Škrbinšek M.	Hlapec Jernej in njegova pravica	Potepuh	11. 1. 1922
13.	Becque H.	Parižanke	Simpson	27. 1. 1922
14.	Milčinski F.	Kjer ljubezen, tam Bog	Romar	8. 2. 1922
15.	Birinskij L. G.	Raskolnikov	Zdravnik Sosimov	23. 2. 1922
16.	Drinkler H.	Pogumni krojaček	Tolovaj Ali	12. 3. 1922
17.	Cankar I.	Za narodov blagor	Stebelce	29. 12. 1922
		(Jože Kovič je v predstavi 7. febr. 1922 zamenjal v vlogi Stebelca igravca Kosa)		
18.	Molière	Skopuh	Valère	17. 3. 1922
19.	Wilde O.	Pahljača lady Windermare	M. Hopper	25. 3. 1922
20.	Schnitzler A.	Ljubimkanje	Theodor Kaiser	11. 4. 1922
21.	Jerome J. K.	Neznani prijatelj	Harry Larkcom	22. 4. 1922

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum premiere
22.	Ludwig O.	Dedni logar	Lovec Gottfried	29. 4. 1922
23.	Remec A.	Kirke	Narednik Ferlič	9. 5. 1922
24.	Cankar I.	Jakob Ruda	Dobnik	5. 6. 1922
25.	Galsworthy J.	Borba	George Rons	20. 5. 1922
		(Jože Kovič je na predstavi 4. jun. 1922 vskočil namesto igravca Janka v vlogo Georgea Ronsa)		
26.	Gogolj N. V.	Revizor	Peter Ivanovič Bobčinski	12. 9. 1922
27.	Cankar I.	Hlapci	Komar	23. 9. 1922
28.	Molière	Namišljeni bolnik	Diafoirus	19. 10. 1922
29.	Andrejev L. N.	Dnevi našega življenja	Grigorij Ivanovič Mironov	11. 11. 1922
30.	Remec A.	Užitkarji	Mešetar	5. 1. 1923
31.	Arcibašev M. P.	Ljubosumje	Kovalenko	9. 2. 1923
32.	Suhovo- Kobilin A. V.	Svatba Krečinskega	Ivan Antonič Raspljujev	19. 4. 1923
33.	Busnach W. B. & Gastineau O.	Ubijač (po romanu Emila Zolaja)	Kovač Škorenj	1. 5. 1923
34.	Molière	George Dandin	George Dandin	17. 6. 1923
35.	Cankar I.	Kralj na Betajnovi	Župnik	2. 10. 1923
36.	Surgučev I.	Jesenske gosli	Gost	3. 10. 1923
37.	Thoma L.	Magdalena	Lovre Ledenik	6. 12. 1923
38.	Balzac H. de	Mercadet	Violette	5. 2. 1924
39.	Milčinski F.	Mogočni prstan	Minister Rogoslav	16. 2. 1924
40.	Wied G.	2 × 2 = 5	Friederich Hermann	6. 3. 1924
41.	Hauptmann G.	Hanice pot v nebesa	Pleške	22. 3. 1924
42.	Finžgar F. S.	Divji lovec	Tine	6. 4. 1922
43.	Linhart A. T.	Veseli dan ali Matiček se ženi	Matiček	23. 4. 1924
44.	Langer F.	Kamela skozi šivankino uho	Alan Vilim	3. 5. 1924
45.	Remec A.	Magda	Peter	24. 5. 1924
46.	Cankar I.	Pohujšanje v dolini Šentflorjanski	Šviligoj	25. 11. 1924
47.	Nušić B.	Narodni poslanec	Novinar Sraka	11. 10. 1924
48.	Bahr H.	Otroci	Dr. Scharitzer	23. 10. 1924
49.	Molnár F.	Liliom	Fičur	2. 11. 1924
50.	Bevk F.	Kajn	Peter	12. 11. 1924
51.	Golia P.	Petrčkove poslednje sanje	Mesec	6. 12. 1924
52.	Sardou V. in Najac E.	Razpoka	Ademar de Gratignan	13. 12. 1924
53.	Sloboda K.	Pri čaju	Hugo	31. 1. 1925

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum premiere
54.	Golar C.	Vdova Rošlinka	Blažon	11. 2. 1925
55.	Strindberg A.	Petrček	Župan, dr. Bartolomej — 2 vlogi	19. 3. 1925
56.	Čehov A.	Tri sestre	Ivan Romanovič Čebutikin	23. 3. 1925
57.	Shakespeare W.	Hamlet	Polonij	16. 5. 1925
58.	Schönthan F. in P.	Ugrabljene Sabinke	Matej Brumen	13. 6. 1925
59.	Molière	Žlahtni meščan	Covielle	16. 1. 1926
60.	Milčinski F.	Cigani	Sodnik	13. 2. 1926
61.	Skrbinšek M.	Hlapec Jernej in njegova pravica (Priredba povesti I. Cankarja)	Potepuh	17. 2. 1926
62.	Goldoni C.	Sluga dveh gospodov	Truffaldino	4. 3. 1926
63.	Shakespeare W.	Beneški trgovec	Salarino	16. 3. 1926
64.	Tolstoj L. N.	Sadovi prosvete	Aleksej Vladimirovič Krugosvjetlov	15. 4. 1926
65.	Fulda L.	Ognjenik	Edward Hennings	6. 5. 1926
66.	Schiller F.	Marija Stuart	Grof Kentski	18. 5. 1926
67.	Manners H. J.	Peg, srček moj!	Alaric	16. 6. 1926
68.	Sofokles	Kralj Ojdip	Sel iz Korinta	26. 6. 1926
69.	Molnár F.	Bajka o volku	Dr. Kelemen	13. 11. 1926
70.	Župančič O.	Veronika Deseniška	Bonaventura	16. 10. 1926
71.	Thoma L.	Morala	Fritz Beermann	17. 10. 1926
72.	Nestroy J. N.	Danes bomo ptiči	Plavec	23. 10. 1926
73.	Strindberg A.	Tovariši	Axel Alberg	17. 2. 1927
74.	Cankar I.	Za narodov blagor	Dr. Grozd	8. 3. 1927
75.	Gaspari T.	Divji mož	Minister Desnica	19. 3. 1927
76.	Niccodemi D.	Učiteljica	Janez Klopčič	30. 3. 1927
		(Jože Kovič je vlogo prevzel v sezoni 1928/29 od Urvaleka)		
77.	Deutsche N.	Pasijon	Judež	9. 4. 1927
		(Jože Kovič je vlogo Judeža prevzel v sezoni 1927/28)		
78.	Langer F.	Periferija	Gospod	28. 4. 1927
79.	Kadelburg G. in Blumenthal O.	Pri belem konjičku	Maček	10. 5. 1927
80.	Molnár F.	Igra v gradu	Korth	24. 5. 1927
81.	Nušić B.	Svet	Učitelj glasbe	16. 6. 1927
82.	Shakespeare W.	Kar hočete	Malvolio	24. 6. 1927
83.	Signorini D.	Živio tatovi	Carlo	4. 1. 1928
84.	Predić M.	Polkovnik Jelić	Veljko Stanojević	25. 1. 1928
85.	Nizière F. in Savoir A.	Kreutzerjeva sonata (Po romanu Leva Nikolajeviča Tolstoja)	Pozdnišev	3. 4. 1928
86.	Buchbinder B.	On in njegova sestra	Dr. Ferdo Iskra	27. 6. 1928

St.	Avtor	Delo	Vloga	Datum premiere
87.	Cankar I.	Hlapci	Župnik	6. 10. 1928
88.	Guitry S.	Moj oče je imel prav	Glavna vloga	7. 10. 1928
89.	Zola È.	Thérèse Raquin	Camille	24. 10. 1928
90.	Kvapil J.	Oblaki	Zdravnik	17. 11. 1928
91.	Nestroy J. N.	Lumpacij vagabund	Lumpacij vagabund	2. 2. 1929
92.	Shakespeare W.	Romeo in Julija	Paris	2. 3. 1929
93.	Veiller B.	Proces Mary Dugan	Zagovornik	12. 5. 1929
94.	Fodor L.	Cerkvena miš	Schünsl	21. 6. 1929
95.	Cankar I.	Pohujšanje v dolini šentflorjanski	Cerkovnik	2. 10. 1929
96.	Maeterlinck M.	Stilmondski župan	Poročnik Oton Hilmer	5. 10. 1929
97.	Pagnol M.	Velika abeceda	Topaze	26. 11. 1929
98.	Klabund	Krog s kredo	Čang-Ling	10. 12. 1929
99.	Przybyszewski S.	Sneg	Kazimir	11. 2. 1930
100.	Hauptmann G.	Bobrov kožuh	Julij Wolff	5. 6. 1930
101.	Shakespeare W.	Sen kresne noči	Klobčič	1. 10. 1930
102.	Nušić B.	Gospa ministrovka	Sima Popović	2. 10. 1930
103.	Andrejev L. N.	Dnevi našega življenja	Grigorij Ivanovič Mironov	30. 10. 1930
104.	Achard M.	Življenje je lepo	Bonaparte	23. 11. 1930
105.	Frank L.	Karel in Ana	Karel	19. 2. 1931
106.	Antoine A. P.	Leseni konji	Jacques	14. 4. 1931
107.	Golouh R.	Groteska sedanjosti	Prvi ataše	6. 2. 1932
108.	Neal M. & Ferner M.	Trije vaški svetniki	Lahajnarjev Jakec	5. 3. 1932
109.	Langer F.	Izpreobrnitev Ferdinanda Pištore	Ferdinand Pištora	7. 5. 1932
110.	Cankar I.	Za narodov blagor	Klander	1. 10. 1932
111.	Goldoni C.	Zvedave ženske	Brighello	2. 10. 1932
112.	Golar C.	Dve nevesti	Nace	8. 10. 1932
113.	Kreft B.	Celjski grofje	P. Gregor	6. 11. 1932
114.	Bartoš F.	Švejk, II. del (Po romanu K. Vaněka Dobri vojak Švejk v rus- kem ujetništvu)	Ruski general	8. 2. 1933
115.	Raynal P.	Grob neznanega junaka	Vojak	11. 3. 1933
116.	Dehmel R.	Človekoljubci	Višji vladni svetnik	27. 4. 1933
117.	Connors B.	Roksi	Tony Anderson	3. 10. 1933
118.	Delak F.	Deseti brat (Po istoimenskem romanu J. Jurčiča) (Jože Kovič je v vlogi Dolefa zamenjal Josipa Daneša)	Dolef	25. 11. 1933
119.	Scheinpflugova O.	Okence	Jakob Johanek	18. 1. 1934

Št.	Avtor	Delo	Vloga	Datum premiere
120.	Turgenjev I. S.	Natalija (Mesec dni na vasi)	Aleksej Nikolajevič Belajev	8. 3. 1934
121.	Golia P.	Kulturna prireditve v Črni mlaki	Mihail	4. 8. 1934
122.	Feldman M.	Profesor Žič	Žič	23. 2. 1935
123.	Fekete L. B.	Trafika njene ekscelence	Anton	18. 5. 1935
124.	Debevec C.	Bratje Karamazovi (Po istoimenskem romanu F. M. Dostojevskega)	Zagovornik	1. 10. 1935
125.	Zweig S.	Siromakovo jagnje	Napoleon	24. 3. 1936
126.	Tolstoj L. N.	Živi mrtvec	Ivan Petrovič Aleksandrov	1. 10. 1936
127.	Cankar I.	Pohujšanje v dolini šentflorjanski	Cerkovnik	3. 10. 1936
128.	Shakespeare W.	Ukročena trmoglavka	Tranio	10. 11. 1936
129.	Kraigher A.	Školjka	Tonin	8. 5. 1937
130.	Francmesnil L.	Cvrček za pečjo (Po povesti Charlesa Dickensa)	Kočijaž	25. 12. 1937
131.	De Benedetti A.	Dva ducata rdečih rož	Alberto Verani	29. 3. 1938
132.	Nušić B.	Pokojnik	Pavle Marić	8. 10. 1938
133.	Cankar I.	Kralj na Betajnovi	Župnik	18. 12. 1938
134.	Langer F.	Št. 72.	Melihar	30. 3. 1939
135.	Cajnkari S.	Potopljeni svet	Škof Ciril	22. 4. 1939
136.	Niewarowicz R.	Hollywood	Tompson	11. 5. 1939
137.	Skrbinšek M.	Hlapec Jernej in njegova pravica (Priredba povesti I. Cankarja)	Potepuh	30. 9. 1939
138.	Senečić G.	Nenavaden človek	Tonković	19. 10. 1940

NARODNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

139.	O'Neill E.	Anna Christie (V izvedbi pregnanega mariborskega ansambla)	(?)	9. 6. 1941
140.	Cankar I.	Kralj na Betajnovi (V izvedbi pregnanega mariborskega ansambla)	Župnik	20. 6. 1942
141.	Ibsen H.	Gradbenik Solnes	Knut Brovik	12. 11. 1942
142.	Viola C. G.	Skupno življenje	Lorenzo Massari	15. 6. 1943

SPOMINI JOŽETA KOVIČA
(Odlomek)

21./X. 27

Moja mladost je bila lepa pravljica. Toda kakor ima vsaka pravljica nešteto grenkih dogodbe, jih ima tudi moja.

* * *

Pred dobrimi tridesetimi leti je bila vas »Trata« res še prava vas, kakor jih je danes še polno po Gorenjski. Nekaj na široko raztresenih kajžarskih bajt, večinoma s slamo kritih. Le tupatam se je šopirila kakšna nova hiša, ki si je prikrojila svojo zunanost po modi bližnje Ljubljane. Med posameznimi bajtami, boljšimi in slabšimi, so bile poljske parcele, majhne in ubožne, kakor je bila ubožna »Trata«. Približno sredi »Trate« je stala najubožnejša, najsiromašnejša bajta »Lepi dvor«. Tako se je imenovala ta stara bajta, stara najmanj 200 let če ne več. Pred tolikimi in tolikimi leti je ta podrtija veljala res za lepi dvor, in bogve, kakšne orgije so se dogajale v tedanji grajščini, ki je bila sedaj najsiromašnejša, najubožnejša bajta. Uboštvo ji je gledalo iz močno preperele slamnate strehe, kjer se je bohotno razrastel očrneli mah, ki smo ga uporabljali za jaslice. Uboštvo je gledalo iz majhnih očrnelih oken, iz okresanega, od deževja izpranega zidovja, tudi razpoke od zadnjega močnega ljubljanskega potresa so bile videti. Še kup gnoja pred podolgovatim nizkim hlevom, ki se je držal hiše, je bil majhen in uboren, izpričujoč, da v hlevu ne bo živine na ducate; le troje, četvero repov je bilo v njem, last starega očeta in matere...

Čez kamenit prag si stopil v podolgovato nizko vežo, v kateri je bilo ognjišče (kakršna so po Gorenjskem; notranjska ognjišča so nekoliko drugačna). Na desni strani je bila ena soba, kjer sta bila stari oče in stara mati, na levi je bil naš del...

V tej prastari bajti so se že rodili moj prastari oče, stari oče, moj oče in rodil sem se v tej podrtiji tudi še jaz. O svojih pradedih vem pravzaprav jako malo, le to, da se je prastari oče ubil pri zidanju stare »luteranjske cerkve« v Ljubljani.

Stari oče (oče očeta) je bil srednje postave, suhljat, obraz bolj podolgovat kot okrogel in na glavi kljubujoče skodrani sivi lasje. Bil je precej mrk in čudaški, in kadar je bil »nataknjen«, sila strog in osoren, in tedaj so se ga vsi bali, njegova žena in moji starši. V takih prilikah so poslali vedno mene k njemu; kajti vedeli so, da bo potem vse dobro. Mene je imel namreč naravnost nerazumljivo rad. Če sem prišel jaz pred oči v najbolj kritičnih njegovih urah, je bilo takoj vse dobro. Najprej me je čudno pogledal, me vzdignil v naročje, me ljubeznivo zlasal, mi pogledal v oči in dejal: »Otrok, ti si moj! Ti si dečko, vsi drugi niso vredni počenega groša, ti me razumeš.« Jaz nisem bil boječ in ni me bilo strah, a takrat me je nekaj pretreslo: Bog ve, kaj je mislil pri teh besedah, ne vem, morda sam ni vedel.

Stara mati je bila čisto nasprotna od njega: majhna, okrogla, debela, vedno veselega, dobrodušnega obraza in vedno vneta za šale. Že ko ji ni manjkalo dosti do 60 let, se je na pustni torek naskrivoma, ne da bi mož opazil, napravila v maškare in nam vsem vnukom kupila »larfe«. O to je bilo veselje!

O materinih starših ne vem skoro nič, ker jih nisem nikoli videl, saj jih je videla komaj mati sama. Mati je bila nezakonska hči, rojena na Gorenjskem v Kamniku. Oče je kmalu umrl, njena mati, ki je umrla šele pred nekaj leti v Ljubljani, precej visoka dama, a malce lahkoživa, pa je ni hotela pripoznati za svojo in tako je morala iti z dvanajstimi leti služiti v Dravljje, kjer jo je moj oče spoznal in komaj 18 letno postavno, brhko dekle poročil. Vsaj pozneje sem več čul od svojih stricev, da je moja mati zelo ugajala. Čudno, nezakonski otroci so ponavadi jako čedni. Moj oče jo je imel zelo rad in če sta v prvih tednih po poroki v nedeljo zvečer zavila v krčmo in po zvokih kakšne harmonike zaplesala polko ali valček, so ju ljudje zavidali. Takrat jaz še nisem bil rojen, a kmalu je bilo rojstvo v hiši. V »Lepem dvoru«, v tej stari podrti bajti, kjer so po izročilu stare matere zganjali grofi in grofne orgije, sem bil rojen tudi jaz. A nisem bil grofovske krvi, ker moja ni bila modra, temveč rdeča kot kri kot je še danes, hvalabogu.

In tako sem rasel, doraščal na tratih in v gozdu, obdan na eni strani od romantičnega ljubljanskega gradu, na drugi od šišenskega gozda, kjer je znamenita Kozlova dolinica in moj ljubi preljubi, nepozabni Rožnik na eni strani, lepe in veličastne Kamniške planine na drugi, Karavanke s Stolom in Triglavom...

24./X. 27

Sanje otroka, življenje otroka, njegova domišljija, njegove iluzije, njegova ljubezen, najlepše, kar si more človek misliti. — Takrat je srce kakor prvo spomladansko sonce brez najmanjše pege in takrat je srce kakor poletno sonce v najhujši vročini... Takrat so zvezdice res male drobne lučice, ki jih prižigajo krilati zlati angeli, in lunin krajec je res Pavliha, ki se smeje na vso moč, tako se smeje, da ga sliši tenkočutno otroško srce še v sanjah in se krčevito sladko zasmije s Pavlihom na nebu v najtrdnjšem spanju.

Moj spomin ne seže čisto do dneva rojstva in najbrž spomin nobenega zemljana. V tem slučaju smo vsi navezani na ustno izročilo: Bilo je ponoči in huda zima; katerega dne pa še danes ne vem. Oficialni krstni list me dela za en dan mlajšega kot trdi mati. Vprašal sem nekoč mamo, kako in kaj. Pa se je nasmehnila in rekla »Moj Bog, bom pa ja vedla.« Od tedaj nisem več vprašal. In tako se bom, recimo, če bom dočakal 50 let, čutil še zelo mladega, na tihem si prigovarjajoč, da krstni list ni pravilen. Vedel bom, da sem za en cel dan mlajši! O še mi bo lepo, če bom dočakal star dni! Tudi tega ne vem, kako in kdaj sem »stopil na noge«. Baje kmalu in koj pri »prvem koraku v življenje naredil neumnost«. Štrbunknil sem v gnojnico, ki je bila pred hlevom, tako da je bila glava vsa v umazani smrdljivi vodi, noge so se nekaj čudno zataknille na ograji. Kakor se mi zdi, so me potegnili še živega iz mlakuže, me dodobra oprali in stvar je bila v redu, toliko časa, dokler nisem drugič zaspal v hlevu — pod kravjim trebuhom. Tudi to pot, kakor še mnogokdaj pozneje, se je vedno srečno izteklo! Res, otrok in pijanec imata angela varuha!

Bogastvo pa je tisto, česar se človek sam spominja. Te srečne in nesrečne trenutke nosi v sebi do konca življenja in ni je sreče in ni je žalosti, ki bi mogla za večno zabrisati izgubljeno, a nikoli pozabljeno mladost! Moj spomin seže daleč in se ustavi najprej pri pinču, našem prijaznem psu.

V tiste dni, ko sem še platno prodajal, spadajo tudi krave, »liska«, »rjavka«, »šeka« itd. Gonila sva jih na pašo z bratom ali sem jih peljal sam. In sicer

na Kozlerjev pašnik, tik pred Tivolijem! Krave so se pasle, jaz sem se ulegel vznak, gledal večkrat po cele dneve v nebo, motril oblake, ki so se podili nad veličastnimi Kamniškimi planinami in spreminjali svoje oblike. Pinč je ležal poleg mene in kamor so trenile moje oči, so trenile njegove, bogve kaj je mislil in bogve kaj sem jaz mislil. Zgodilo se je tudi, da sem večkrat zapustil pašnik ter za hip skočil v Tivoli h gugalnicam in vrtiljakom in si mislil, kako srečni so ti gospodje direktorji in še bolj srečni njihovi otroci, ki imajo vrtiljak doma in se lahko cel dan »vrtijo«, če se hočejo. Tako se »vrti« v možganih otroka!

Nekoč, ko sva z bratom pasla, je prišel mimo gospod, vprašal, čigava sva, in dal obema skupaj petico (groš). Oh kako lepo se je svetila ta petica in kako imenitna se nama je v tistem hipu zazdela koliba, kjer je stara, majhna in debela Kubeška prodajala same sladke stvari! Spogledala sva se z bratom in sva molčala! Vedela sva, da mora petica romati domov k mami. Mama je vedno rekla: »Otroci, ki imajo preveč denarja, takih otrok Bog ne mara in taki otroci lahko postanejo tatovi in pridejo v pekel.« (In prav je imela.) Torej imela sva petico in bila sva žalostna; kajti koliba in Kubeška nista bili za naju nič manj zapeljivi, bolj očarljivi reči, kot za mladega fanta mlado »cukreno dekle«! Nagnilo se je solnce, zgonila sva krave skupaj in jih gnala domov. Gnala mimo Kubeške, gnala mimo sladke kolibe. Pred kolibo sva nehote obstala, krave so šle same naprej! Obstala in se spet spogledala, oba sva vedela, »kaj bi«... in vedela sva, »kaj ne smeva«... Pa je ušlo bratu iz ust, kajti skušnjava je bila prevelika: »Dajva, Jože, zapraviva en krajcer. Štiri bova nesla domov.« Branil sem se: »Mama bo vedela.« Brat: »Daj hitro groš, krave so že daleč, doma bom jaz govoril, rekel bom, gospod je dal štiri krajcarje.« Pogledal sem na slaščice. Tudi mene je premamilo.

Dal sem groš. Kupila sva za en krajcer dve sladki cigari. S sladkostjo v ustih sva jo ubrala za kravami. Srkala sva vsak svojo cigaro in čim manj je je bilo, bolj je bila grenka. Še je bil na jeziku in v grlu zadnji okus sladkosti, a v srcu je bil že velik strah, strah pred nečim neznanim, strah pred tistim, čemur pravimo vest!

Prignala sva domov. Krave v hlev, midva v hišo! Mati je stala ravno na pragu, mene je takoj oblila rdečica in sunil sem brata v rebra.

L'Oeuvre de Jože Kovič

Se basant sur des documents et des témoignages l'auteur trace la vie personnelle et artistique de Jože Kovič, acteur et metteur en scène, ayant consacré la majeure partie de son travail au théâtre de Maribor entre les deux guerres. L'auteur ajoute une bibliographie des oeuvres littéraires de Kovič, de ses rôles de théâtre et de ses mises en scène, de ses traductions de pièces de théâtre et quelques passages typiques de ses Mémoires.

Novi dokumenti o Dramatičnem društvu

(1867—1892)

Že večkrat smo omenjali usodo arhiva Dramatičnega društva, ki se je skorajda ves porazgubil. Ohranila se je sicer dokaj popolna zbirka dramskih besedil, ki so bila na sporedu od ustanovitve društva pa do prve svetovne vojne, ob tem pa še nekaj dokumentov, ki so prišli iz Govekarjeve zapuščine v NUK (oboje zdaj hrani SGM). To je skorajda vse in le malo upanja imamo, da bi mogli še kdaj odkriti ta prvi in neposredni vir za zgodovino slovenskega gledališča v času, ko se je to razvijalo v poklicno, umetniško ustanovo. Vendar, posamezni drobci od časa do časa še vedno prihajajo na dan. Nekaj malega smo našli zadnja leta celo v upravni pisarni Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani; nekaj značilnih dokumentov, ki so se ohranili v zapuščini Ivana Murnika, bomo objavili v prihodnjem zvezku s komentarjem Draga Šege; trije pa so prišli v naš arhiv tudi z zapuščino Hinka Nučiča, ki smo jo prevzeli v tem letu.

Prvi od teh treh dokumentov je zapisnik drugega rednega občnega zbora Dramatičnega društva, ki je bil 11. julija 1869; zapisnik je bil sestavljen 19. julija, pisan je z Nollijevo roko in podpisala sta ga namestnika predsednika in tajnika, Ivan Murnik in Josip Nolli. Ta dokument dopolnjuje že prej objavljeni zapisnik o volitvi »dramatičnega odbora«, ki je bila istega dne (prim. Dokumenti I, 1964—65, str. 154). Četudi ravnokar najdeni zapisnik ne prinaša novih odkritij, nam vendarle zgovorno osvetljuje nekatere podrobnosti o rojevanju slovenskega poklicnega teatra in predvsem vlogo Frana Levstika, ki je z veliko energijo, z zanosom in poln načrtov prevzel predsedstvo mladega društva, pa brž popustil, tako kakor tudi tajnik Jurij Kozina. Zato sta občni zbor vodila namestnika, pri volitvah (glej prej omenjeni zapisnik) pa je bil izvoljen za novega predsednika Peter Grasselli z 39 glasovi, medtem ko je dobil Levstik dva. Zapisnik objavljamo v celoti, sklep pa tudi v faksimilu:

*Zapisnik
drugega rednega občnega zbora dram. društva
11. julija 1869.*

Navzoči: Prvosednika namestnik g. Murnik in gg. odborniki: Dr. Bleiweis K., Žagar, Kandernal, Grasselli, Dr. Poklukar, Zabukovec, Guttman, Drahsler, Dr. Hudec, okoli 20 drugih družabnikov in 6 gospodičin.

pisar ga društvena javila.
 f. Grasselli in Nalli najdeta predlog seja ne javiti
 so naj se izvoli odbor.
 g. Dr. Cokentur, gosp. Krič naj predloži svoj predlog
 ne novemu odboru. Se potrdi
 potem je bila volitev novega odbora. za Krič
 so bili izvoljeni gg. Zabukovec, Krič, Nalli jo.
 Junt je razviden iz protokola
 za pregled takratnega izvoljena po predlogu
 Dr. Cokenturja gg. Krič in Zabukovec.

Ljubljani 10. julija 1869.

Murnik

Joip Nalli
tajnika naz.

Konec sejnega zapisnika (1869)

G. Murnik, pozdravlja občni zbor in razloži zakaj ni bilo mogoče prej ga sklicati. Veselje je bilo lani videti, kako se je novi odbor prijel z veseljem dela, ali kmalu je popustil prvosednik popolnoma vse delovanje, kar je ves odbor obžaloval. Po tej nemilej okolščini moram prvosedovati tudi danes jaz. Delo ni bilo morda tako uspešno kakor se je nadejalo, ker poleg prvosednika popustil je tudi tajnik vse delovanje, tako, da je bil odbor na enkrat brez prvosednika in brez tajnika. Tudi danes jih pogreša odbor pri občnem zboru. Zato naj slavni zbor ne sodi preojstro delovanja odborovega. O delovanji poročajo:

1. G. Nalli, tajnika namestnik od 10. junija 1869.

2. G. Žagar, blagajnik

3. G. Guttman, knjižničar

4. G. Grasselli v imenu odbora

Posamezne predloge so stavili:

G. Tisen Ivan, ki memogrede še omeni, zakaj ni prvosednika in blagajnika v zboru, stavlja predlog: Naj se volite dve gospodični v odbor, namreč v igralni oddelek.

G. Grasselli je zoper predlog, ne oziraje se na to da bi se mu očitala negalantnost. Odbor ima mnogo opraviti, mnogo potov; gospodične imajo

dosti truda z igranjem in skušnjami, ne more se zahtevati od njih še več in jim nalagati še težavni posel odborništva. G. Žagar misli staviti predlog, da se zmanjša odbora število, potem bo treba vsakemu delati z vsemi močmi. Gledé na to naj se stopi čez g. Tisna predlog na dnevni red.

G. Noll i, podpira g. Grassellija. Društvo mora biti hvaležno gospodičnam za njih trud, in ne more se jim nakladati še več, posebno ker je njih število do zdaj še majhno. Tudi podpira da se prestopi na motivirani dnevni red.

Se potrdi.

G. Ž a g a r nasvetuje naj se zmanjša po nepotrebnem na 20 pomnoženo število odbornikov, ker ni treba toliko število odbornikov. Nada, ki se je stavila na nakopičeni odbor se ni izpolnila, naj se tedaj seže na staro število 12 odbornikov, katerih 3 smejo biti zunaj Ljubljane, to naj velja za prihodnji redni občni zbor.

G. Noll i podpira ta predlog, ker ni treba tacega aparata, pri katerem eni delajo drugi pa nič in še pridnim delalcem jemljejo veselje do delovanja. §. 12 naj se glasi: Pravila /4. Tudi naj se dostavi v §. 14 da odbor voli tajnika.

G. Dr. P o k l u k a r je za obdržanje 20 odbornikov, naj se volijo marljivi delalci. Starih pravil je še mnogo, ki bo za nič!

G. Noll i in Ž a g a r ugovarjata Dr. Poklukarju.

P o t r d i s e g. Ž a g a r j a.

predlog in naroči odboru da ga po formulaciji g. Nollija predloži vladi v potrjenje.

G. G r a s s e l l i predlaga naj izreče občni zbor svojo zahvalo vsem gospodičnam ki so prišle k zboru, kakor sploh vsem igralkam društva.

Se z g o d i ; navzoči

vstanejo in zakličejo: Živele.

G. K r e č, svetuje naj se izbere eden slovenskih časopisov za društvena javila.

G. G r a s s e l l i in Noll i najdeta predlog nejasno izrečen, za to naj se izroči odboru.

G. Dr. P o k l u k a r, gosp. K r e č naj predloži svoj nasvet pismeno novemu odboru.

Se potrdi.

Potem je bila volitev novega odbora. Za skrutinatorje so bili izvoljeni gg. Zabukovec, K r e č, Noll i Jos. Izid je razviden iz protokola /5.

Za pregled računov sta izvoljena po predlogu g. Dr. Poklukarja gg. K r e č in Zabukovec.

V Ljubljani 19. julija 1869.

I. Murnik
prvosednika nam.
Josip Noll i
tajnika nam.

Razen tega zapisnika nam je ohranil Hinko Nučič še droben dokument iz istega leta. To je pravzaprav formular, s kakršnim je Dramatično društvo naznanjalo odbornikom, da so bili izvoljeni in jih obenem prosilo za pristanek. Naš primerek, ki sta ga prav tako podpisala Murnik in Noll i, je naznanjal Jakobu Zabukovcu, da je bil izvoljen na občnem zboru 11. julija 1869, »po odstopu g. Drahslerja«. Poleg podpisov obeh »namestnikov« je na naši listini tudi podpis kandidata in njegova zavrnitev: »Te volitve ne sprejemem«. Objavljamo faksimile tega dokumenta.

Blagorodni gospod *Labukovec Jakob.*

Dramatičnega društva odbor Van naznanja, da ste bili izvoljeni v občnem zboru

11. julija 1889 za odbornike, po odloku g. Drakoterja.

Prošeni ste, da blagorolito naznaniti, ali sprejmete to volitev ali ne.

V Ljubljani *18. julija 1889.*

V odborovem imenu:

Munich

previdenka nam.

Se volitve uspešno

18. julija

Originali
tjaki.

Obvestilo o izvolitvi
odbornika (1869)

Tretji dokument je iz začetka leta 1891, ko se je pripravljalo Dramatično društvo, da začne z delom v novi stavbi (današnji Operi). To je koncept odgovora Deželnemu odboru kranjskemu, ki je 2. marca 1891 vprašal Dramatično društvo za mnenje oziroma pogoje, pod katerimi bi to prirejalo predstave tudi v novem gledališču; ta odgovor je (četudi nedatiran) očitno starejši od že evidentiranega dopisa Deželnemu odboru z dne 19. aprila 1892 (prim. Dokumenti I, 167, original v SGM) in tudi starejši od poročila na občnem zboru po sezoni 1890—91 (priloga k Slovenski Taliji 57, Lj. 1891). Vsi ti do zdaj znani dokumenti že govorijo o dveh tedenskih predstavah in to v »gledališki dobi, ki traja od srede septembra ozir. od 1. oktobra pa do cvetne nedelje«, torej pol leta ali kak teden več. Tudi v poročilu o novem občnem zboru je Slovenski narod 31. maja 1892 še bolj določno zapisal, da »glede števila tedenskih predstav izposlovalo si je Dramatično društvo dva večera na teden«, kar naj bi dalo v sezoni po besedah istega poročila 60 predstav (res jih je bilo v prvem letu po dograditvi nove stavbe 50, od tega 32 dramskih in 18 opernih). Na jesenskem Gledališkem shodu, ki je bil dober teden pred otvoritvijo gledališča, pa je predstavnik odbora tudi »razjasnil, zakaj je

Dramatično društvo sklenilo igrati dvakrat na teden«. Iz vsega tega je razvidno, da je imelo društvo svojo odločitev o dveh tedenskih večerih za izredno delovno zmago — in tudi res je bila, če primerjamo številke: v zadnji sezoni na starem čitalniškem odru (1891—92) je bilo dotlej največ predstav (37), leto prej 25 v vsej sezoni in tako naprej.

Koncept našega dopisa, ki je od vseh prej omenjenih dokumentov očitno najstarejši, je v svojih predlogih še veliko skromnejši glede števila predstav, saj pravi, da »Dramatično društvo zaveže se igrati od oktobra do konca marca ter priredi v dobi teh 6 mesecev 36 gledaliških predstav«, to se pravi le malo več kakor eno na teden ali prav toliko kakor v zadnji sezoni na čitalniškem odru. Naš novi dokument je pomemben že zaradi tega, ker nam razkriva presenetljivo skromnost društva; to se očitno ni čutilo sposobno izkoristiti možnosti, ki bi ji v tistem trenutku bile na voljo. Zato je treba z dokajšnjo rezervno sprejeti formulacijo v prej navedenem časopisnem poročilu, da si je društvo »izposlovalo« dva večera na teden; veliko bolj pravilna je formulacija v našem novem dokumentu, da se društvo »zaveže igrati«. V celoti se glasi ta, bržkone nedokončani osnutek dopisa, ki ga je sestavil A. Trstenjak, takole:

Slavni deželni odbor!

Z dopisom z dne 2. marca t. l. štev. 1697. obrnil se je slavni deželni odbor kranjski do Dramatičnega društva, da zve njega mnenje glede oddaje novega deželnega gledališča, oziroma glede pogodbe, vsled katere bi Dramatično društvo prevzelo slovenske predstave v novem gledališču.

Odbor Dramatičnega društva imel je vsled rečenega dopisa sejo, v kateri je tehtno premišljeval o pogojih, po katerih bi moglo s svojim igralnim aparatom prevzeti slovenske predstave v novem gledališču, ter priporoča svoje mnenje slavnemu deželnemu odboru u blagohotno vvaževanje.

Najprvo poudariti je, da je Dramatičnemu društvu jedini namen pospeševati slovensko dramatiko, oduševljevati pisatelje za delovanje na dramskem polju, v obče kot umetnostnemu zavodu — izvrševati kulturnen poklic, in naposled, ko se okrepi z dovoljnim izvežbanim igralnim osebjem ter z dobrim repertoarjem osnovati v Ljubljani stalno slovensko gledališče.

Do tega uzvišenega cilja uzpenja se Dramatično društvo težavno in počasi, kar je v naravi razvoja slovenskega gledališča čisto upravičeno. Glavni in jedini vzrok počasnemu razvijanju je slabo gmotno stanje, v katerem se nahaja Dramatično društvo. Ono ne more angažovati novih igralcev, ker še to majhno številce svojih moči težko uzdržuje. Tudi nam je poudariti, da se slovensko gledališče ne bode moglo razviti, dokler ga ne obdari dežela z bogatejšo podporo, kakor to store druge dežele. Češka, n. p. žrtvuje čez fl 80.000.— za narodno gledališče, razmerno po svojih močeh stori tudi naj dežela Kranjska.

Dramatično društvo je torej mnenja, naj tudi dežela Kranjska stori razmerno toliko za slovensko gledališče, kolikor store druge dežele za svoja gledališča.

V novem deželnem gledališču bodo se vrstile slovenske in nemške predstave. Jedne in druge predstave imajo svoj namen, in sicer tako, da se ta namena ne dasta spojiti. Dramatično društvo tega ne prikriva, zategadelj iskreno želi, da se lože oddade posebe za slovenske in posebe za nemške predstave, z drugimi besedami, da se gledališče prepusti posebe.

Slavni deželni odbor!

Z dopisom z dne 1. marca t. l.
1897. obrnil se je slavni deželni odbor
kronjski do Dramatičnega društva, da
zve njega sicerje glede oddaje novega
deželnega gledališča, oziroma glede
pogodbe, veld kateri bi Dramatično
društvo prevzelo slovenske predstave
v novem gledališču.

Cedbi Dramatičnega društva
inč je veld rečenega dopisa sejo, v
kateri je tektro premišljeval o pogojih,
po katerih bi moglo s svojimi igralskimi
aparatom prevzeti slovenske predstave
v novem gledališču, ter jih priporočiti
slavnemu deželnemu odboru v blago,
krotno vbačevanje.

Koncept dopisa Dramatičnega društva (1891)

Iz rečenega dopisa se vidi, da želi slavni deželni odbor oddati lože Drama-
tičnemu društvu za neko ceno, torej za odkupnino; z drugimi besedami, da bi
dohodki lož pripadali deželi, ne pa društvu, katero uzdržuje slovensko gledališče.

Da Dramatično društvo ne more tega prevzeti, usojamo se dokazati z na-
slednjimi številkami.

Dramatično društvo zaveže se igrati od oktobra do konca marca ter priredi
v dobi teh 6 mesecev 36 gledaliških predstav.

Ker se omeji Dramatično društvo na toli malo večerov, potrebno je, da
ima na razpolago 16 nedelj, oziroma praznikov.

Kakor se vidi v prigibu iz našega vestno sestavljenega proračuna znašajo naši troški v novem gledališču 16.044.—
dohodkov pa je le 11.120.—
tako da ostane primanjkljaja 4.924.—
Pri tem pa je treba pomisliti, da mej dohodki so tudi dohodki vseh lož.

Uzemimo, da lože ne bi bile društvene, potem bi Dramatično društvo zadela še hujša izguba, ker je znano, da lože neso polovico dohodkov in da so posestniki lož jedini redni in zanesljivi obiskovalci gledaliških predstav, zlasti v delavnikih.

Ako bi torej Dramatično društvo moralo kupiti lože, oziroma dajati deželi ves dohodek lož, ne bi imelo društvo nobene koristi, to je prirejalo bi predstave le v to, da bi dežela od tega dobiček imela, društvo pa bi se zakopavalo v dolgove, kakor je to bilo v starem gledališču, kjer je vsed tega, ker ni imelo lož na razpolago, tako zagazilo v dolgove, da je moralo prirediti narodno subskripcijo, da se je rešilo propasti in da je moglo nadaljevati slov. predstave.

Kot smo že omenili, je pglavitna novost v tem dokumentu spoznanje, ki nikjer drugod ni tako jasno: da se je namreč Dramatično društvo v prelomnem letu 1892, ko je dobila Ljubljana novo, ponosno gledališče, namenjeno sicer tako Nemcem kakor Slovencem, sámo omejilo in ni izkoristilo priložnosti, da bi si izposlovalo več igralnih dni, za katere se je naslednja leta borilo z veliko muko in z le delnim uspehom. Razumljivo je, da je ravnalo tako spričo finančnih, personalnih in drugih omejitev, ponovila pa se je pri tem napaka iz prejšnjega desetletja: po prvi krizi v sezoni 1878-79 je moralo Dramatično društvo zaradi skrčene podpore odpustiti vse glavne igralne moči in poldrugo leto ni bilo slovenske predstave v starem gledališču, kjer si je društvo v prejšnjih letih že izposlovalo štiri dneve v mesecu; ko je v letu 1880 začelo spet prirejati predstave z novimi diletanti, se je sámo odločilo le za dve predstavi in ta omejitev ga je vezala vse do požara gledališke stavbe v letu 1887, čeprav je tista leta večkrat poskušalo svojo dejavnost razmakniti. Podobno je bilo tudi zdaj: v letih 1891—92, ko je Deželni odbor kot lastnik nove hiše na novo delil dneve, bi bilo véliko laže izvojevati vsaj ravnopravnost z nemškim Theatervereinom, ki je še vrsto let prevladoval na odru v središču Ljubljane.

dm

Trois nouveaux documents concernant la Société dramatique

Dans le legs de l'acteur et metteur en scène Hinko Nučič, décédé en 1970 à Zagreb, se trouvèrent par hasard trois documents provenant des Archives de la Société dramatique qui dirigeait dans sa première période le théâtre slovène. Ces Archives ont été perdues et ce ne sont que des fragments qui se sont conservés. Le premier de ces trois documents est le procès verbal de l'Assemblée générale de la Société de 1869, de l'époque donc où le président était encore l'écrivain Fran Levstik qui avait pourtant déjà renoncé à toutes ses activités dans le comité. Le deuxième document date de la même année et c'est une sorte de formulaire par lequel les membres du comité étaient informés de leur élection. Le troisième document date de 1892, année où fut achevée la construction du nouvel édifice du théâtre à Ljubljana. Les représentations dans le nouvel édifice étaient données tantôt en slovène, tantôt en allemand, et ce troisième document qui est une esquisse de la lettre adressée par la Société dramatique au gouvernement parle de la lutte pour la répartition des droits dans la nouvelle maison.

Vera Danilo-Balatkova

Lansko jesen, 7. septembra 1971, je umrla v Brnu na Češkoslovaškem Vera Danilova, ena prvih slovenskih poklicnih igralk. Začela je že več let pred prvo vojno v ljubljanskem gledališču in mu ostala zvesta do leta 1930, ko se je preselila v Brno k svojemu soprogu, uglednemu češkemu glasbeniku in nekdanjemu kapelniku ljubljanskega opernega gledališča, Antoninu Balatki. Tam je sprva še nekajkrat nastopila, npr. kot Dotka v Dickensovem Cvrčku za pečjo ali v Stolzovi opereti Pepina; pozneje se je umaknila iz javnega življenja, njen prispevek k razvoju slovenskega gledališča, predvsem v Cankarjevi dobi, pa bo ostal trdno zapisan.

Namesto običajnega nekrologa objavljamo v počastitev njenega spomina kot dokument članek, ki ji ga je napisal ob slovesu prvi gledališki šef, Fran Govekar, v ljubljanskem dnevniku Jutro (15. novembra 1930). Hkrati objavljamo seznam njenih ljubljanskih vlog v dramskih delih in v operetah, kjer se je uveljavljala zlasti po vojni, in pa štiri fotografije, ki kažejo igralko v raznih življenjskih obdobjih — dekletce s papačitom Danilom; leta 1912; ob odhodu na Češko; v zadnjem letu življenja.

Njene poslovilne predstave se nisem utegnil udeležiti. Ljubljansko občinstvo in tovariši pa so ji na izredno topel način izrazili svojo hvaležnost za neštete prijetne spomine, za premnoge resnične užitke in pa za njeno pošteno kameradstvo.

Triindvajset let je nastopala Vera na našem odru. Dolga doba težkih borb, grenkih, celo bridkih doživljajev, uspehov in kajpada tudi razočaranj. A vsa ta doba je bila tudi nepretrgana veriga dokazov njene uprav vzgledne marljivosti, vztrajnosti in stremljenja naprej in navzgor.

Cisto dobro se spominjam, kako neprijetno me je presenetila njena mati, gospa Avgusta, v intendantski pisarni s prošnjo, naj angažujem še njeno hčerko Vero. »Za boga, še tretji Danilo!« sem si mislil in se branil z vsemi izgovori... Drobnost, neznanost, kar nič mikavo dekletce se mi je zdela Vera. Ali ima sploh kaj igralskega daru? Nikjer še ni nastopala in ničesar se ni učila! Pa me je njena majka prepričevala, da je Vera rojen igralski talent, da jo je sama učila in da doma igra dekle vse vloge, ki jih vidi na odru.

Vera in »papači«
Danilo

Tako sem jo sprejel leta 1906. med komparze za honorar; leta 1907. je začela igrati epizodke, predstavljati stare ženice, celo matere in stare matere lastne svoje heroinske ljubimsko junaške majke, l. 1909, pa je bila že s pravilno pogodbo angaževana za pravnega dramskega člana.

Prepričal sem se, da mi je Avgusta govorila resnico: Vera je bila močan, naturen talent največje ambicije. In bila je posebno uporabna, ker se ni branila prav nobene naloge, ni bila prav nič ničemerna in domišljava ter je z redko vestnostjo vselej storila svojo dolžnost, naj so jo posadili v burko, dramo ali celo v opereto, ji dali naivno, sentimentalno, karakterno ali komično, mlado, otroško ali staro vlogo.

Vera Danilova l. 1912

Vera Danilova ob odhodu iz Ljubljane
(1930)

Razume se, da ni mogla biti povsod in vedno prav dobra. Toda nikoli ni odrekla, ničesar pokvarila. Zanja pa je bila najboljša dramatična šola, v kateri si je pridobila največjo rutino in spretnost, da je zmagovala vsakršno situacijo.

Igrala je v igrach in bajkah za mladino. Korlička v »Trnjulčici«, Inka v »Krojačku junačku«, Pepelko, Peterčka v »Peterčkovih poslednjih sanjah« in celo Kvapilovo »Pampeliško« v stihih. Njen pristni temperament in njena naravna humornost sta ji pridobila srca vse mladine. Nepozabna je kot poredni vajenec v burki »Ulica št. 15«.

Igrala pa je tudi sentimentalke v veseloigrah, komedijah in dramah: Lucienne (Namišljeni bolnik), Pavlo (Ugrabljene Sabinke), Hesjo (Morala gospe Dulske), Abigailo (Kozarec vode), Francko (Veriga) i. dr. Še močnejša je bila v karakternih in komičnih vlogah: Chispa (Sodnik zalamejski), Klaskova (Laterna), Smrtulja (Zemlja), Mrmoljevka (Za narodov blagor), Tona (Razvalina življenja), Mrs. Parker (Jack Straw), Kalandrovka (Hlapci), Stana (Ploha), Spirinica (Narodni poslanec) itd.

Se pred vojno je začela nastopati tudi v opereti, spočetka v manjših, po prevratu pa že v večjih in velikih vlogah, tako da je postala zadnja leta eden stebrov naše operete. Zelo koristno je bilo za njen razvoj, da je bila odšla med

Vera Danilova ob prejemu odlikovanja
(1971)

vojno k nemškemu gledališču v Steyerju, kjer je nastopala skoraj vsak večer v drami ali opereti in celo v operi. V Ljubljani je kreirala operetne partije:

Mabel v »Geishi«, Orlowskega v »Netopirju«, Kupida v »Orfeju v podzemlju«, Suziko v »Piskrovezcu«, Korino v »Nitouche«, Lizo v »Grofici Marici«, Dolly v »Orlovem«, Vando v »Poljski krvi«, Marietto v »Bajaderi«, Lilly Izabelo v »Boccacciu«, Grizi v »Treh mladenkah«, Mirabello v »Ciganu baronu«, Ciboletto v »Beneški noči«, Adelajdo v »Tičarju«, Olgo v »Dolarski princezi«, Julietto v »Luxemburgu«, dvorno damo v »Baronu Trenku«, dacarko v Bravničarjevi operi »Pohujšanje« itd.

Gotovo je, da je njeno glavno polje veseloigra, burka, groteska. Njena komika je neprisiljena, njen humor učinkovit, njena bliskovita govorica izredno efektivna. Ker govori vedno jasno in razločno ter je podedovala zdrav, lep glas, se je odlikovala v tem pogledu pred marsikaterim tovarišem. Zaradi njene vzorne marljivosti in mnogostranske uporabnosti, zrele rutine in inteligentne karakterizacije prav vsake vloge jo bomo vsekakor v našem ansamblu zelo pogrešali. Za komične dame v opereti pa sploh še nimamo namestnice.

Po svojem soprogu, bivšem našem odličnem dirigentu, zdaj opernem ravnatelju Narodnega divadla v Brnu, g. Antonu Balatki, je pristna »ljubljska srajca« gospa Vera Danilova postala češkoslovaška državljanka. Govori že češkoslovaški, in morda njene gledališke karijere še dolgo ne bo konec. Saj je še mlada, zdrava, krepka in se je razvila iz nekdanje nežne punčke v jedrovito damo neusahle energije in podjetnosti.

Kot njen bivši sotrpin in kritik ji želim med bratskim češkoslovaškim narodom, v krasnem Brnu, vso srečo in mnogo uspehov!

Fr. G.

VLOGE VERE DANILO-BALATKOVE V LJUBLJANI

Dramske vloge

1907/08

1. Begović M.	Gospa Walevska	G1ofica Mnizeh, 1. nastop
2. Cankar I.	Pohujšanje v dolini šentflorjanski	Dacarka
3. Cankar I.	Pohujšanje v dolini šentflorjanski	Ekspeditorica
4. Bolten-Baeckers H.	Trnjulčica	Korliček
5. Molière	Namišljeni bolnik	Lucienne
6. Görner K.	Pepelka	Pepelka

1908/09

7. Schönthan F. — Schönthan P.	Ugrabljene Sabinke	Pavla
-----------------------------------	--------------------	-------

1909/10

8. Čehov A. P.	Striček Vanja	Sonja
9. Zapolska G.	Moralna gospe Dulske	Hesja

1912/13

10. Calderón	Sodnik Zalamejski	Chispa
--------------	-------------------	--------

1918/19

11. Jirásek A.	Laterna	Klaskova
12. Schönherr K.	Zemlja	Babulja
13. Cankar I.	Lepa Vida	Dioniz (samo v Gorici)
14. Bonn F.	Sherlock Holmes	Percy

1920/21

15. Cankar I.	Za narodov blagor	Mrmoljevka
16. Beaumarchais P.	Figaro se ženi	Cherubino
17. Shakespeare W.	Sen kresne noči	Spak
18. Čehov A. P.	Jubilej	Nastasja Fjodorovna
19. Jerome Jerome K.	Miss Hobbs	Bessy
20. Finžgar F. S.	Razvalina življenja	Tona
21. Scribe A.	Kozarec vode	Abigaila

1921/22

22. Wildgans A.	Ljubezen	Vera
23. Gogolj N. V.	Revizor	Marja Antonovna
24. Kvapil J.	Princezna Pampeliška	Pampeliška

25. Golia P.	Peterčkove poslednje sanje	Peterček
26. Andrejev L. N.	Prekrasne Sabinke	Prozerpina
27. Mrštík A. — Mrštík V.	Maryša	Rozara
28. Schnitzler A.	Anatol	Bianca

1922/23

29. Maugham W. S.	Jack Straw	Mrs. Parker
30. Cankar I.	Hlapci	Kalandrova žena
31. Drinkler H.	Krojaček — junaček	Fridolin
32. Petrović P.	Ploha	Stana
33. Čehov A. P.	Češnjev vrt	Dunjaša
34. Ogrizović M.	Hasanaginica	Robinjica Vlahinja
35. Wied G.	$2 \times 2 = 5$	Otela Lustignova

1923/24

36. Vojnović I.	Smrt majke Jugovičev	Kosovka devojka
37. Galsworthy J.	Golobček	Guinevère Megan
38. Knoblauch E.	Faun	Vivian
39. Véber P. — Gorsse H.	Paglavka	Leonija

1924/25

40. Pirandello L.	Šestero oseb išče avtorja	Članica gledališča
41. Meško F. Ks.	Pri Hrastovih	Malčeva Francka
42. Putjata B.	Stričkov sen	Felisata Mihajlovna
43. Golar C.	Vdova Rošlinka	Manica
44. Aristofanes	Lizistrata	Lampito
45. Nušić B.	Narodni poslanec	Spirinica
46. Benavente J.	Roka roko umije, obe obraz	Gospa Polišinela

1925/26

47. Milčinski F.	Krpan mlajši	Jerica
48. Vildrac Ch.	Ladja Tenacity	Tereza
49. Župančič O.	Veronika Deseniška	Geta

1926/27

50. Galsworthy J.	Joy	Letty
51. Wilde O.	Pahljača lady Windermere	Lady Stutfield
52. Nestroy J. N.	Danes bomo tiči	Minka
53. Engel A.	Večni mladenič	Agi

1927/28

54. Wilde O.	Idealni soprog	Grofica Basildova
55. Bernauer R. — Oesterreicher R.	Vrt Eden	Tilly
56. Shakespeare W.	Mnogo hrupa za nič	Uršula
57. Rostand E.	Cyrano de Bergerac	Sestra Marta
58. Jerome Jerome K.	Fanny, tete, strici	Gna, Wethrellova
59. Brod M. — Reimann H.	Dobri vojak Švejk	Dolly

1928/29

60. Jaeger — Schmidt V. A.	Kukuli	Gna. Pinceret
61. Finžgar F. S.	Veriga	Francka

Operetne in operne vloge

1907/08

1. Jones S.	Geisha	Miss Mabel
-------------	--------	------------

1908/09

2. Strauss J. jun.	Netopir	Orlovski
--------------------	---------	----------

1909/10

3. Lehár F.	Piskrovezec	Suzy
-------------	-------------	------

1910/11

4. Hervé	Mamzelle Nitouche	Corinne
5. Albin S.	Baron Trenk	Kornelija

1912/13

6. Offenbach J.	Orfej v podzemlju	Cupido
-----------------	-------------------	--------

1925/26

7. Kálmán I.	Grofica Marica	Liza
--------------	----------------	------

1926/27

8. Granichstaedten B.	Orlov	Dolly Marbanks
9. Nedbal O.	Poljska kri	Vanda Kvasinjskaja

1927/28

10. Kálmán I.	Bajadera	Marietta
11. Hirski	Zmagovalka oceana	Lilly Denville

1928/29

12. Suppé F.	Boccaccio	Izabela
13. Schubert F. — Berté H.	Pri treh mladenkah	Grisi
14. Strauss J. jun.	Cigan baron	Mirabella

1929/30

15. Strauss J. jun.	Beneška noč	Ciboletta
16. Zeller K.	Tičar	Baronica Adelajda
17. Bravničar M.	Pohujšanje v dolini šentflorjanski	Dacarka
18. Fall L.	Dolarška princeza	Olga Labinska

(Prirejeno po seznamu vlog iz zapuščine)

Vera Danilo-Balatškova

L'an passé est morte à Brno (Tchékoslovaqui) l'actrice Vera Balatškova — membre de la fameuse famille d'acteurs slovènes Danilo. De 1913 à 1930, année où elle partit pour Brno, elle joua au Théâtre de Ljubljana. Nous publions en son souvenir, une courte biographie, l'article que Fran Govekar, ancien directeur du Théâtre de Ljubljana et critique théâtral, publia lors de son départ pour Brno (Slov. narod, le 15 novembre 1930) ainsi que la liste de ses rôles au Théâtre de Ljubljana.

Lojze Drenovec pripoveduje

6. in 14. januarja 1965 je pokojni igralec Lojze Drenovec (24. 10. 1891 do 4. 10. 1971) v Slovenskem gledališkem muzeju pripovedoval iz svojih spominov in odgovarjal — ali pa tudi ne — na vprašanja obeh urednikov Dokumentov, zadevajoča našo gledališko preteklost.

Razgovor je bil posnet na magnetofonski trak (hranjen pod št. 69), v decembru 1971 pa zapisan in hkrati redigiran za objavo v Dokumentih.

Pripomniti velja najprej, da pričujoči zapis ni mogel ohraniti vseh znamenj pokojnikove človeške odličnosti in se bo zato, če si jo bomo hoteli predočiti, treba še zmeraj zatekati k poslušanju traku, zatem pa še to, da smo opustili nekatere drobnosti, predvsem pa nekatere zanimive pripombe o posameznih gledališčnikih (Putjata, Rogoz, Smerkolj, Železnik, Lipah, Povhe, M. Hubad, Vidmar), ker so bodisi za zdaj še neobjavljive ali pa povedane preveč mimogrede.

1. Začetek — gledališke razmere do prve vojne

V Deželno gledališče je Drenovec prišel že v sezoni 1909/10 — Govekar ga je postavil za honorarnega vodjo statistik. V naslednji sezoni pa je bil že redno angažiran. Ko je namreč v Mestnem domu kot diletant igral Janeza v Divjem lovcu, je prišel za kulise Govekar, mu čestital in dejal, naj se, če ima veselje za gledališče, priglasi v Nučičevo dramatično šolo. Prijavil se je in hodil vanjo dva meseca. Za zaključek je igral brata Sokola (Gangl) in bil prav zaradi uspešnosti te vloge takoj angažiran. »Angažiran sem bil,« pripoveduje Drenovec, »tako kot vsi slovenski igralci in pevci — za Dramo in Opero hkrati. Tudi Betteto je igral v Drami in pel v zboru. Za Dramo sem dobil 25, za petje v opernem zboru pa 15 goldinarjev. Drama je bila seveda prva. Če sem bil v Drami prost, sem lahko pomagal v Operi.« — »Na začetku sem torej imel 40 goldinarjev. Če to primerjam s 40 000 dinarji pokojnine, ki jo prejmem (januar 1965), je jasno, da se je imel igralec takrat boljše kot danes. Res pa je, da smo mlajši dobivali plačo le sedemkrat v letu, starejši pa celo leto. Verovšek in Danilova sta imela celo leto po 150 goldinarjev na mesec.«

Naše gledališče pred prvo vojno je imelo tako imenovane dramatične kurze ali šole, Drenovec jim pravi tudi »šnelziderkurz«. Bili so povečini v Narodnem domu. Podučevali so Čehi, Drenovec pa je prišel vanj, ko je podučevala Borštnikova

in še nekateri, med njimi Etbin Kristan. Gojenci so se izobraževali predvsem ob vlogah. Boršnikova jih je opominjala, naj si hodijo ogledovat avstrijske oficirje na promenado v Šelenburgovi ulici: kako pridejo, kako se predstavijo, kako dami poljubijo roko. Tam, jim je rekla, se boste naučili lepega obnašanja. Deklamacije so se učili pri nji samo toliko, kolikor je je bilo v vlogi, posebej nič. »Pokazala nam je, kako je lepše, kako je pravilneje, kako je dobro in potrebno za gledališče. Prav vsi, ne le Boršnikova, tudi Danilova, so nas opozarjali na igralčev estetski izgled in nas učili pravil o poklekkih in poklonih. Danilova je bila čudovita govornica, a tudi ona je šla takoj na vlogo. Saj takrat je šlo vse bolj praktično. Verovšek je delal po svoje: malo nas je ozmerjal, malo se je ponorčeval iz nas, zatem si povedal kaj iz kakšne vloge, potem pa ti je prav komično kaj zabrusil nazaj, da smo se vsi smejali. Vendar je bil za moj razvoj najpomembnejši Nučič. Absolutno Nučič. V njegovi dramatični šoli smo študirali vse mogoče: deklamacijo, govor, mimiko, ker je bil sam učitelj in predavatelj za vse. Delali smo vsak drugi dan po kaki dve uri. Pri Boršnikovi pa samo po eno uro, uro in pol enkrat ali dvakrat na teden, ker ni poučevala samo ona, ampak še drugi. Kristan je sodeloval bolj po literarni plati — analiziral, razčlenjeval.«

Študirati je bilo treba mnogo, posebno starejšim so nalagali težka bremena — v tednu, v desetih dneh so se morali naučiti največjih vlog. Med režiserji se je le Nučič pobrigal za igralca, posebno za mladega, saj je na pr. Verovšek pri skušnjah rad celo zaspal.

Razen tega je bilo treba delati zelo naglo. V času Boršnikovega vodenja (1913/14) so igralci v ponedeljek dobili vloge, v soboto je bila premiera, naslednjo nedeljo repriza in — konec. »Takrat nas je bilo zelo malo, takrat sem tudi precēj večjih vlog igral — vem, kako smo se, hudika, biflali. Takrat je bila šele na predstavi kulisa pošteno postavljena, šele na predstavi si vedel, kaj boš oblekel. Da, generalka je bila, ampak vse je bilo površno, pomanjkljivo. Šele Nučič je začel (po prvi vojni) uvajati pojem prave generalke.«

V tem času je bilo še dosti čeških igralcev. Bili so gospodje: igrali so namreč predvsem oni, slovenski igralci — razen Nučiča in Verovška — pa so bolj statirali. »Igralčki, ne igralci. Ja, točno, tako je bilo,« se spominja Drenovec. Slovenščino so mlatili tako po češko, da je bilo veselje. Posebno priljubljen je bil Bohuslav. Znal je zaigrati na strune, ki so bile ljudem všeč. Posebno v opereti. Bil je odličen ekstemporist. Za povrh je znal biti všeč tudi narodnim damam, posebno še ko je spretno razširil glas, kako skrbi za svojo ljubo mamo in staro mamo tam v daljni Češki.

Slovenski igralci takrat niso uživali prevelikega slovesa. Krivi za to so bili nemški igralci, člani ljubljanskega nemškega gledališča, ki so ostajali v Ljubljani komaj kaj dlje kot sezono. Pri obrtnikih in trgovcih so si nabavili najrazličnejših reči — seveda na dolg — prihodnjo sezono pa ni bilo o njih ne duha ne sluha. »Žalibog se jih je med slovenskimi igralci nekaj dobilo, ki so se pohujšali. In tako se je še mnogo kasneje zgodilo, da je prinesel natak ar enemu naših prvih igralcev kavo, a takoj rekel: 'Prosim, denar.' In ker mu ga igralec ni dal, je odnesel kavo nazaj.«

»Igralec pred prvo vojno ni bil zaščiten. Šele Pregarc (po prvi vojni) je začel z organizacijo. Bil je zelo spreten. Z Gabrščkom in Škrljem je pošteno zagrabil: spoprijeli so se z upravo in svoje pogumno dejanje plačali s tem, da so bili izključeni. Na tistih razvalinah sem potem jaz začel.«

*Ena Drenovčevih prvih
vlog: kraljevič v Trnjulčici
(1910—11)*

S Cankarjem sta se gledališko srečala pri Lepi Vidi, ko je igral Študenta («Fant je videl rožo» in »Kam si šla moja mladost«). Sicer sta se večkrat srečala v kavarni ali na Rožniku, kjer ga je Cankar učil vriskati.

O Župančiču in njegovem prvem angažmaju 1912 Drenovec pove tole: »Kar se jezika tiče, je imel absolutno veljavo. In kolikor mi je znano, je bil za nas vse kapaciteta, v katero smo mi igralci verjeli. V druge stvari se ni vmešaval. Samo v jezik, eventualno v muziko jezika. V stavek. Ko sem igral v neki češki igri, sva obdelala stavek za stavkom. 'Takole... takole...'« Ne ve pa povedati, v kakšni meri oz. ali sploh je Župančič takrat kaj vplival na repertoar.

2. Čas konzorcija (1918 do pomladi 1920) — Govekar, Nučič, Golia — podržavljenje ljubljanskega gledališča

»Konzorcij je bil privatna gledališka družba. Med njim in vlado oz. oblastjo ni bilo nobenega veznega člena. Člani konzorcija so bili gospodarji gledališča, oni so ga vodili, oni so mu dajali denar, oni so ga skupaj spravili, po vsej Sloveniji so oni organizirali zbiranje sredstev za gledališče. Država ni dala nič. Igralske plače so bile majhne, le posamezne zvezde, ki so bile blizu Praprotniku ali Ažmanu, so dobivale več. Zaradi slabih financ se je konzorcij zelo boril za podržavljenje (kasneje so bili nekateri iz konzorcija, ki se jim je spet zahotelo vladanja, znova za privatno gledališče). — Konzorcij je deloval že med vojno, saj smo dobivali pogodbe še k vojakom. Duša konzorcija je bil Govekar. Praprotnik je bil predsednik, on je dajal tudi denar, ki ga je dosti imel v svoji Jadranski banki, ampak duša, teatarska duša, to je bil pa edino Govekar. Le konzorciju gre zahvala, da se je slovenski teater spet začel. Kajti ne vem, kdaj bi slovensko gledališče spet začelo, kdaj bi bilo podržavljeno — če bi konzorcija ne bilo! Pomislimo, kako je takrat iz Beograda vse počasi šlo, kako smo se pozneje morali boriti za vse mogoče stvari, ki nam jih niso priznavali. Beograd nas je kasneje sicer podržavil, denarja pa nam je zelo malo dajal. Kar se denarja tiče, je bilo z Beogradom zmeraj težko. Koliko intervencij! Kar sta beograjsko in zagrebško gledališče mimogrede dobila, se je nam odtegovalo! To je bil trd boj. Tudi z gledališko upravo. Vsak nam je samo obljubljal, da bo to in to naredil, ko pa je prišel na stolček, je vse po svoje naredil.«

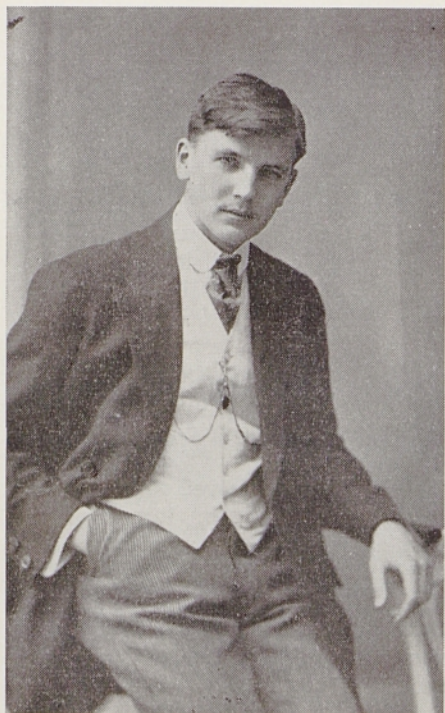
»No, končno je bilo ljubljansko gledališče podržavljeno, podržavljeni so bili tudi vsi igralci v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani, hočem reči: vsi vidnejši oz. starejši igralci. Vsi drugi so bili pogodbeni kot prej. Tudi pokojninsko niso bili zavarovani. Zato smo jih mi, združenje, vse skupaj zavarovali. Bilo je mnogo igralcev, ki so dobivali pokojnino iz našega pokojninskega fonda, ne od države.«

*

»Govekarjevo delo je bilo za teater zelo pomembno. Ko danes tehtam njegovo delo, ko se spominjam, kaj vse je storil v škodo slovenskega igralca in kaj vse v korist slovenskega deželnega gledališča, ne morem priti do jasne sodbe. Eno je vsekakor čisto gotovo: da je njegova osebnost zelo ozko povezana z usodo deželnega gledališča in da je bila le-temu v glavnem v korist. Imel je seveda veliko napak — kdo jih nima? — preveč se je opiral na Čehe in Slovence absolutno odrival, vendar je najboljši del Govekarja v tem, da je teater šel! Da se je boril! Bil je namreč liberalec, hiša pa je bila last deželnega odbora, torej klerikalna, in tudi podpora je prihajala od deželnega odbora — on pa, Govekar, je znal lavirati tako, da je imel hišo pa tudi podporo. To je vsekakor Govekarjeva zasluga. Seveda so bili tudi klerikalci za slovensko kulturo, a so hoteli imeti bolj svojo. Zato so ustanovili Ljudski oder. — No, Govekar! Govekar je bil tak: poslal me je v Ljudski oder pogledat igro. 'Pojdite pa dobro glejte — vsega tistega, kar boste tam videli, na našem odru ne smete napraviti.' — Nikoli ni želel režirati, bil pa je prevajalec in opravljal drobne dramaturške ali lektorske stvari.«

*

»Nučiča je konzorcij imenoval za upravitelja Drame (1918). Pa je prišel Golia in hotel imeti prvo besedo. Tako je nastal prepir med njima. Ali eden ali drug!

Dva mladostna portreta L. Drenovca

Nučič je bil razžaljen in je zaprosil za angažma v Zagrebu. — Golie sploh nismo poznali. Sploh nismo vedeli, kdo je. Pripovedovali so, kako je rekel Župančič v kavarni: 'Vem za ... poeta iz Novega mesta in tega bom postavil.' Relata refero. No — in tako se je nenadoma pojavil v gledališču. Nastavljen je bil kot dramaturg. Kako naj bi vodil, ko pa teatra sploh poznal ni? Povrh pa še teater, kakršnega smo takrat imeli! Saj je bilo vse še v čitalniških hlačah. Saj je šele Nučič vso stvar postavil! Postavil, kolikor je pač mogel in znal. V pomoč nam je bilo, ker smo se preselili v dramsko poslopje. V Operi ni bilo tistega dramskega miru, ki ga moraš imeti, če kaj študiraš. In ko smo prišli tja, je Nučič dobro zasadil. Bil je vesten, natančen, delaven, zato je tudi tako daleč prignal. Bil je priden, delal je, delal, delal. Golie pa sploh ni bilo na vaje. Le kdajpakdaj smo ga opazili. Ampak za nas je bil Nučič. On je režiser, on je igralec, on nas je skup zvalil, on nas je angažiral, kajneda. Za nas je bil Nučič. Zaradi Nučiča smo potem odpovedali in odšli ali v Osijek ali za njim v Maribor.« Drenovec tu omeni, kako ga je Golia v svoji »boleštni zagledanosti« hudo polomil, ko je angažiral kompletni ruski ansambel Muratova. »Imeli so še enkrat toliko plače kot naši. Pa nobeden ni znal naše besede govoriti. Pisali smo v Beograd, Daneš se je celo odpeljal tja. To je bilo še pred mano, bil sem še v Zagrebu.«

3. Dramatična šola Udruženja v Ljubljani (1921 do 1923)

Takoj po ustanovitvi Udruženja — to je bila organizacija nastopajočih, se pravi opernih pevcev, zbor, baleta in dramskih igralcev (orkester je imel svojo organizacijo) — se je na sejah mnogo razpravljalo o nujnosti dramatične šole. Niti Glasbena matica niti takratni konservatorij nista imela niti volje niti denarja za kaj takega, saj denarja ni bilo niti iz Beograda, še manj iz Ljubljane. »Naše mnenje pa je bilo: kaj bo z našo Dramo, z našim gledališčem, če ne bomo dobili mladih igralcev? Zato smo ustanovili Dramatično šolo Združenja gledaliških igralcev. Prvo leto je podučevala Danilova. Sama. To so bili skromni začetki. Naslednje leto (1922) pa smo že dobili prostore v klasični gimnaziji in zaprosili za pomoč mnogo strokovnjakov, med njimi Župančiča, Kregarja, Koblarja, Robido, Šesta, Lipaha, dr. Travnarja, Železnika. Kako smo finansirali vse to? Vsem predavateljem sem povedal, da denarja nimamo in da bomo, če bo mogoče, šele konec leta iz vpisnine ali če bomo kje kaj dobili izplačali honorarje. Vsi so se strinjali s tem — samo da smo lahko začeli šolo. Vpisalo se je trideset, tudi štirideset učencev. Vsem, ki so šolo končali, smo izdali spričevala. Iz te šole so izšli Jan, Kovič in še marsikdo. Ko stvari finančno ni bilo mogoče več vzdrževati, je združenje šolo zaprlo. Kasneje je podobno šolo odprla Matica oz. konservatorij, ki pa ni imela takih uspehov kot naša Dramatična šola. — 1924 smo odprli dramatično šolo tudi v Trbovljah. Eden naših največjih uspehov je bil, da so se v to šolo vpisali hkrati liberalci, klerikalci in komunisti. Vzdrževali smo jo dve leti — redno vsak teden je šel kdo tja poučevat: Železnik, Šest, tudi jaz — potem se je tudi v Trbovljah končalo.« — Pri oblikovanju medvojne in povojne akademije za igralsko umetnost Združenje ni sodelovalo.

4. Boj za konsolidacijo gledališča z upravnikom Kregarjem (1927 do 1928)

»O Kregarju smo vedeli, da se za gledališče zelo zanima. Zato smo ga tudi pritegnili v našo Dramatično šolo kot strokovnjaka, da je predaval o inscenaciji. Ker pa je bilo takrat gledališče v slabih razmerah in večkrat javno napadeno, smo vedeli, da se bo upravnik Matej Hubad najbrž umaknil. Res je bilo tako in Kregar je prijavil svojo kandidaturo. Po vsem, kar smo od njega slišali o gledališču, in ko je poslušal tudi nas, namreč mnenje naše strokovne organizacije, smo bili prepričani, da bo mož lahko nekaj dobrega napravil za gledališče, posebno zato, ker smo vedeli, da je član vodeče radikalne stranke. In res — ko se je Hubad umaknil, je bil imenovan Rade Kregar. Njegovo imenovanje so naši politični in literarni časopisi slabo ocenili. Mi pa smo si dejali — Združenje namreč — počakajmo, bomo videli, kaj bo storil. Takoj smo z različnimi spomenicami in predlogi prešli v ofenzivo in mu povedali, kaj bi bilo prav za gledališče. Kregar nas je tudi sprejel, vendar je bil povsem drugačen. Bil je upravnik. Nič več naš prijatelj, nič več naš nekdanji predavatelj, nič več moj sošolec, temveč gospod upravnik. Zato smo začeli z njim občevati največ pisмено. Z nasmehom je sprejemal naše dopise, vendar je začel popolnoma po svoje. Nastopile so finančne težave. Hoteli smo mu pomagati. Pristali smo celo na znižanje plač vsem po vrsti, samo zato, da bi ne bilo redukcij. Namesto da bi šel z nami z roko v roki, ker smo mu dobro in pametno svetovali, je začel razmišljati o tem, kako bi v tistih kritičnih časih razširil balet. Balet je bil tiste čase pri nas samo — kako bi dejal? — rekvizit za opero in opereto. Štel je

Lojze Drenovec v zrelih letih

osem do dvanajst deklet, ki so statirale in zaplesale kaj malega, saj za samostojne večere niso bile sposobne. Kregar pa ga je hotel povečati prav zato, da bi lahko prirejal samostojne baletne večere. Dejal je, da bi tako reševali program, kadar bi zaradi bolezni morali zapreti Opero. Izgovor je bil privlačen, vendar ga nismo akceptirali. Ko je mož šel do skrajnosti, ko je že vrelo med članstvom, sem kot njegov sošolec šel k njemu in mu ponovno predložil vse, kar bi bilo za gledališče prav in kar on slabo dela. Odgovoril mi je, da bo reduciriral moje najbližje sodelavce iz organizacije in še nekaj drugih. Dejal sem mu: 'Tega ne smeš, tega ne boš storil!', on pa meni nazaj: 'Biegen oder brechen.' Vstal sem in dejal: 'Potem pa, dragi moj, brechen. Tam, kjer bo slovenski igralec, tam bo slovensko gledališče. Tam, kjer boš pa ti s svojo upravo in načinom, pa gledališča ne bo.' Odšel sem in takoj sklical zbor, povedal ves razgovor in šli smo v javnost. Politični dnevniki so zadevo seveda z veseljem sprejeli, ker so mu bili kot radikalni zmeraj nasprotni. Obvestili pa smo tudi Beograd in povedali svoje mnenje in predloge za saniranje gledališča. Beograd je takoj poslal enega vodilnih inšpektorjev. In ko je pri predstavi ta inšpektor prišel v ložo h Kregarju, je nastal velikanski halo, vpitje in žvižganje proti Kregarju ter branje različnih proklamacij. Skratka — velik škandal. Razume se, mi smo šli naprej, za nas ni bilo nobenega vprašanja več — mož ga je tako polomil, da mora iti. Medtem se je tudi spremenila situacija v Beogradu — minister prosvete je postal demokrat Grol. Bil sem osebno pri njem in zaključek je bil: Kregar je bil odpuščen. Z velikim zadovoljstvom smo sprejeli vest, da so imenovali za upravnika Otona Župančiča, takrat generalnega tajnika gledališča.«

5. Gledališke razmere med obema vojnama — program, cenzura, plače

V zvezi z repertoarjem med obema vojnama je Drenovec povedal naslednje:

»Mislim, da je bilo takole: splošna linija je vendarle bila v rokah Otona Župančiča. Poleg te splošne linije pa so — tako smo igralci takrat občutili — sooblikovali repertoar tudi posamezni režiserji in prvi igralci, ki so se mudili v tujini, kjer so videli to ali ono delo, ki jim je bilo všeč, pa so dosegli, da so ga potem tudi sami doma ali igrali ali režirali. Kar se tiče domačih del, pa smo občutili, da ni vse v redu, da se nekatere stvari ne prebirajo oz. ne uprizarjajo in da se tako zaustavlja ves proces domačega pisanja za gledališče. Glede tega je bilo tedaj marsikaj povedanega, očitki so padali na račun gospodov, ki tega ali onega pisca pač niso hoteli priznati in uprizarjati. Žalibog, to so grehi. Grehi preteklosti, veliki. In če bi tem gospodom to očital, bogve kaj bi povedali! Igralci pa smo zmeraj radi igrali slovenske stvari. Čisto gotovo. S posebno ljubeznijo je šlo vse to. Dostikrat se je razvil pravcati zakulisni boj okrog tega, kdo bo igral v novi slovenski igri.«

»Za cenzuro smo seveda vedeli, saj smo jo čutili, ko so nam sporočali cenzorske črte. Menili smo, da je to bolj politična zadeva, da oblast pač ne dopušča naprednih idej. Bolj zanimivo je bilo med italijansko okupacijo, ko so različni civilisti hodili nadzorovat oder, a so imeli ušesa in oči odprte tudi za druge reči, tako da jim nismo zaupali. Sicer pa v hiši nismo imeli posebnega italijanskega nadzornika. Pač pa so morali naši hoditi gor, tako npr. Župančič. Grazioli ga je sprejel z vsemi častmi — kot največjega slovenskega pesnika. Dosegel je nekatera izboljšanja za nas, ni pa se mu posrečilo angažirati mariborske igralce. Zato smo domači skušali čim manj igrati, da so lahko Mariborčani več nastopali in kaj zaslužili.«

»Zdi se mi, da je bila okrog 1930 največja plača 5500 dinarjev. Dobivala sta jo samo Šest in Levar. Levar si je kasneje priboril še to, da je za vsak nastop (predstavo) dobil še sto dinarjev. Najmanjše plače so bile po 1800 do 2000 mesečnih dinarjev. Takole srednja okrog 3000 do 3300. Moja plača ob razsulu je bila okrog 4000 dinarjev. Bil sem v šesti skupini.«

6. Nekaj o slovenskem baletu

»Pred prvo vojno sploh ni bilo mogoče govoriti o baletu, kaj šele o samostojnem baletu. Spominjam se, da je Govekar — takrat je bil intendant — povabil dva člana zagrebškega baleta — plesalko in plesalca — da sta v opereti nekaj zaplesala. Pravzaprav je bilo to prvič, da smo v našem gledališču videli prava baletna plesalca. Cirkus v Prodani nevesti npr. je odigral in 'odplesal' zbor in ni bilo takega plesa kot zdaj. Takrat je šlo vse bolj na hitro, kot je šlo vse bolj na hitro v orkestru, kjer se je marsikaj težkega preprosto črtalo. Šele po prvi vojni je konzorcij mislil tudi na balet in angažiral nekaj soloplesavk s Češkega, zraven pa še naša dekleta, ki so imela veselje in dar za to panogo. V zbor so takrat vstopile tudi ugledne ljubljanske gospodične. Konzorcij je torej že poznal nameščene plesalce in to je bilo Govekarjevo delo. Tudi pojem koreografa je takrat že obstajal. Vem, da je bil eden glavnih plesnih mojstrov Čeh Pohan, s katerim smo tudi sicer imeli opraviti, ker je bil tako energičen, da

je baletke tudi pretepal. Potem velja omeniti Vlčka in Vizjakovo, ki sta postavila v Faustu čudovito Valpurgino noč. O njuni strokovnosti ne bi vedel kaj prida povedati, vem samo, da je bil to za balet velik napredek. Ne spominjam se, da bi uprava pošiljala plesalce na študij v tujino. Kako neki, ko ni bilo denarja niti za redno plačevanje mesečnih prejemkov. Če so že bile kakšne štipendije, so bile lahko samo od Dramatičnega društva. Od države jih že ni bilo. Takratna tako imenovana država je skrbela bolj za svoje južne brate doli v Beogradu. — Golovin je prišel pri nas. Plesal je v našem baletnem zboru. Bil je sicer inženir, a je pokazal veliko veselja za balet in je veliko plesal. Kmalu je prevzel vodstvo baleta. Očitali so mu sicer ruske vzore, a od nekod vendar moraš jemati. Potem se pred drugo vojno pojavi Makar. Kot gost. Naredil je zelo velik vtis. Oba — ona in on.«

mm

Lojze Drenovec raconte

L'acteur Lojze Drenovec, décédé en octobre 1971 (engagé en 1910) exposa et érudida dans un entretien de cinq heures, enregistré en janvier 1965 dans les locaux du Musée du théâtre slovène (bande magnétique no. 69), plusieurs moments de l'histoire du théâtre qu'il vécut. Ses constatations sont d'autant plus valables qu'il fut presque tout le temps à la tête de l'organisation théâtrale professionnelle comprenant tous les artistes, non seulement les comédiens mais aussi les chanteurs d'opéra et d'opérettes, les choristes de l'opéra et les danseurs. Les souvenirs les plus importants sont ceux qui datent de la période précédant la première guerre mondiale et des années après la guerre lorsque le théâtre se consolide de nouveau. Avec Drenovec meurt le dernier acteur slovène qui a intensément travaillé dans le soi-disant »Théâtre régional«.

Poslovil se je Ludvik Mrzel, prvi povojni upravnik Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru

Konec lanskega septembra se je tiho poslovil Ludvik Mrzel (1904 do 1971), pisatelj ene najlepših slovenskih knjig, ki jo je izdal leta 1938 z naslovom »Bog v Trbovljah«. Bil je predvsem lirik, mojster kratke proze, vendar je v posameznih obdobjih svojega življenja odločilno posegel tudi v dejavnost slovenskega gledališča. Še mlad je preizkušal svoje sile na odru, potem pa je v takratnem dnevniku »Jutro« spremljal delo ljubljanske Drame s kritičnimi poročili, ki jih je v povojnih letih nekaj časa nadaljeval tudi v »Slovenskem poročevalcu«, primere njegove gledališke esejistike pa najdemo tudi v revijah, največ v »Ljubljanskem zvonu«. Po osvobojenju mu je bila zaupana dolžnost, obnoviti Slovensko narodno gledališče v Mariboru in to ustanovo je kot prvi povojni upravnik vodil do začetka leta 1947.

V počastitev njegovega spomina objavljamo dve pričevanji. Najprej droben esej, ki ga je sam bral pred zaveso ljubljanske Drame, ko je ta 10. decembra 1931, ob trinajstletnici pisateljeve smrti, uprizorila »Kralja na Betajnovi« (LZ 1932, 47). Za tem mladostnim esejem pa objavljamo eno poslednjih Mrzelovih pisem, v katerem se je spet povrnil v mladostna leta: v njem je sporočal, 25. junija 1970, prijatelju nekaj informacij o skupnem delu s Ferdom Delakom okrog leta 1925.

1

Tele besede so namenjene tejle uri in temule večeru. Jutri bo poteklo trinajst let, kar je umrl avtor »Kralja na Betajnovi«, danes tri dni bo poteklo trinajst let, kar je bil Ivan Cankar pokopan.

Kaj se to pravi: biti pokopan? Ljudje na svetu najbrž samo zato tako mirne duše lahko prenesemo vsak pogreb, ker že zdavnaj dobro vemo, kako malo od človeka lahko umre. Nobena misel, ki se je kdaj rodila, nobena ljubezen, ki je kdaj gorela med nami, ne more nikoli tako daleč ugasniti in razpasti, da ne bi tisoč večnih znamenj ostalo po nji. Mi vsi se skozi te težke, pod samim črnim obupom in železnimi pezami skrušene dni prebijamo še zatorej lahko pač samo zavoljo vsega, za kar se je človek na tej zemlji že tisoč let pred nami

Ludvik Mrzel v zadnjih letih

boril: za malo lepote, za malo pravice in za malo svobode pod solncem. Kaj naj se torej reče, biti pokopan — za človeka, čigar vse življenje je bilo en sam silen uporen plamen od zemlje do neba in ki je slednjo kapljo krvi iz svojega srca potočil samo za razodetje in vstajenje vsega, kar je resničnega v človeku, kar je resničnega v narodu in v družbi in kar sta od nekdanj dušila k tlom nasilje in laž. Ne, spominjati se velikega človeka, se nikoli ne reče, spominjati se pokojnika; spominjati se Cankarjeve smrti, se pravi samo, pokloniti se njegovemu življenju in njegovemu velikemu delu, pokloniti se večnemu, živemu človeku, ki je nekoč bil in ki se še danes nenehoma z nami vred bori za vse, za kar se moramo biti, in ki mu še dolgo, dolgo ne bomo mogli doumeti vsega smisla in vse veličine.

Kaj je življenje in kaj je umetnost? Vse stvari, vsi ljudje in vsa njihova dejanja prihajajo od nekod in nekam gredo, vse teče skozi čas in nič nikjer za zmerom ne pristane. Človek nikoli ne ve, kako bo danes ali jutri svet preoblikoval svoj obraz. Nobena zmaga ni zadnja zmaga, noben poraz ne more nikoli do konca ostati poraz. Življenja stoletij so kakor življenja ljudi: nekje se rodijo in nekje umro — in mnogo ljudi in mnogo stoletij pade na frontah. Umetnik ne more ničesar sredi vsega tega, umetnik lahko samo vse ve in vse razodene — to je od nekdanj ves njegov neusmiljeni poklic. Ko je svet dobil novo podobo, je Cankar šel odtod in njegova smrt je bila kakor smrt Maksa Krnca na Betajnovi: padel je sredi borbe za stvar, ki še dolgo ni dobljena, Kantor je ostal kralj na Betajnovi in triumfira kar naprej. Cankarjevo delo je še zmerom samo

težka, neizpolnjena dediščina in danes vemo samo to: da se mimo te dragocene dediščine nikoli več ne bo mogel premakniti čas. Po nji bo moral delati in živeti, kdor bo hotel živeti v dni, ki nam bodo brez dvoma še sijali.

Zelo prav bi bilo, da bi se človek spominjal te smrti vsako leto in vsak dan. Morda bi se tako polagoma vendarle privadil tudi tiste velike reči, ki jo slovenski ljudje tako žalostno malo znamo: morda bi se namreč polagoma privadil, tudi malo življenja in malo krvi iz svojega srca tvegati za zmago pravice in svobode, kakor se je za pravico in svobodo vsega dal Ivan Cankar.

2

Z Delakom sva bila dobra prijatelja, čeprav se nisem, po pravici povedano, strinjal z njegovimi ekstremnimi prijemi v umetnosti. Sodeloval sem z njim samo dvakrat: pri tistem nesrečnem umetniškem večeru v Operi, na katerem sem nastopil z neuspelo recitacijo Antonijevega govora iz Shakespearovega Julija Cezara, pozneje sem pa napisal nekaj meditacij v prozi za baletni večer njegove prve žene prav tako v Operi; tekste sem objavil tudi v Ljubljanskem Zvonu, leta se zdajle ne spomnim. To je bilo, kar sva skupaj nastopala, drugače pa me je zmerom vabil k sodelovanju, k Tanku itd. Bil je v resnici veder, neumorno delaven novotar na vseh koncih in krajih, ki smo ga vsi, kar je bilo napredne mladine, imeli radi. Nekajkrat sem tudi pisal o njem, tako v Jutru o njegovi dramatizaciji Hlapca Jerneja.

Pred leti je neke objavil neke spomine na tiste čase, zdajle ne vem več kje; tu in tam mi odpoveduje spomin. Vem samo, da sem razmišljal o tem, da bi ga korigiral. Pisal je o nekem naprednem kulturnem klubu, ki smo ga ustanovili tamle v dvajsetih letih, pa ni dolgo delal. Prostor zanj smo najeli v salonu opuščene gostilne v bregu nad Gruberjevim prekopom, kjer smo se shajali k vajam za nastope, sestanke, predavanja itd. To je hiša na levem bregu prekopa malo nad cesto, precej velika, z lepim lesenim paviljonom nad zidano škarpo, zdi se mi, da je prva ali druga po odcepu Ceste na Grad, pri katerem moraš zaviti ob prekopu navzdol. Hišo Ti bo lahko najti, saj to ni daleč od Prul. V klubu je živahno sodeloval tudi slikar Avgust Černigoj iz Trsta, ki je tedaj živel nekaj let v Ljubljani. V tem paviljonu (uti) je Černigoj tudi nekaj časa stanoval. Tole stvar Ti tako na drobno pripovedujem zato, ker je ranjki Delak po spominu zapisal, da je imel klub svoj sedež v gostilni pri Tičku na gričku, kar je pa precej dalje od tod, nad začetkom Streliške ulice. Če se že kdaj spominjamo takšnih malenkosti iz naše kulturne preteklosti, jih je treba pravilno zabeležiti.

Ludvik Mrzel nous a quittés

A la place de la notice nécrologique consacrée à l'écrivain, critique et directeur de théâtre Ludvik Mrzel (1904—1971), nous publions deux documents sur son travail. D'abord un essai qu'il a lu lui-même avant la représentation de la pièce de Cankar »Le roi de la Betajnova« lors du 13ème anniversaire de la mort de Cankar (le 10 décembre 1931) au théâtre Drama de Ljubljana. Deuxièmement une lettre adressée à un ami un an avant sa mort dans laquelle il évoque ses années de jeunesse (1925) lorsqu'il collabora avec le metteur en scène Ferdo Delak dans l'organisation d'un groupe de théâtre d'avant-garde.

Prvo Slovensko marionetno gledališče

Ko se je Milan Klemenčič ob koncu prve vojne vrnil v Ljubljano, ga je Oton Župančič opozoril na dr. Ivana Laha; ta se je navdušil za marionete-lutke že med svojim študijem v Pragi. Že pred vojno si je tam nabavil malo družinsko marionetno gledališče tovarniške serijske izdelave in mislil na to, da bi s tem po češkem vzorcu tudi pri nas prirejal predstave za našo mladino. Torej sta se našla dva prava. Navdušeno sta se lotila uresničevati idejo o slovenskem marionetnem gledališču. Dr. Lah je v glavnem prevzel vse propagandne posle. Pisal je in oblezel vse forume, kjer je bilo količkaj upanja, da prisluhnejo tej ideji. Našel je nekaj za to dovzetnih ljudi tudi v Gledališkem konzorciju — SGK — in tam tudi izvrtal kredit, da se je Klemenčič lahko lotil dela, da bo po dobljenih izkušnjah z malim ustvaril veliko marionetno gledališče. Dr. Lah je tudi začel akcijo za zbiranje svilenih krp in trakov ter drugih takih odrezkov iz primernega blaga za marionetne kostume. To akcijo je uspešno vodila in izpeljala Anica Gogala.

Ker je poglavje o vsem, kar je v zvezi z ustanovitvijo in nastankom slovenskega marionetnega gledališča precej obširno in bom o tem posebej pisal, bom tu nekaj važnih podatkov na kratko povzel po zapisih Mirka Mahničarja v II. knjigi Dokumentov SGM (Slovenski gledališki konzorcij 1917—1920) in predvsem po ohranjenem Klemenčičevem dnevniku, kjer je po datumih zabeleženo vse delo za Slovensko marionetno gledališče — SMaG — od maja 1919 do januarja 1924.

Na seji SGK dne 26. 3. 1919 je član konzorcija dr. Jure Adlešič predlagal ustanovitev marionetnega gledališča in za njegovega vodjo strokovnjaka Klemenčiča. Na seji 10. 5. 1919 je bil nastavljen Klemenčič za vodjo SMaG in dovoljen nabavni kredit do zneska 5000 kron, 6. 6. 1919 pa so bili postavljeni pogoji za delovanje tega gledališča in odobren kredit 6000 kron za ureditev odra. Klemenčič je takoj, ko je bil zagotovljen kredit, najel sobo-delavnico pri podobarju Hrovatu v Domžalah in se lotil dela: izdelave načrta za oder, risanja osnutkov za lutke, kostume in scene. Delo je lepo in hitro napredovalo. V že omenjenem dnevniku je zapisano vse dnevno delo: risanje, eksperimentiranje z gipsom, vlivanje glav za marionete, rezljanje, slikanje in polikromiranje, sestanki in konferiranje, dopisovanje in razni obiski. Tako npr. iz Ljubljane Maksim Gaspari, Rihard Jakopič, Veno Pilon, Saša Šantel, Ivan Vavpotič,

Oton Župančič z družino in iz Kamnika dr. Julij Polec in Sadnikar. Potem iz Zagreba dr. Velimir Deželić in še mnogi drugi literati in gledališčniki. Dalje redni sestanki in uradno potrebni obiski pri članih Gledališkega konzorcija, kot sta bila dr. Janko Bleiweiss in dr. Jure Adlešič, ki se je »vseskoz najbolj gnal« za to gledališče. (Gl. Dokumenti SGM II., str. 116.)

Ker takrat ni bilo mogoče dobiti v Ljubljani primerne prostora za to gledališče — Klemenčič je napravil tudi načrt za primerno ceneno stavbo, ki naj bi bila tam, kjer je bil pozneje kino Tivoli ob sokolskem telovadišču, a ni bilo kredita zanjo — je bila sprejeta dvorana v Mestnem domu, ki jo je dal na razpolago — v uporabo mestni magistrat. Za marionetno gledališče, ki bi glede na velikost marionet potrebovalo le manjši in pristrčnejši prostor za kakih 100 gledalcev, je bila ta dvorana mnogo prevelika in tudi pusta. Poleg tega je bila takrat edina dvorana za razne volilne in protestne shode, proslave, božičnice, silvestrovanja, pustovanja in še za razne druge prireditve. Iz dnevnika je razvidno, kolikokrat je bilo pozneje delo v gledališču zaradi tega moteno, prekinjeno in so bile celo odpovedane predstave. Velikost marionet so naravnost diktirala razpoložljiva sredstva. Za le nekoliko večje — Klemenčičeve so bile visoke ca. 30 cm — bi stroški kvadratno narastli, in to za oder, marionete, za kostumiranje in inscenacijo ter poleg tega še z zaposlitvijo več ljudi, ki naj bi s temi marionetami igrali. Tega bi v takratnih razmerah skratka ne zmogli. Potrebno je bilo torej sprijazniti se s tem. Zato so del te dvorane tam, kjer je zdaj oder Šentjakobskega gledališča, ogradili in prekrili za delovni prostor marionetnega odra. V dvorani je bilo to videti kot nekak velik zaboj s 7 m široko in ca. 3,5 m visoko sprednjo in s prav toliko visokima in 4—5 m širokima stranskima stenama. V čelni steni je bila odprtina ca. $2 \times 1,5$ m, ki se je zapirala z vrati drsnicami. To je bil odrski portal. Ves ta zaboj — tako ga je Klemenčič vedno imenoval — je bil rjavo pobarvan, enako kot leseni dvoranski strop in stenski oboj. Sem je bil proti koncu oktobra 1919 prepeljan že izgotovljeni marionetni oder in vrsta marionet ter drugega, kar sodi k temu. Začele so se intenzivne vaje z marionetami na odru. Klemenčič je razglasil, da potrebuje marionetnih igralcev in je med priglasi (ki se niso prav nič trli) izbral štiri. Med te sem obvezno padel tudi jaz, pisec teh vrstic. Po čudnem naključju, morda tudi po starem reku »gliha vkup štriha«, so bili Primorci v večini. Prvi je bil sam Klemenčič, trd Solkanec, ki je edini imel večletne izkušnje z vodenjem marionet in je bil takrat pri nas še nedosežen Gašperček. Potem Krista Čubej, prav tako Solkanka, zaradi svoje nežne govorice predestinirana za zaklete princeze in razne preganjane Sneguljke. Dalje Tinca Kordanova, zaradi svojega primadonskega nastopa določena za zlobne mačehe in druge heroične vloge. Nato sem bil jaz, tudi Solkanec, a že pokvarjen z nekajletno ljubljansko šolo, ki sem delil vse vloge slug, lakajev, natakarejev, pisarjev, policajev in nedolžnih razbojnikov à la Milčinskega Cefizelj ter živali z Milenkom Doberletom, ki je kot pristno ljubljansko predmestno dete s svojo ljubljansčino motil precej čisto in tudi precej nepriljubljeno primorščino. Začeli smo vaditi Poccijevo »pravljичno dramo« Čarobne gosli v prevodu dr. Iva Šorlija in Poccijev Prolog, ki ga je priredil dr. I. Lah. Naša naloga je bila predvsem lepo voditi lutke, da se niso ne vlekly po tleh ne plavale po zraku in so v znak, da govore, migale zdaj z eno ali z drugo roko, posebno s tisto proti občinstvu. Te vaje so bile zelo naporene in so trajale vsak večer od osmih do enajstih. Napredovali

Milan Klemenčič z lutkami
— perorisba Saše Šantla

smo tako, da je bila že 17. januarja 1920 generalna vaja, na kateri je bilo kakih 60 povablencev. Med temi so bili: Ivan Vaupotič, ki je tudi naslikal odrski zastor, in Fran Tratnik, dr. Karel Dobida in Ivan Zorman, dalje Oton Župančič, Fran Albreht, dr. Ivo Šorli, Fran Milčinski, magistratni ravnatelj dr. M. Zarnik, Janko Bleiweis, skladatelj Marij Kogoj in dr. O tej generalki je 21. 1. 1920 poročal Slovenski narod, da »obeta to novo podjetje naši mladini kakor nam odrastl'm najprijetnejšega razvedrila in kakor kaže, tudi vedno naraščajočega umetniškega užitka«.

Otvoritvena predstava je bila 21. 1. 1920 ob štirih popoldne. Po časopisnem poročilu »je najboljše pokazala kako potrebno je bilo gledališče«. Z neprestanim delom vseh sodelujočih se je začel pravi gledališki obrat. Sledile so ponovitve Čarobnih gosli, ki jih je bilo 12 zapovrstjo, kar je bilo za takratne razmere nenavadno veliko.

18. marca 1920 je bila premiera Lahove Sneguljčice. Pri tej že ni igral več Gašperčka Klemenčič, ker se mu je zdelo potrebneje, da vodi igro izpred odra. Do takrat smo bili namreč vsi zaposleni na odru oz. nad njim in smo vse dogajanje gledali samo od zgoraj navzdol, ne da bi mogli soditi, kako je bilo to videti od spredaj. O tej predstavi je zapisala kritika: ...»Inscenacija igre je dovršena. Lutke so dobro karakterizirane in prav hudomušno originalne... — Marionete in nove kulise so delo slikarja Milana Klemenčiča, ki vodi in vlada ta mali hram Talijin...«

Kot tretja premiera je bil 8. 4. 1920 Poccijev Obuti maček. Ta je tudi kot izredna predstava za otroke primorskih beguncev 23. 6. 1920 zaključil prvo sezono.

Doseženi so bili lepi uspehi pri občinstvu in kritiki. Ta je predvsem hvalila Klemenčičevo slikarsko delo, tj. marionete in inscenacijo. Glede na to je bilo med drugim napisano: »Lutke so res umetniško dovršene, zelo izrazite. Lepe so dekoracije, tupatam naravnost sijajne in do zadnje potankosti skrbno in umetniško izdelane...« — V kritiki dr. Karla Dobide je med drugim napisano: »Nekaj posebnega so pa, kot smo to na marionetnem odru vedno vajeni, dekoracije. V tem se je njih avtor, slikar Milan Klemenčič, pokazal mojstra, ki pri nas nima primere, pa bodisi iz čisto tehničnega bodisi iz slikarskega stališča... Takih nima nobeno ljubljanskih gledališč... ozadja so perspektivno neoporečna, odrska prostorninska poglobitev pa je neprekosljiva... Geslo njegovega dela je: slog in enostavnost...« Posledica te in takih kritik je bila, da je bil Klemenčič predlagan za šefa opreme obeh gledališč (Drame in Opere). Sprejel je, a ni zmozel več kot eno leto, ker je delo za marionete zahtevalo celega moža. Poleg tega je bilo inscenacijsko delo v gledališču zaradi pomanjkanja sredstev zelo otežkočeno. Na marionetnem odru je bilo potrebno za eno sceno nekaj kartonskih pol, za gledališče pa cele kvadratne metre platna, za kar pa ni in ni bilo denarja. Zato je bilo zelo težko priti do scene kot bi jo slikar rad imel. In v tistem času tudi še ni bilo pravega odnosa do inscenatorja in njegovega dela. Tudi na lepakih še ni bil naveden. Po takratnem razumevanju bi moral biti inscenator podrejen odrskemu mojstru, ne pa da bi bil prvi režiserjev sodelavec, do česar je šele dolgo pozneje prišlo. Vendar je Klemenčič v onem času napravil scenske in kostumske osnutke za Savinovo Lepo Vido in Shakespearov Sen kresne noči. Od te predstave je ohranjena takrat prva fotografirana gozdna scena. Dalje je napravil samo scenske osnutke za operi Vesele žene windsorske in za Thais. (Te osnutke ima zdaj SGM.) Pri marionetah pa se je časopisna kritika lotila tudi nas nevidnih anonimnih igralcev. Povedala nam je, da so naši glasovi premalo diferencirani in tudi premalo izraziti; da se pozna, da igralec vlogo čita in da so zato figure — razen Gašperčka — premalo žive. Po Obutem mačku pa je bilo že zapisano: »Poglavitni vtis zadnje premiere je bil ta, da gledališče napreduje. Napreduje očitno in v vsakem oziru... Figurine postajajo od predstave do predstave okretnejše, gibljejo se živahno in docela naravno na odru in pridobivajo na samostojnosti...« Zanimanje za predstave je bilo vedno živo in obisk v splošnem zadovoljiv. Med gledavci so bili — dokler so smeli priti v Ljubljano — tudi Ajdovci kot notar Artur Lokar in zvesti Brajnik.

Ker je namen tega članka predvsem obuditi spomin na slikarja Milana Klemenčiča in na njegovo delo, moram navesti nekoliko obširneje to štiriletno dobo prvega Slovenskega marionetnega gledališča, ker se je v tem delu in repertoarju najbolje izražalo in izkazalo predvsem njegovo slikarsko umetniško udejstvovanje. Drugo sezono je 19. 12. 1920 odprl nov Lahov prolog in Poccijev Začarani princ. O tem je zapisala kritika: ...»Vloge so bile v dobrih rokah, govor je bil razločen in igra naravnost lepa. Stari in mladi so navdušeno ploskali. Scenerija je kazala umetniško roko našega mojstra Klemenčiča, brez katerega bi Ljubljana ne imela tega gledališča...« Pri delih, ki so bila prekratka za celovečerno predstavo, so bile kot dodatek pripravljene učinkovite

Zastor prvega Slovenskega marionetnega gledališča v Ljubljani. Slikal Ivan Vavpotič, olje, januar 1920, originalna velikost 150 × 80 cm

enodejanke. Prva med temi je bila Poccijeva burka Gašperček slikar, ki je vedno požela velik aplavz. Začaranemu princu in ponovljenim predstavam iz prve sezone (Čarobne gosli, Sneguljčica in Obuti maček) je 13. 12. 1921 kot noviteta sledila Berndorfova orientalska bajka Zakleti kalif v Lahovem prevodu. Kritika o tej je bila: »Predstava se je odlikovala po krasni sceneriji, ki je delo mojstra Klemenčiča.« Pripominjam, da je gozdno sceno za to predstavo slikal Klemenčičev prijatelj prof. Saša Santel. Ta se je z njim dogovoril za tri scene in ga je v tem času tudi portretiral. (Njegovo originalno perorisbo ima SGM.) Zakletemu kalifu je bila dodana Lahova enodejanka Čarobni dežnik. Sceno za to — Mestni trg v Ljubljani — je tudi naslikal S. Santel. Povedati moram še, da je pri ponovitvah Čarobnih gosli prevzel vlogo Gašperčka Milenko Doberlet, ki je od takrat dalje igral vse Gašperčkove vloge. Bile so kot nalašč pisane zanj in je z njimi postal neprekosljivi ljubljanski Gašperček v svojem pravem elementu.

Zaključna predstava v tej sezoni je bila 28. 5. 1921, po vrstnem redu 47. izredna predstava v korist trboveljskih šolskih otrok — Začarani princ in Čarobni dežnik.

V tej sezoni so se že javljale krize. Večkrat smo igrali v nezakurjeni dvorani, posebno ko je šla zima h koncu. Za kurjavo ni bilo denarja, kot še za marsikaj potrebnega. Zato je bil 20. 3. 1921 na odru pred obema predstavama Obutega mačka Protestni shod lutk, ki sta ga pripravila Klemenčič in dr. Lah in v katerem so lutke »množično« nastopile. Glavni govornik pa je bil Gašperček. In to v nezakurjeni dvorani. Poleg tega je Klemenčič že od aprila 1920 opravljal svojo službo na sodišču kot vodja zemljiške knjige, ker mu je takrat potekel njegov »umetniški« dopust. V njegovem že omenjenem dnevniku je pripomba z dne 22. 12. 1920: »Prišel sem do zaključka, da pod danimi okol-

nostimi (pomanjkanje časa) ni mogoče več igrati.« V jeseni 1921 je umrla še naša mama Pepca Klemenčič, ki mu je bila v zanesljivo pomoč pri kostumiranju večine marionet. In ker je zmanjkalo vsake subvencije, je marionetno gledališče za dalj časa prenehalo delovati. Šele 23. 5. 1922 je prineslo Jutro notico: »*Marionetno gledališče*. Vlada je dala Milanu Klemenčiču subvencijo za Marionetno gledališče, ki je svoje čase že funkcioniralo, pa je zaradi nastalih zaprek prenehalo. V jeseni bomo torej zopet imeli v Ljubljani Marionetno gledališče.«

Zato je začela tretja sezona šele 15. 10. 1922 z Lahovim Prologom III in Poccijevo »romantično čarobno igro« Princ Rožencvet in princesa Lilijana. To je režiral poklicni režiser in igralec Fran Lipah, ki je že ves čas spremljal predstave tega gledališča in se je prav navdušeno pridružil. Za marionetno gledališče je bil res velika pridobitev. V tem času smo dobili še enega igralca — tudi Goričana — Borisa Orla, poznejšega etnografa. Kritiki O. G. je o tej predstavi poročal: »Tako vestno, okusno in do malenkosti premišljeno je delo gospoda Klemenčiča. Princ Rožencvet kaže na vsak način velik napredek. Prizor na čarovniškem vrtu v II. dejanju je učinkoval nad vse, pa tudi ostale slike so izborne. Vloge so bile izvrstno zasedene, prednašanje zelo okusno in kar je posebno treba poudarjati: opaziti je fin čut v vsakem oziru.« Tu se je že poznala Lipahova šola.

5. 11. 1922 je bila premiera predelanega Zakletega kalifa, ki mu je dr. Lah vpletel v dejanje tudi Gašperčka, ki so ga prej zelo pogrešali. Dodana je bila Poccijeva burka Preizkušnja. Režiral je Lipah. Jutro je poročalo: »Igra je zdaj popolnoma predrugačena in je postala primerna za marionetno gledališče, ker je dobil Gašper v njej glavno vlogo. Prizori so naravnost krasni... Scenerija je bila prvovrstna pa tudi igralci zaslužijo pohvalo za precizno igro in izbornost tehniko...« In Slovenski narod: »Pogled na orientalsko mesto je naravnost čaroben, žal, da tako malo časa traja. Sploh je vsa scenerija umetniško izvršena in dela čast mojstru našega marionetnega gledališča. S tem dobiva ta naš zavod važno mesto v vzgoji mladine.«

Višek te sezone se je bližal v pripravih za staro marionetno igro Doktor Faust, ki je bil uprizorjen kot 60. predstava 26. 11. 1922. Jutro je poročalo:

Vstopnici Slovenskega marionetnega gledališča

Prizor iz 3. slike Poccijevih Čarobnih gosli (Žid Uzmič s kravo, Gašperček, roparja Lovež in Grabež). Prva uprizoritev 20. januarja 1920

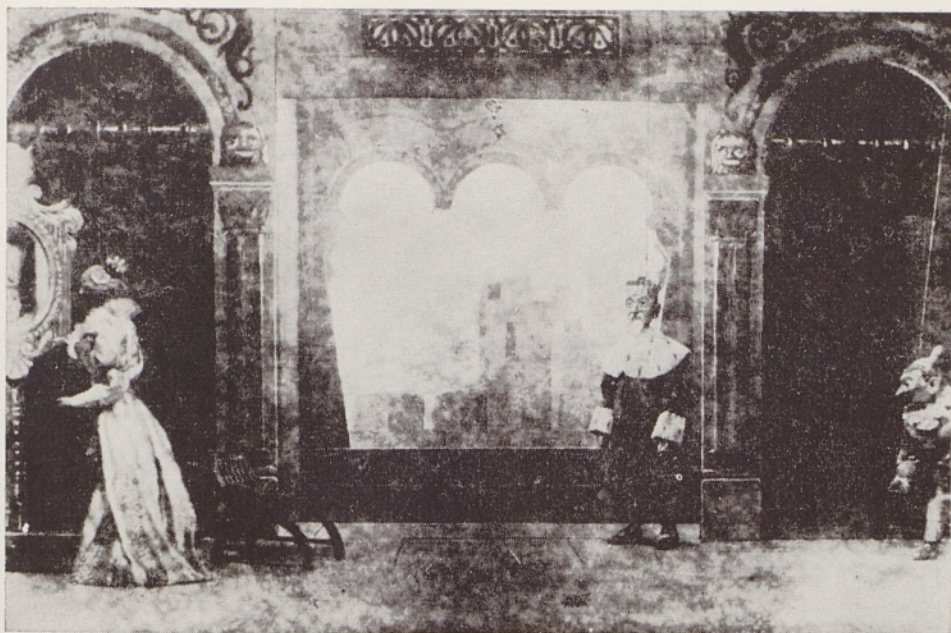

Prizor iz zadnjega dejanja Poccijevega Obutega mačka (Velikan Hrust, spremenjen v leva, in obuti muc). Prva uprizoritev 8. aprila 1920

Po tem prodoru italijanske marionetne igre je sledila še ena te zvrsti. Kot 80. zapovrstna igra je bila 25. 2. 1923 Reccardinijeva komedija Trojčki iz Damaska v prevodu M. Klemenčiča. Dodane so bile Tri želje. Igra je bila še trikrat ponovljena, toda o tem, kako je bila sprejeta, ni nič ohranjenega. Tudi ti dve komediji je režiral Fr. Lipah. Ta tretja sezona, ki je bila najbolj bogata tako po repertoarju kot po obisku in uspehu, je bila zaključena 25. 3. 1923 s 87. zapovrstno predstavo.

Začele so se priprave za četrto sezono. V tej sezoni so se pridružili dosedanjim sodelavcem marionetnega gledališča še Miran Jarc in dr. Mirko Pretnar ter pianist Hilarij Lavrenčič. Vsi so bili iskreno dobrodošli tako za literarno kot muzikalno pomoč. Miran Jarc in Mirko Pretnar sta svetovala in pomagala pri tekstih, Jarc pa je poleg tega kot dober violinist skrbel z Lavrenčičem za dobro scensko glasbo, ki je tudi lepo izpolnjevala odmore. Sezono je začel 18. 11. 1923 Jarčev Prolog in romantična igra iz nemškega marionetnega repertoarja Skrivnostno zrcalo v prevodu M. Klemenčiča. Režiral je Fr. Lipah. Odziv je bil zelo dober in je bilo o tem mnogo napisanega. Najprej v Jutru z dne 20. 11. 1923 pod naslovom Mladinske prireditve v Ljubljani. (Te so bile v nedeljo 18. 11. 1923.) Za poročilom o mladinskem koncertu pod okriljem Glasbene Matice in mladinski predstavi v Drami je poročilo o premieri in prvi reprizi marionetne igre Skrivnostno zrcalo: »Ob 15. in 18. uri pa je imela deca nepopisen užitek v Mestnem domu. Za to dobro in sladko dušno pašo pa je poskrbel oče slovenskih lutk Milan Klemenčič z igró Skrivnostno zrcalo... Na videz okorne kretnje lutk so se stopnjevale včasih prav do izrazite elementarnosti... Muzika med pavzami je srečna iznajdba... Gašperčkovó kraljestvo ni samo kulturni, ampak tudi čisto umetniški forum, zato naj si ga vsakdo, bodisi mlad ali star, ogleda sam. Gašperček je namreč poleg odobravanja potreben tudi gmotne podpore...« In v drugem poročilu istega dne stoji: »...Začarano zrcalo, ki je sledilo Prologu, so podale krasne lutke zelo dobro; najboljši je bil seveda Gašperček... Oprema igre je bila presenetljiva; kar pozabil si, da si samo v gledališču; vse je bilo nekako zazibano v stare čase, ko sta se borila škótski in angleški kralj, ko sta se ljubila njuna otroka in ko je čaral mogočni in učeni Runcifaks... Lutke so krasne, kakor žive...« Kritika v Slovenskem narodu z dne 23. 11. 1923 je povedala, da je bil Jarčev Prolog »nekoliko filozofski«, igra Skrivnostno zrcalo pa prav primerna za lutkovne prireditve, ker ima vsega v izobilju... čaranja, ljubezni, smeha...« Kritik pravi še: »Ne smem pozabiti godbe na klavirju, ki je kaj prijetno spopolnjevala svojevrstni ples lutk...«

Naslednja noviteta je bila Poccijeva »grozovita drama« Gozdni kralj Lavrin ali Gašperček med razbojniki. Šepavo jo je, kot začetnik, prevedel pisec teh vrstic. Premiera je bila kot 96. zapovrstna predstava 23. 12. 1923 pod naslovom Gozdni kralj Lavrin, igra v treh dejanjih s petjem in plesom. O tej predstavi navedem samo nekaj iz daljšega poročila o lutkah v Slovenskem narodu z dne 12. 1. 1924: »...Gozdni kralj Lavrin je bil za letošnjo sezono novost. Ta bajka je po svoji idejni zgradbi sorodna Skrivnostnemu zrcalu, vendar je mnogo bolj barvita; vprizoritev pa je posebno povzdignila sijajna inscenacija; nekatere slike (noč v gozdu, ples palčkov itd.) so vplivale z vso dražestjo in milino na vsakogar. Pozabiti ne smemo celo primerne spremljajoče godbe, ki tudi med odmori vzdržuje ubrano razpoloženje...«

*Prizor iz Lahove Sneguljčice (Kraljica-mačeha, stari kralj oče, Gašperček).
Prva uprizoritev 18. marca 1920*

Klemenčičeve lutke prvega Slovenskega marionetnega gledališča v Ljubljani: Kralj Lavrin, župan Danka, gledališki ravnatelj, Gašperček s staro klepetuljo, cesar Francelj in tolovaj Brus (nastopale so v marionetnem repertoarju 1920 do 1926)

Slovensko marionetno gledališče
Ljubljana — Mestni dom.

V nedeljo dne 6. januarja 1924
ob 15. uri.

Doktor Faust.

Igra za lutke v petih dejanjih s predigro.
Po čeških in nemških lutkarskih igrah iz 18. stoletja.

Osebe v predigri:

Pluton, poglavar pekla.	Mefisto,
Karou, večni čolnar.	Viclipuči, hudiči.
	Amedej,

Osebe v igri:

Doktor Faust, profesor v Vitenbergu.	Mefisto,
Vagner, njegov ljubimec.	Viclipuči, hudiči.
Gasperček, potujoč sluga.	Amedej,
Hektor, vojvoda Parmski.	Dva študenta.
Orest, dvorjanik vojvode.	Lepa Helena.

Duhovi, prikazni in hudiči.

Ljubljana: Tiskarna v Ljubljani, 1924.

Slovensko marionetno gledališče „ATENA“
v Narodnem domu.

V nedeljo 28./3. 1926.
Ob 15. in 18. uri.

KRALJEVIČ TUGOMIL

Lutkova igra v osmih slikah. Spisal Miran Jarc.

L u t k e :

Kraljevič Tugomil	Sultan
Dvorni maršal	Midili, turška princesa
Gasper Lavrtori	Karamidi, turški poltcaj
Dvorjanik	Krošnjar
Kralj Badaamant	Dva čarovnika roparja na
Čarovnik Tenebros	Turškem
Čarovnica Okla	Prikazni

1. slika: Vrt na dvoru kraljeviča Tugomila. — 2. slika: Pri čarovniku Tenebrosu. — 3. slika: Prikazen na vrhu. — 4. slika: Gasper na Turškem. — 5. slika: Gasper vleče Sultana. — 6. slika: Okla čara. — 7. slika: Pastelovci v zapušteni pokrajini. — 8. slika: Srečen konec in Gasper povika.

Predprodaja vstopnic v nedeljo dop. od 10. do 12. ure in pol ure pred predstavo v mali dvorani Narodnega doma.
Cene prostorov Din 10.—, 8.—, 6.—, 5.— in 3.—.

TISKARNA: JARCI IN LUBJANA

Bližala se je jubilejna 100. predstava. Za to so bile na novo naštudirane in tekstovno izpopolnjene Čarobne gosli, ki so bile na Štefanje 1923 uprizorjene z res velikim uspehom. Za to priliko je napisal dr. I. Lah nov prolog, ki ga je govoril Gasperček. V Jutru pa smo brali: »Ob stoti predstavi želimo našemu ljubemu Gasperčku polnih peharjev zdravja, humorja in vedrine, ki je v stanu razpršiti sumorne skrbi, ki grenijo življenje nam starejšim in potem nas tudi najmlajšim, našemu naraščaju.« Kljub temu, da raznih pohval ni manjkalo, so se vendar razna omalovaževanja, zapreke in šikane množile tako, da nam je vsem začelo vse presedati in obenem upadati delovno razpoloženje. Večerne predstave so bile ukinjene, ker ni bilo dovolj občinstva. Že 5. 1. 1924 je pisalo Jutro: »...Žal, da je obisk pičel... Marionetno gledališče komaj krije svoje stroške in je potrebno podpore, zato mu jo dajmo! Ali dandanes ni več nobenega mecena, ki bi podprl to ustanovo in omogočil revnim otrokom najlepši užitek, katerega moremo nuditi mladini.«

To je bil zadnji poziv, ki pa ni nič zalegel. Po nekaj ponovitvah starih predstav je prišlo prav na 4. obletnico 20. 1. 1924 do zadnje 105. predstave. Ponavljali smo Kralja Lavrina v izredno slabem vzdušju in slabem razpoloženju in smo zato tudi izredno slabo igrali. Takrat je Klemenčič sklenil opustiti nadaljnje predstave in se odpovedati vodstvu marionetnega gledališča. In pri tem je ostalo. Prvo slovensko Marionetno gledališče je prenehalo delovati. Rezultati delovanja tega gledališča pa so sledeči: v petih letih je bilo napravljenih preko 100 lutk in preko 60 celotnih scen z vso potrebno odrsko opremo,

Klemenčičeve lutke na gledališki razstavi v Ljubljani — oktobra 1927 (dva stražnika, sodnik, Žid Uzmič, sodni pisar, mufti in kalif)

Klemenčičeve lutke na gledališki razstavi v Ljubljani — oktobra 1927 (Obuti maček, Marjeta, velikan Hrust, roparja Lovež in Grabež, velikan Hrust, kapitan Bomba, Gašperček, dvorni maršal Cacelj, dvorna dama, cesar Francelj, dvorna dama, signor Gumielastico)

Ex libris, ki ga je M. Klemenčič narisal češkemu lutkarju dr. J. Veselýju

EX LIBRIS – DR. J. VESELÝ

ki jim je kritika priznala popolno umetniško dovršenost. V štirih zaporednih sezonah pa je bilo uprizorjenih 12 celovečernih oz. daljših in 4 dodatna — krajša dela, 4 prologi in daljši prizor Protestni shod lutk. Obiskovalcev pa je bilo približno 17 000. Ves repertoar pa je odigralo samo pet sodelujočih. »Odigralo« se pravi, da jih je teh pet vodilo lutke in recitiralo vloge. To postane bolj pomembno ob dejstvu, da je pri uprizoritvi Čarobnih gosli v Mestnem marionetnem gledališču 1951 bilo 24 sodelujočih, ki so bili navedeni na programu. V prvem marionetnem gledališču pa je bilo nekaj navadnega, da je eden odigral pet vlog pri eni predstavi. Frane Milčinski, ki je mnogo let pozneje tudi sodeloval pri Klemenčičevih miniaturnih lutkah, je enkrat zinil: »Ja, ja, Savo je igral celo šest vlog, pa vse po primorsko.« No, nazaj k zgodbi o prvih lutkah. Tem je bil v decembru 1924 odpovedan prostor v Mestnem domu. In lopa (zaboj) v dvorani se je morala »hipoma« odstraniti, kakor stoji v opravičevalnem pismu Frana Govekarja Milanu Klemenčiču. Gledališče je nato prevzelo TKD (Telo- vadno kulturo društvo) Atena. Svoje prve prostore je dobilo v suterenski telovadnici Mladike. Skupaj z Miranom Jarcem se je naša igralska skupina odzvala povabilu, da bi v novih prostorih spomladi 1925 igrali nekaj predstav. Ponavljali smo Fausta in Rožencveta z novim dodatkom Razbojnikom Morozom, ki ga je prav učinkovito napisal Miran Jarc po Milčinskega pravljici o Policaju in Cefizlju pri Butalcih. Za sezono 1925 je TKD Atena dobila začasni prostor za marionetno gledališče v mali dvorani Narodnega doma, ki je bil takrat že določen za Narodno galerijo. To sezono 1925/26 sva vodila z Miranom Jarcem in smo v glavnem s precej spremenjeno igralsko skupino — odpovedal je Doberlet in Kordanova — v glavnem ponavljali stari repertoar: Začarani princ, Trojčki iz Damaska in Kralj Lavrin. Novost je bila samo nova Jarčeva lutkovna igra Kraljevič Tugomil. S tem smo v aprilu 1926 zaključili sezono. Kako je bilo pozneje, vem povedati le to, da so kmalu romale lutke nazaj v Mladiko.

Mnogo let pozneje (1937), ko so se pojavile govorice o Klemenčičevih miniaturnih lutkah, je dr. Ivan Lah v Jutru z dne 7. 5. 1937 napisal članek Nove

Klemenčičeve lutke in tudi obudil spomin na stare, prve slovenske lutke. Na-
pisal je, da je Branislav Nušič, ki je bil načelnik v ministrstvu prosvete, ko ga
je Klemenčič opozoril na marionete, podpore potrebne in tudi vredne, odgo-
voril, da ga te ne zanimajo. K temu je dr. Lah napisal: »Morda zato ne, ker
so bile naše in ker so nastale v Ljubljani.« Dalje navaja dr. Lah, da je vodja
monakovskega marionetnega gledališča, ki je gostovalo na nemškem posla-
ništvu v Beogradu in se je predstave udeležil celo dvor, prejel visoko odliko-
vanje. »Naš mojster pa ni prejel za svoje delo nikakega priznanja, dasi njegovo
gledališče ni v ničemer zaostajalo za monakovskim, razen da ni imelo tako
lepih in primernih prostorov, kakor ga je za to mladinsko gledališče preskrbela
monakovska mestna občina. V tem je vzrok, da je Klemenčičevo gledališče prene-
halo s predstavami. Nastala so druga sokolska lutkarska gledališča, a Klemenči-
čevo gledališče, ki je bilo ponos Ljubljane, je bilo samo eno. Zdaj ta 'ponos' počiva
v suterenu Mladike.« Kajti »telo je iz zemlje, duh pa je od zgoraj vdihnjen...«
No, Klemenčič pa je le učakal poznega potomca prvega Slovenskega mario-
netnega gledališča. To je sedanje Mestno marionetno gledališče, ki je lepo
urejeno in ima tak avditorij, kot si ga je on lahko samo želel. In vesel ga je bil!

Premier théâtre professionnel de marionnettes en Slo- vénie

Le peintre Milan Klemenčič (1875—1957) fonda en 1919 avec le concours du
Dr Ivan Lah le premier théâtre de marionnettes slovène dans le cadre du Consor-
tium théâtral slovène. Il fut ouvert le 21 janvier 1920 et ce fut le premier théâtre de
marionnettes non seulement à Ljubljana mais en Yougoslavie. Dès les premières
représentations, à en juger par le public et les opinions des critiques qui lui re-
connaissaient un haut niveau artistique surtout en ce qui concernait les marionnettes
et les décors — ce théâtre justifia son existence. Et pourtant, en 1924, après 4 saisons
d'activités et 105 représentations, le théâtre fut fermé. Tout ce répertoire fut joué
par cinq acteurs seulement. A partir de la deuxième saison la direction de la mise
en scène fut confiée à Fran Lipah. Ce premier théâtre de marionnettes slovène n'a
eu son successeur qu'après la deuxième guerre mondiale: Le Théâtre de marionnettes
de la ville de Ljubljana.

Prispevek k podobi Narodnega gledališča v Ljubljani od 1920 do 1924

(Nadaljevanje)

V pričujočem nadaljevanju članka, čigar prvi del je v Dokumentih št. 17, str. 40—57, so izpisane vse v *Drami umetniško delujoče in sodelujoče osebe*, kakor je o njih tekla beseda na sejah gledališke uprave od avgusta 1920 do januarja 1924. V prihodnji številki bo objavljeno v zapisnikih obravnavano *umetniško osebje Opere*, medtem ko seznama osebja v upravi in delavnicah ne bomo objavljali.

(Številka v oklepaju pomeni zaporedno številko seje, njen datum pa je mogoče najti v popisu sej na začetku prvega dela članka — l. c., str. 40.)

* * *

ARTEL Antonija — Bi bila rada angažirana, avdicija (48).

BERTOK — Sufler. Prosi za posojilo in za povišanje plače (33, 38); treba ga bo nekoliko »priviti, ker ima umazane dolgove« (46); dobi ukor zaradi dopisa, ki ga je o njem poslalo policijsko ravnateljstvo (63).

BORŠNIK Zofija — Igralka. Se ji poviša gaža (2); »se vsled bolezni odpusti in se ji izplača tri mesečne gaže, prej se jo pozove h g. intendantu (3); se ji odpove pogodba, hkrati se poroča v Beograd in prosi za nakazilo pokojnine (4); pisala je upravniku več pisem, prišla bo tudi osebno v pisarno; če bo hotela biti spet angažirana, se bo morala zavezati, da bo rada igrala vsako vlogo, ki ji jo določijo (6); treba jo bo spet angažirati (15); posebna seja o tožbi Z. Boršnikove in o poravnavi (52).

DANES-GRADIŠ Josip — Igralec. Angažiran kot igralec in režiser Drame (1); »Daneš prosi za dopust do konca sezone na podlagi zdravniškega spričevala. Dopust je dovoljen pod pogojem, da odigra tiste vloge, v katerih je nastopal oz. zdaj nastopa. Vzroki: je mnogo igral, bil slabo plačan, bolezen (18); Pugelj je pooblaščen, da angažira Daneša (63); razpravlja se o njegovem angažmaju; zanj so: Zupančič, Pugelj, Golia, Mahkota; proti: Rukavina; upravnik Hubad pa hoče še enkrat preučiti vse zapiske različnih zaslišanj (64).

DANEU — omenjen med reflektanti za igralski angažma (27).

DANILO, Cerar Anton — Igralec in režiser. »Danila je kaznovala policija na 100 dinarjev globe, ker je v gledališču kadil. Danilo prosi upravo, naj mu posreduje, da se mu kazni odpusti. Uprava tega principijelno ne stori« (13); Danilo glasuje za angažiranje Milana Skrbiniška (27 a); Danilo terja odškodnine, prosi za povišanje plače, se mu povišanje odkloni (31, 32, 38, 42, 48, 66); zadeva z njegovo garderobo (58, 61); predlaga naj se za stalnega člana Drame (38); hoče na turnejo s Šimencem (44).

DANILOVA Avgusta — Igralka in režiserka. »Danilova prosi za šestmesečni dopust, ker se pelje v Ameriko. Šestmesečni brezplačni dopust se ji dovoli z obljubo, da jo sprejme uprava pod istimi pogoji v službo, ko se po končanem dopustu vrne« (10); prosi za odpust denarne kazni, ki ji je naložena »zaradi zamude predstav«. »Kazen se ji ne odpusti, pač pa se ji prizna K 400 nagrade, ker se je v kratkem roku naučila vlogo Kraljice v Hamletu« (14); želi priti nazaj iz Amerike; zahteva 2500 dinarjev na mesec, dva nastopa na teden in vodstvo dramske šole; igrala bi le prve vloge.« Uprava bi ji, kar se tiče plače, ugodila. Igrati pa bi morala vse od kraja, zlasti starejše dame, ter se odpovedati mladostnim vlogam« (48). Glej še kasneje pod Putjata Boris.

DANILOVA Mira — Igralka. Prizna se ji enkratni prispevek za toaleta (39).

DANILOVA Vera — Igralka. Odpusti se ji posojilo, odobri dva predujma (34, 39, 48).

DEBELJAK Darinka — Igralka. Angažirana (29).

DEV — omenjena med reflektanti za igralski angažma (27).

DRENOVEC Lojze — Igralec. Angažiran 1. 2. 1921 in plačan kakor Strniša (4, 6); centralno Udruženje prosi, naj mu da uprava dopust, ker gre kot predsednik ljubljanskega Udruženja čestitat kralju za poroko (20); med igranjem so mu počile hlače, dobi odškodnino (40).

GABRIJELČIČ Nada — Igralka. Omenjena med reflektantkami za igralski angažma (27); angažirana (29); prispevek za toaleta (39); njena mati prosi, naj ji uprava poviša plačo (42); bolezen — naj odigra stare vloge, pri novih zasedbah ne bo upoštevana (43).

GOLIA Pavel — Ravnatelj in režiser. Opravlja nadzorstvo predstav (9); predloži naj repertoar, režiral bo »Živega mrtvca« (27); glasuje za angažiranje Milana Skrbinška (27 a); prevzel režijo »Živega mrtvca«, prizna se mu režiserski honorar — 1200 kron na mesec (30); ne dovoljuje baletu skušenj v Drami (33); za natančno in skrbno opravljanje poslov v času treh mesecev se mu prizna 1000 dinarjev (36); se mu dovoli dvodnevni dopust (40); predlaga politiko trde roke (53).

GORJUP Netka — Igralka. Se ji prizna enkratni nabavni prispevek za toaleta — 250 dinarjev (39).

GRADIS — glej DANES.

GREGORIN Edvard — Igralec. Prosi za enoletni dopust, a se »vzame na znanje, da izstopi« (48); dopust se mu dovoli, gaža se mu ne zviša (53).

GRUDEN — Profesor. Prevaja »Mchette«, za prevod želi 5000 kron. Se mu izplača, a mora podpisati prej pogodbo (48).

HABIČ — Inšpicient. Zvišanje plače (38).

ILIČIČ — omenjena med reflektantkami za igralski angažma (27).

IŽANC — Igralec. Za prihodnjo sezono se mu odpove (40).

JAN Slavko — Igralec. »G. Jana v drami se honorira z 20 din za večer, ko ima male vloge« (64); »Jana se ne angažira, ampak se mu da primeren honorar od nastopa« (65); »Prošnja Jana po fiksni gaži se zavrne. Dobiva le honorar od nastopa« (66).

JUVAN Polonca — Igralka. Dovolj se ji gostovanje v Subotici (35).

JUVAN Vida — Igralka. Se ponuja za angažma (48); »Vida Juvanova se ponuja v angažma. Nima velike igralske bodočnosti. Zadeva se odloži« (53); »Prošnja Juvanove za angažiranje hčerke Vide se odloži do definitivne odločitve angažmana Marije Vere in Nablocke« (58); »Prošnja V. Juvanove za angažma se začasno odstavi, da se vidijo uspehi« (61); »Na novo se angažira gdč. Vida Juvanova od 1. 11. dalje proti honorarju 500 din mesečno« (64).

KANDLER — Omenjena med reflektantkami za igralski angažma (27).

KOVAČIČ — se ponuja za igralko v Drami (48).

KRALJIC Emil — Igralec. Prosi za povišanje prejemkov. Zdaj mu ni mogoče ustreči. Po 1. juniju, ko stopi nov proračun v veljavo, mu bo skušala uprava po možnosti ugoditi (6).

KRALJIC Gizela — Sufleza. »Odpoved se vzame na znanje« (27).

KUDRIČ Mihael — Igralec. »Prosi, naj se mu zaradi bolezni izplača plača do konca sezone, tj. do 30. junija tl. Ima tuberkulozo. Služba pri gledališču mu je že odpovedana. — Mesečni prejemki naj se mu izplačajo do konca sezone v smislu pogodbe ali dogovora, toda le na podlagi zdravniškega spričevala.« (14). (Dobil je odpravnino, tj. plačo za maj in junij 1922 v znesku 3000 kron. Glej likvidacijski list.)

KUMAR — (Igralec?) Se mu na predlog ravnatelja Drame in dramaturga definitivno odpove (42).

KURATOV Sergej — Igralec. »Na svojo prošnjo lahko nastopi enkrat proti honorarju. Za poskušnjo« (9); »Kuratov je gostoval v nedeljo dne 26. marca 1922 kot duh v Hamletu. Imel je

Prispevek k podobi Narodnega gledališča v Ljubljani od 1920 do 1924

(Nadaljevanje)

V pričujočem nadaljevanju članka, čigar prvi del je v Dokumentih št. 17, str. 40—57, so izpisane vse v *Drami umetniško delujoče in sodelujoče osebe*, kakor je o njih tekla beseda na sejah gledališke uprave od avgusta 1920 do januarja 1924. V prihodnji številki bo objavljeno v zapisnikih obravnavano *umetniško osebje Opere*, medtem ko seznama osebja v upravi in delavnicah ne bomo objavljali.

(Številka v oklepaju pomeni zaporedno številko seje, njen datum pa je mogoče najti v popisu sej na začetku prvega dela članka — l. c., str. 40.)

* * *

ARTEL Antonija — Bi bila rada angažirana, avdicija (48).

BERTOK — Sufler. Prosi za posojilo in za povišanje plače (33, 38); treba ga bo nekoliko »priviti, ker ima umazane dolgove« (46); dobi ukor zaradi dopisa, ki ga je o njem poslalo policijsko ravnateljstvo (63).

BORŠTNIK Zofija — Igralka. Se ji poviša gaža (2); »se vsled bolezni odpusti in se ji izplača tri mesečne gaže, prej se jo pozove h g. intendantu (3); se ji odpove pogodba, hkrati se poroča v Beograd in prosi za nakazilo pokojnine (4); pisala je upravniku več pisem, prišla bo tudi osebno v pisarno; če bo hotela biti spet angažirana, se bo morala zavezati, da bo rada igrala vsako vlogo, ki ji jo določijo (6); treba jo bo spet angažirati (15); posebna seja o tožbi Z. Boršnikove in o poravnavi (52).

DANEŠ-GRADIŠ Josip — Igralec. Angažiran kot igralec in režiser Drame (1); »Daneš prosi za dopust do konca sezone na podlagi zdravniškega spričevala. Dopust je dovoljen pod pogojem, da odigra tiste vloge, v katerih je nastopal oz. zdaj nastopa. Vzroki: je mnogo igral, bil slabo plačan, bolezen (18); Pugelj je pooblaščen, da angažira Daneša (63); razpravlja se o njegovem angažmaju; zanj so: Zupančič, Pugelj, Golia, Mahkota; proti: Rukavina; upravnik Hubad pa hoče še enkrat preučiti vse zapiske različnih zaslišanj (64).

DANEU — omenjen med reflektanti za igralski angažma (27).

DANILO, Cerar Anton — Igralec in režiser. »Danila je kaznovala policija na 100 dinarjev globe, ker je v gledališču kadil. Danilo prosi upravo, naj mu posreduje, da se mu kazen odpusti. Uprava tega principijelno ne stori« (13); Danilo glasuje za angažiranje Milana Skrbinška (27 a); Danilo terja odškodnine, prosi za povišanje plače, se mu povišanje odkloni (31, 32, 38, 42, 48, 66); zadeva z njegovo garderobo (58, 61); predlaga naj se za stalnega člana Drame (38); hoče na turnejo s Šimencem (44).

DANILOVA Avgusta — Igralka in režiserka. »Danilova prosi za šestmesečni dopust, ker se pelje v Ameriko. Šestmesečni brezplačni dopust se ji dovoli z obljubo, da jo sprejme uprava pod istimi pogoji v službo, ko se po končanem dopustu vrne« (10); prosi za odpust denarne kazni, ki ji je naložena »zaradi zamude predstav«. »Kazen se ji ne odpusti, pač pa se ji prizna K 400 nagrade, ker se je v kratkem roku naučila vlogo Kraljice v Hamletu« (14); želi priti nazaj iz Amerike; zahteva 2500 dinarjev na mesec, dva nastopa na teden in vodstvo dramske šole; igrala bi le prve vloge.« Uprava bi ji, kar se tiče plače, ugodila. Igrati pa bi morala vse od kraja, zlasti starejše dame, ter se odpovedati mladostnim vlogam« (48). Glej še kasneje pod Putjata Boris.

DANILOVA Mira — Igralka. Prizna se ji enkratni prispevek za toaleto (39).

DANILOVA Vera — Igralka. Odpusti se ji posojilo, odobri dva predujma (34, 39, 48).

DEBELJAK Darinka — Igralka. Angažirana (29).

DEV — omenjena med reflektanti za igralski angažma (27).

DRENOVEC Lojze — Igralec. Angažiran 1. 2. 1921 in plačan kakor Strniša (4, 6); centralno Udruženje prosi, naj mu da uprava dopust, ker gre kot predsednik ljubljanskega Udruženja čestitat kralju za poroko (20); med igranjem so mu počile hlače, dobi odškodnino (40).

GABRIJELČIČ Nada — Igralka. Omenjena med reflektantkami za igralski angažma (27); angažirana (29); prispevek za toaleto (39); njena mati prosi, naj ji uprava poviša plačo (42); bolezen — naj odigra stare vloge, pri novih zasedbah ne bo upoštevana (43).

GOLIA Pavel — Ravnatelj in režiser. Opravlja nadzorstvo predstav (9); predloži naj repertoar, režiral bo »Živega mrtvca« (27); glasuje za angažiranje Milana Skrbinška (27 a); prevzel režijo »Živega mrtvca«, prizna se mu režiserski honorar — 1200 kron na mesec (30); ne dovoljuje baletu skušenj v Drami (33); za natančno in skrbno opravljanje poslov v času treh mesecev se mu prizna 1000 dinarjev (36); se mu dovoli dvodnevni dopust (40); predlaga politiko trde roke (53).

GORJUP Netka — Igralka. Se ji prizna enkratni nabavni prispevek za toaleto — 250 dinarjev (39).

GRADIŠ — glej DANES.

GREGORIN Edvard — Igralec. Prosi za enoletni dopust, a se »vzame na znanje, da izstopi« (48); dopust se mu dovoli, gaža se mu ne zviša (53).

GRUDEN — Profesor. Prevaja »Michette«, za prevod želi 5000 kron. Se mu izplača, a mora podpisati prej pogodbo (48).

HABIČ — Inšpicient. Zvišanje plače (38).

ILIČIČ — omenjena med reflektantkami za igralski angažma (27).

IŽANC — Igralec. Za prihodnjo sezono se mu odpove (40).

JAN Slavko — Igralec. »G. Jana v drami se honorira z 20 din za večer, ko ima male vloge« (64); »Jana se ne angažira, ampak se mu da primeren honorar od nastopa« (65); »Prošnja Jana po fiksni gaži se zavrne. Dobiva le honorar od nastopa« (66).

JUVAN Polonca — Igralka. Dovolj se ji gostovanje v Subotici (35).

JUVAN Vida — Igralka. Se ponuja za angažma (48); »Vida Juvanova se ponuja v angažma. Nima velike igralske bodočnosti. Zadeva se odloži« (53); »Prošnja Juvanove za angažiranje hčerke Vide se odloži do definitivne odločitve angažmana Marije Vere in Nablocke« (58); »Prošnja V. Juvanove za angažma se začasno odstavi, da se vidijo uspehi« (61); »Na novo se angažira gdč. Vida Juvanova od 1. 11. dalje proti honorarju 500 din mesečno« (64).

KANDLER — Omenjena med reflektantkami za igralski angažma (27).

KOVACIČ — se ponuja za igralko v Drami (48).

KRALJ Emil — Igralec. Prosi za povišanje prejemkov. Zdaj mu ni mogoče ustreči. Po 1. juniju, ko stopi nov proračun v veljavo, mu bo skušala uprava po možnosti ugoditi (6).

KRALJ Gizela — Sufleza. »Odpoved se vzame na znanje« (27).

KUDRIČ Mihael — Igralec. »Prosi, naj se mu zaradi boleznih izplača plača do konca sezone, tj. do 30. junija tl. Ima tuberkulozo. Služba pri gledališču mu je že odpovedana. — Mesečni prejemki naj se mu izplačajo do konca sezone v smislu pogodbe ali dogovora, toda le na podlagi zdravniškega spričevala.« (14). (Dobil je odpravnino, tj. plačo za maj in junij 1922 v znesku 3000 kron. Glej likvidacijski list.)

KUMAR — (Igralec?) Se mu na predlog ravnatelja Drame in dramaturga definitivno odpove (42).

KURATOV Sergej — Igralec. »Na svojo prošnjo lahko nastopi enkrat proti honorarju. Za poskušnjo« (9); »Kuratov je gostoval v nedeljo dne 26. marca 1922 kot duh v Hamletu. Imel je

tremo. Naj gostuje dalje. Honorar od predstave K 300« (12); »Po izjavi učitelja Marolta, ki ga uči slovenščine, ne uspeva dobro« (27).

LEVAR Ivan — glej II. (Opera).

LEVSTIK Vladimir — Prevajalec. Prevaja »Idiota« za gledališče; igrali ga bodo v dveh večerih — honorar 6000 kron (13).

LIPAH Fran — Igralec in režiser. Naj se povabi na gostovanje konec maja. Naj navede svoje pogoje (6); režiral bo »Gospo z morja« (27); prosi za povišanje plače, a mu odklonijo (40); se mu na prošnjo prizna režiserska doklada za vse leto. »Tudi nekateri drugi režiserji v tekoči sezoni niso režirali več dram nego on, pa prejemajo režijsko doklado vse leto. Naj se mu izroče drame, da pripravlja režije« (43); prejemal bo režijsko doklado dalje, a »zavezati se mora za korepetiranje vlog« (!) (40); v zvezi s predujmom, za katerega je zaprosil, se »dobe potrebne informacije, nato se razpravlja« (65).

LOČNIK Pavel — Igralec. Prosi 500 kron na račun plače za maj, kar mu dovolijo (13); rad bi vzel v oblačilnici nekaj obleke na obroke. »Knjigovodstvo je garancija za odplačevanje odklonilo, ker je Ločnik odpovedal in ostane v službi le še do konca sezone. Zdaj je Ločnik svojo odpoved preklal. Prekllica odpovedi uprava zaenkrat ne more vzeti na znanje« (16); še ni rešeno vprašanje, ali se Ločnik spet angažira (26); z Ločnikom se angažma še sklene, če bo mogoče (27); razprava o stroških za Ločnikov pogreb in o plačilu Ločnikovih računov (41).

LOLAN — (Igralec.) Naj se povabi na gostovanje (6); »Lolana si ogleda g. ravnatelj Drame, ko pojde na Dunaj.« (8).

MARIJA VERA — Igralka. »Je pripravljena priti gostovat. Zahteva 2000 kron od večera. Enkrat bi nastopila v Ljubezni in enkrat v Stuartki. Potnino trpi sama« (12); »Gošči Mariji Veri pokloni uprava v nedeljo 21. t. m. primeren šopek« (19); »Marija Vera je gostovala na ljubljanskem odru z najboljšim uspehom. Stavila je predlog, da bi gostovala v Ljubljani prihodnjo sezono dvakrat po dva meseca« (20); »Marija Vera zahteva za sodelovanje v prihodnji sezoni 500 dinarjev od nastopa. Dobro bi došla kot Judita (Hebbel) in Gospa z morja (Ibsen). Obe igri bi se vpriporili za vse abonmaje. Honorar, ki ga zahteva Marija Vera, je za nas previsok. G. Ravnatelj Golia naj se z njo pogaja. Piše naj se o tem tudi Grolu (25); Golia ji je pisal, če bi prišla gostovat v »Heddo Gabler« (43); Zupančič priporoča, da se Marija Vera angažira (43); gostovala bo v oktobru — igrala bo Judito, Gospo z morja, Heddo Gabler in Marijo Stuart (55); prošnja V. Juvanove za angažma se odloži do »definitivne odločitve angažmaja Marije Vere-Nablocke« (58); se angažira od 1. novembra 1923 dalje« (63).

MARKIČ Viktor — Igralec. »Bi bil angažiran kot drugi, da ne bi bil že v državni službi. Treba najti za angažma poseben način« (27); ravnatelj Drame in dramaturg predlagata, naj se Markiču odpove (39); se mu odpove (42).

MAROLT — Učitelj. Uči slovenščino Kuratova (27); bo učil slovenščino Nablocko (38).

MARTINČEVIČ Joso — Igralec. Bi prišel v poštrev za angažma; bil že angažiran v sez. 1919/20 (43).

MATIJEVIČ Robert — Igralec. »Se še enkrat v večji vlogi poskusi in se ga odpusti, ako ne uspe.« (3).

MEDVED Cirila — Pevka, igralka. Je gostovala v »Revizorju« (30); bi spet nastopila v »Revizorju«, »Hamletu«, »Otoku in Strugi«; »o njenem reangažmanu je premišljevali« (41).

MEDVEN JOŠKO — Igralec. »Je vskočil med predstavo ‚Marije Stuart‘ kot Davison mesto nenadno obolelega Ločnika. Zato so ga nagradili s 100 dinarji« (15); prosi za izredni prispevek 1400 kron, ker ima le 2000 kron skupnih mesečnih prejemkov — se mu dovoli (17); vskočil namesto Ločnika v »Idiotu«, honorar 150 dinarjev (38); vskočil v igri »Za pravdo in srce«, honorar 50 dinarjev (43); informirati se o njem pri zdravniku (65).

MELIHAR Stane — Igralec. Se mu dovoli enomesečni bolezenski dopust (2).

MURATOV Mihajl — Režiser. »G. upravnik poroča k tožbi Muratova, da bi se hotel tožitelj poravnati« (5, 6); »Muratova tožba je preložena na 3. junija t. l.« (8).

MURGELJ Franjo — Inšpicient. Nima mesečne plače, od predstave dobiva 50 kron (13); »Dva inšpicijenta v drami ne bosta potrebna, če se bo igralo prihodnjo sezono povečini v eni hiši. Kot drugi inšpicijent za dramo bi prišel v prvi vrsti v poštrev Smerkolj, v drugi vrsti Murgelj« (25).

NABLOCKA Marija — Igralka. Ravnokar je prišla brez sredstev iz Rusije, prispevek za nabavo toalete v »Idiotu« 4000 kron (33); učitelj Marolt bo učil Nablocko slovenščine (38); »Nablocka naj gotovo nastopi v zadnji veseligrki tekoče sezone« (43); v prihodnji sezoni bo Nablocka plačana od nastopa — 250 dinarjev (48); obravnava se vprašanje njenega angažmaja v zvezi z boleznijo njenega soproga B. Putjate (50); prošnja V. Juvanove za angažma se odloži

do »definitivnega angažmaja Marija Vera-Nablocka« (58); »V principu se sklne Nablocko angažirati z lansko gažo, a brez honorarja za nastope« (61); dovoli se ji 500 dinarjev prispevka h garderobi za komedijo »Osmi žena« (62).

NUČIČ Hinko — Igralec in režiser. »Bi se dal angažirati v Ljubljano, če kupi uprava njegov gledališki inventar, za katerega hoče 250 000 kron. Naj pošlje seznam inventarja na ogled. Nučiča bi bilo dobro pridobiti« (8). »Nučič je pisal iz Zagreba, da bi rad gostoval kot Hasanaga slovensko, kot Hamlet in Othello pa hrvaško. Ker se igra pri nas Hasanaginica hrvaško, Hamlet in Othello pa slovensko, gostovanje ni ugodno. Tajnik naj sestavi v takem smislu vljuden dopis« (43).

OSIPOVIČ-SUVALOV Jakov — Režiser in igralec. »Se angažira kot igralec in režiser za dramo od 15. 7. (1920) dalje z ozirom na njegov engagement v Trstu plača 2200 + 600 K.« (1); se ponuja za angažma iz Novega Sada (14); »Osipoviča se stalno ne angažira.« (27); kot ravnatelj gledališča v Varaždinu prosi na posodo notni material »Lepe Helene« — odklonjeno (40).

PEČEK Bojan (Boleslav) — Igralec. »Peček je odpovedal, vendar prosi za angažma. Pisarna mu naj sporoči, naj se čuti nevezanega. Dana odpoved velja.« (25); ni še rešeno vprašanje, ali naj se Peček spet angažira (26); angažma se še sklne, če bo mogoče (27); prošnja za povišanje gaže se odloži na prihodnjic (64); prošnja se ponovno odloži (65).

PLUT Josip — Igralec. Plutu se prizna za igranje na kitaro v »Živem mrtvecu« 40 kron za vsak nastop (35); dovoli se mu prispevek 50 dinarjev za nabavo toalet (40); se mu dovoli 500 dinarjev predujma (65).

POVHE Marija — Sufleza. Prošnja za povišanje plače, ki jo podpira tudi ravnatelj Drame; s prvim majem se ji poviša od 900 na 1000 kron in sorazmerno doklade (6); se ji poviša plača (27).

PREGARC Rado — Režiser in igralec in

PREGARC Ida — Igralka. Se omenjata kot nekdanja člana tržaškega gledališča, bi prišla event. v poštrev za angažma; hkrati se omenjajo še Sila in njegova žena in Martinčević.

PRIJATELJ dr. Ivan — Profesor. »Prosi tantiem od uprizoritve Revizorja« (12).

PUGELJ Milan — Član uprave. Glasuje za angažma Milana Skrbinška (27 a); »Razpravlja se o repertoarju, kakor ga predloži g. Pugelj« (65).

PUTJATA Boris — Režiser in igralec. Prosi za 800 kron odškodnine za čevlje, ki si jih je pokvaril v »Gardistu«, a uprava mu odškodnine ne prizna (9); prosi za nabavo modnih potrebščin za nastop v »Anatolu«; uprava odkloni zaradi neugodnih denarnih razmer (10); »Putjata prosi za dopust na podlagi zdravniškega spričevala. Dopusta mu spričo repertoarja ni mogoče dovoliti. Pač pa se ga oprostí med 15. in 22. majem večernih predstav. Napovedanih skušnje pa se mora tudi med tem časom udeleževati.« (18); »Vsi člani so za to, da se Putjata obdrži.« (24); prosi dovoljenja za vodstvo kabareta ob času velesojma; se mu dovoli, toda pri tem ne sme biti gledališko delo ne umetniško ne moralno oškodovano; pod istimi pogoji lahko sodeluje tudi Danilo (27); glasuje proti angažiranju Milana Skrbinška v Dramo (27 a); za priredbo »Idiota« prejema 6 % tantiem (35); zbolí; ko ozdravi, bo takoj premiera »Češnjevega vrta« (43); »Putjata želi za prihodnjo sezono 50 % vseh doklad več. Dovolí se mu: od nastopa 125 din, umet. doklade 800 din in za vsako premiero njegove režije 500 din.« (48); »Glede Putjate je bil upravník pri dr. Jenku, ki ga je zdravil. Povedal bo Putjati in njegovi soprogí, kako naj v bodoče živi, da bo mogel čim dalje v drami sodelovati. Ponudi se mu angažma za bodočo sezono na podlagi poviškov, sklenjenih zanj na seji dne 9. maja 1923. Za njegovo soprogo obvelja isto tako sklep navedene seje. Na prošnjo Putjate, naj se mu da bolniška podpora za bližnje počitnice in naj se njegovo soprogo angažira za naslednje tri mesece, se sklne: angažma soproga se podaljša za en mesec ali pa se Putjati izplača bolniška podpora v znesku 2000 dinarjev. Putjata naj se odloči za eno ali drugo.« (50); »Zadeva Putjata se odloži do natančnih informacij« (?) (58); se mu dovoli 500 dinarjev bolniškega prispevka (62); Drama pripravlja Othella s Putjato (62); »Prošnja Putjate za plačilo nadmernih predstav tako za režijo kakor za igro se zavrne. Dobi le en honorar.« (66).

REPOVŽ Marta — Igralka. Prošnja za zvišanje gaže se odkloni (3).

ROGOZ Ludvika — Igralka. Se ji povišajo mesečni prejemki za 150 dinarjev (32); isto — za 250 dinarjev mesečno (61). Glej še pri Rogozu Zvonimiru.

ROGOZ Zvonimir — Igralec in režiser. Se mu dovoli predujem 4000 kron, vračljiv v 10 obrokih (2); dovoli se mu enkratni prispevek k toaleti — tisoč kron (4); »Rogoz kaže pasivno resistenco zaradi razdelitve vlog. Prosi za odpust predujma. Vloga se izroči knjigovodstvu.« (13); se mu na njegovo prošnjo odpiše ostanek predujma — dva tisoč kron (17); glasuje za angažiranje Milana Skrbinška v Dramo (27 a); prosi za izredni prispevek — se odloži (34); Rogozu in njegovi ženi se ne ugodí povišanje plače, ker »imata itak primerne mesečne dohodke« (35); prosi za povišanje plače in ureditev dolgov; ko bo podpisal novo pogodbo, bo uprava skušala njegove dolge

s posojilom ali podobno urediti (40); Rogoz in soproga sta že podpisala pogodbo (48); dobi denarni prispevek za garderobo (65); »zadevo Rogoz« (?) uredi M. Pugelj in poroča o njej po ureditvi (66).

SANCIN Modest — Igralec. »Bi bil rad angažiran. Nima pri gledališču nobene bodočnosti.« (43).

SERNEC Marica — Pisateljica otroške igre. Otroška igra »Kralj Matjaž« po izjavi ravnatelja in dramaturga ni primerna, zato naj se ji vrne (43).

SILA Marij in Valerija — Igralec, igralka. Oba člana nekdanjega tržaškega odra — bi prišla event. v poštev za angažma (43).

SKRBINŠEK Milan — Režiser in igralec. Vsi člani uprave in režiserja Putjata in Bučar so za to, da se Milan Skrbinšek, »ki se ponuja za režiserja in igralca, odkloni, ker obeta njegov angažma le nerednosti in neugodnosti. Tudi ostali režiserji so proti, enako več igralcev« (24); glede Skrbinškovega angažmaja se skliče posebna seja uprave in režiserjev (27); na posebni seji najprej upravnik poroča o Skrbinšku, ki želi biti angažiran. »Znane so mu njegove dobre in slabe strani. Prečita pismo, ki ga je pisal Skrbinšek njemu, potem pismo, ki ga je pisal Golii. Nato prebere pisma raznih oseb, ki so Skrbinška upravi v zadnjem času priporočile. Javlja, da se je posvetoval o Skrbinšku z raznimi osebami. Mnenja o njem je, da rad proti predstojnikom intrigira. Način njegovega delovanja kažejo tudi priporočilna pisma. Dosegel pa je, posebno s svojo delavnostjo, visoko stopnjo umetnosti. Upravnik hoče od navzočih odkritih in nepristranskih izjav. — Skrbinšek, poklican na sejo, izjavi: Vse, kar se je slabega o meni govorilo, ni resnica. Če postanem član tega gledališča, se bom moral pokoriti disciplini in bom vsem kolegom prijatelj. Apeliram na Danila, ki je bil pred desetimi leti moj kolega, naj izjavi, če nisva dobro izhajala. Za svojo prvo nalogo smatram, izpolnjevati vse svoje dolžnosti. — Za Skrbinškov angažma glasujejo: Danilo, Sest, Golia, Rogoz, Pugelj, Bučar. Proti glasujejo: Putjata in Bitenc. Upravnik ne smatra za potrebno, da bi glasoval še on, ker je sprejem že itak brez njega odločen: šest glasov je za to, da se Skrbinšek angažira, dva glasova sta proti. Torej je angažiran in jutri lahko podpiše pogodbo. Vsi navzoči pa so za to, da se vstavi vanjo možnost enomesečne odpovedi brez vsakega utemeljevanja.« (27 a); prošnja za zvišanje dohodkov se odloži (32); tudi ponovna prošnja za zvišanje plače je odklonjena (40); končno: »Skrbinšku se poviša temeljna plača na 700 din.« In zanimiva pripomba: »Priučil naj se vokalizacije,« kar v takratni gledališki terminologiji pomeni, da je nerazumljiv (48).

SKRBINŠEK Vladimir — Igralec. »Naj si izbere vlogo iz tekočega dramskega repertoarja; naj nastopi v njej za preizkušnjo.« (43).

SMERKOLJ Joško (Bojan) — Inšpicient. Glej pod Murgelj (25); se z njim še sklene angažma, če bo mogoče (27); se mu dovoli 300 dinarjev kot mesečni igralski pavšal (58).

SMOLENSKI — Inšpicient. Povišanje plače odklonjeno (40); isto (62).

STRNIŠA Gustav — Igralec. Bi bil spet rad angažiran. Vloga se odkloni (42).

ŠARIČ Mihaela — Igralka. Bolna, dovoli se ji mesec dni dopusta (5); prosi, da se ji povrne stroški za baržunasto obleko, ki jo nosi v Mariji Stuart (6000 kron) in stroški za čiščenje neke bele obleke; uprava ji povrne za baržunasto obleko 6000 kron pod pogojem, da postane obleka last gledališke garderobe (14); dobi prispevek za nabavo kostimov po priliki v maju (15); dovoli se ji enkratni nabavni prispevek za garderobo (Marija Stuart, Pohujšanje) (18); zaradi nosečnosti šest mesecev ni nastopala; odkloni se prispevek za toaletto (33); je naredila kostum za Desdemono doma; blago ji je dala uprava, ostalo pa ga ji je skoraj 4 metre; prosi, naj se ji blago podari; prošnja se ugotovi (42).

SEST Osip — Režiser in igralec. Se mu poviša gaža na 2200 + 600 kron (1); je še brez stanovanja (27); glasuje za angažiranje Milana Skrbinška (27 a); za režijo in predelavo »Gorenjskega slavčka« se mu prizna 2000 kron izrednega honorarja (34); dobil stanovanje, prosi za prispevek k stanarini (34); »Za stalne člane naj se predlagajo Danilo in Sest v drami ter Betetto v operi.« (38); je samolasten pri naročanju potrebščin za svoje režije (43, 45); plača se mu ne poviša (47); »S Šestom se uprava dogovori radi režiranja oper.« Režiral bo opere »Zapečatenici«, »Gospodarski sen«, »Pasjeglavci«, »Notredame«, »Demon«, »Jakobin«, »Mrtve oči«, »Rusalka« (51). »Režiser Sest še ni podpisal pogodbe. Če bo zahteval zase gotove drame, se mu tega po pogodbi ne dovoli.« (53); se mu dovoli enkratni stanovanjski prispevek — 1000 dinarjev (61); glede kulis in garderobe za »Zvonarja« je potreben razgovor s Skrušnjem in Šestom (65).

SETINSKA Iva — Igralka. »Je uspešno gostovala. Z njo se uprava ravnokar pogaja.« (6).

SIMACEK Vladimir — Igralec. Se omenja za angažiranje v Drami (27); »Bivši član nekdanjega Slovenskega gledališča v Ljubljani želi v Drami angažma. Vloga pride v poštev za bodočo sezono.« (33); se iz Brna ponuja za angažma v Ljubljani (48).

SUVALOV — glej pod Osipovič.

TERCIČ Kristijan — Pevec in igralec. Dobi ukor, ker je bil nereden (12); baritonist, dobi 400 kron predujma (14); se mu dovoli predujem 400 kron (18); angažiran tudi za Dramo (25); se mu še dvakrat dovoli predujem (39, 65).

TRBUHOVIČ Djoka — Pevec, a tudi igralec. »V 'Liliumu' bi mogel gostovati član opere Trbuhović, o katerem gre glas, da je bil na Hrvatskem najboljši Lilium.« (17); se mu dovoli gostovati v Drami, honorar 1000 kron (19).

WALDA — Igralec (Igralka?). Se omenja za angažiranje v Drami (27).

WINTER Nana — Igralka. Dovoli se ji enkratni prispevek za toaleta — 2000 kron (30); plača se ji ne poviša (48).

ZBORILOVA Ina — Igralka. Se ji uredijo dohodki za nadaljnje začasno službovanje (32); ravnatelj in dramaturg predlagata, naj se ji odpove, če se do konca sezone »umetniško ne zboljša« (39); se ji definitivno odpove (42).

ZELEZNIK Rado — Igralec. Nastopi službo 1. marca 1921 (4); prosi za prispevek h garderobi — se mu dovoli 100 kron (14); semu dovoli prispevek za nabavo garderobe — 2000 kron (31); zbolel je na pljučih, dobi podporo, posojilo in dopust (34); je na dopustu, a menda nastopa v Mariboru in Celju. »Pisarna naj ga pozove v Ljubljano, kjer se njegovo stanje zdravniško preišče.« (41); ker je v času svojega dopusta v Celju igral, se mu naloži 500 dinarjev globe (42); se mu dovoli 200 dinarjev predujma (48).

ZUPANČIČ Oton — Dramaturg. Se mu kot dramaturgu nakaže plača 5000 kron (1); opravlja nadzorstvo predstav — nehonorirano (9); »Zupančiču naj se zviša plača toliko, da bi bila enaka tisti, ki bi jo prejemal na magistratu kot arhivar. V tem slučaju bi želeli poviške tudi ostali. Upravnik bo vprašal vlado za mnenje« (13); Z. meni, da tako imenovanih ljudskih iger publika ne mara — »dobra klasična dela bolj vlečejo« (15); prosi za trimesečni bolniški dopust — se mu dovoli od 24. junija dalje (24).

Pour un tableau du Théâtre national de Ljubljana entre 1920 et 1924

La liste du personnel du théâtre Drama publiée ci-dessus constitue un complément à l'article »Pour un tableau du Théâtre national de Ljubljana entre 1920 et 1924,« publié dans les Documents no 17, p. 40—57. La liste n'est pas complète car elle ne comporte que les noms des membres et collaborateurs dont il fut question aux réunions de la direction du théâtre et qui par conséquent figurent dans les procès-verbaux. Les noms sont accompagnés de petites notes résumant la discussion concernant la personne en question. C'est précisément dans ces notes que nous pouvons trouver des détails intéressants permettant de mieux comprendre certains aspects du théâtre de Ljubljana à cette époque.

Publikacije o dramatiki in gledališču na Slovenskem (1966–1971)

V drugem letniku naše revije (zvezek 8–9, str. 245–267) smo objavili z gornjim naslovom bibliografski pregled vseh takih publikacij, ki so bile natisnjene od najstarejših časov pa do leta 1965 oz. 1966. Pregled je obsegal dva dela in avtorsko kazalo in je navajal 160 oz. 161 enot. Objava v tem zvezku, prirejena po enakih merilih, dopolnjuje prejšnjo in navaja vse take publikacije, ki so izšle v zadnjih šestih letih.

I. IZVIRNE SLOVENSKE PUBLIKACIJE

1 DVAJSET

20 let Radijskega odra. (1946—1966.)
(Trst, Radijski oder 1966.) 68 str. 8°.
Ilustr.

Avtorji: J. Peterlin, M. Maver in A. Prašelj-Turk.

2 GSPAN Alfonz

Alfonz Gspan: Pisma A. T. Linharta gornjelužiskemu preroditelju dr. Karlu Gottlobu Antonu. Ljubljana, [t. »Jože Moškrič«] 1966. Str. 133–166. 8°. [Ov. nasl.] Z 1 sl.

Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 8/9.

3 INKRET Andrej

Andrej Inkret: Romantične duše. Razmišljanje ob dramatiki Ivana Cankarja.

(Ljubljana, Prosветni servis 1966.) 39 + (V) str. 8°.

(Umetnost in kultura. 60. Dramski večer.)

Ilustr.

Strojep. avtogr.

4 PREDAN Vasja

Vasja Predan: Od premiere do premiere. Izbor kritik in esejev.

Maribor, Obzorja 1966. 247 + (I) str. 8°.

(Razpotja. 9.)

Z avt. sl.

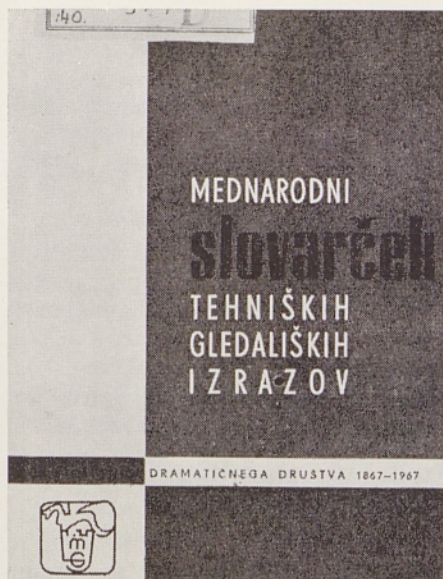
5 SAJKO Rosanda

Rosanda Sajko: Henrik Ibsen in prve drame Ivana Cankarja.

Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1966. 126 + (II) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 37.)

Ilustr.

6 PETNAJST

15 let Mestnega gledališča ljubljanskega. Ur. Marko Zorko in Mirko Zupančič.

Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1966. 338 + (II) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 36 [!].)

Ilustr.

7 BRENČIČ Radovan

Radovan Brenčič: Spomini na mariborsko gledališče (:1922—1941:).

[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] Str. 371—402. 8°.

Ilustr.

Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.

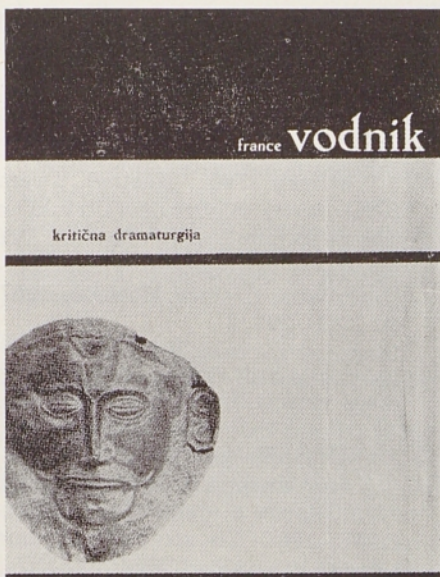
8 CVETKO Dragotin

Dragotin Cvetko: Začetki slovenske odrske glasbe.

[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] Str. 117—145. 8°.

Ilustr.

Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.

9 DEBEVEC Ciril

Ciril Debevec: Izbrani gledališki članki. (Ob stoletnici Dramatičnega društva 1867—1967.)

Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1967. 251 + (IV) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 39.)

10 DESET revij in srečanj dramskih skupin Slovenije.

(Ljubljana, t. Prosvetni servis [1967].)

40 str. 8°.

Ilustr.

Iz vsebine: M. Mikeln: Vsebinski premiki v slovenskem gledališkem amaterizmu. — D. Tomše: Pomen amaterizma za slovensko gledališko kulturo. — V. Predan: Pogled nazaj. — Repertoarna iskanja amaterskih dramskih skupin.

11 FATUR Bogomil

Bogomil Fatur: Osebnosti — Dela — Ideje. Od Shakespeara do Shawa.

- Maribor, Obzorja 1967. 168 + (III) str. 8°.
(Razpotja. 13.)
Z avt. sl.
- 12 JAN Slavko
Slavko Jan: Nastopi Drame SNG zunaj Slovenije. Utrinki in osebni spomini na uveljavitev Drame in na njen prodor v svet.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] str. 263—293. 8°.
Ilustr.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.
- 13 JAVORŠEK Jože
Jože Javoršek: Prazna miza ali razmišljanja o »novem gledališču«. (1867—1967. Ob stoletnici Dramatičnega društva v Ljubljani.) Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1967. 145 + (II) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 38.)
- 14 KALAN Filip
Filip Kalan: Gledališki značaj škofjeloškega pasjona.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] Str. 208—231. 8°.
Ilustr.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.
- 15 KALAN Filip
Filip Kalan: Slovenska igra o paradižu. Podatki in domneve.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] Str. 199—207. 8°.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.
- 16 KOBLAR France
Francè Koblar: Zgodovinski oris vzgoje za slovensko gledališko umetnost.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] Str. 30—91. 8°.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.
- 17 KREFT Bratko
Bratko Kreft: Prvi slovenski dialog in prizor.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] Str. 92—116. 8°.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.
- 18 MAHNIČ Mirko
Temelji slovenskega gledališča. Katalog razstave Slovenskega gledališkega muzeja (ob stoletnici ustanovitve Dramatičnega društva. Ur. Mirko Mahnič.)
(Ljubljana, Slovenski gledališki muzej 1967.) 48 + (II ov.) str. 8°.
Ilustr.
Razstava je bila v Ljubljani, Mariboru, Celju in Trstu.
- 19 MLAKAR Pino
Pino Mlakar: Balet na slovenskem odru.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.] Str. 232—262. 8°.
Ilustr.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.
- 20 MORAVEC Dušan
Dušan Moravec: Pričevanja o včerašnjem gledališču.
Maribor, Obzorja 1967. 230 + (II) str. 8°.
(Razpotja. 12.)
Z avt. sl.
- 21 REPERTOAR slovenskih gledališč.
(Repertoire des théâtres slovenses.) 1867—1967. Popis premier in obnovitev. (Gl. ur. Dušan Moravec.)
V Ljubljani, Slovenski gledališki muzej 1967. 759 + (I) str. 8°.
S faksimiliranimi letaki.
V počastitev stoletnice Dramatičnega društva.
- 22 SLODNJAK Anton
Anton Slodnjak: Levstikov delež pri ustanavljanju in začetnem delovanju Dramatičnega društva.

[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.]
Str. 5—29. 8°.
Ilustr.

Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.

- 23 SLOVENSKA književnost 1945 do 1965. 2. Jože Koruza in Franc Zadavec: Dramatika ter književna esejistika in kritika. — Hermina Jug in Marko Kranjec: Biografski in bibliografski podatki.

Ljubljana, Slovenska matica 1967.
453 + (I) str. 4°.

Iz vsebine: J. Koruza: Dramatika.

- 24 SOLKANSKA čitalnica. 1867—1967.

(Zbral in ur. Branko Marušič.)

Solkan—Nova Gorica, september 1967.

(Nova Gorica, t. »Soča« 1967.) 47 + (I) str. 8°.

Ilustr.

Ov. nasl.: Stoletnica slovenske čitalnice v Solkanu. 1867—1967.

- 25 ŠKERLJ Stanko

Stanko Škerlj: O jezuitskem gledališču v Ljubljani.

[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.]
Str. 146—198. 8°.

Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.

- 26 TURK Danilo

Danilo Turk-Joco: Partizansko gledališče na Primorskem.

[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.]
Str. 417—428. 8°.

Ilustr.

Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 10.

- 27 BALETNI koraki v Kopru. (Ur. Stanislav Hiti.)

Koper, Baletna šola (1968). 73 str. 4°.

Ilustr.

- 28 CANKAR Ivan

[Cankar in gledališče.]

Ljubljana, Slovenski gledališki muzej 1968. Str. 173—362. 8°.

Ilustr.

Dokument i Slovenskega gledališkega muzeja. Št. 12.

Avtorji: B. Kreft, B. Hartman, F. Gradišnik, D. Moravec, V. Smolej, K. Ukmar, F. Dobrovoljc, S. Batušić, E. Smasek.

- 29 DROLC Franc

Franc Drolc: Povojna slovenska drama.

(Ljubljana, Prosvetni servis 1968.)
(II) + 22 + (II) str. 8°.

(Umetnost in kultura. 71.)

Strojep. avtogr.

- 30 GRADIŠNIK Fedor

Fedor Gradišnik: Cankarjeva dela v Celju od sezone 1945/46 do sezone 1967/68. Str. 153—169. 8°

Iz: Celjski zbornik. 1968.

- 31 INKRET Andrej

Andrej Inkret: Esej o dramah Dominika Smoleta.

Maribor, Obzorja 1968. 134 + (II) str. 8°.

(Znamenja. 2/3.)

- 32 JERMAN Ivan

Ivan Jerman: Slovenski dramski igralci med II. svetovno vojno. Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1968. 115 + (III) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 41.)

- 33 KERMAUNER Taras

Taras Kermauner: Trojni ples smrti ali samorazdejanje humanizma v povojni slovenski drami.

Ljubljana, Drž. založba Slovenije 1968. 208 + (III) str. 8°.

Študije dram: D. Zajc: Otroka reke, G. Strniša: Samorog, D. Smole: Antigona.

34 Ob stoletnici rihemberške čitalnice.

Ob stoletnici kulturno prosvetnega delovanja v Braniku. Branik, februar 1968. (Ur. Branko Marušič.) (Nova Gorica, t. »Soča« 1968.) 61 + (III) str. 8°.

(Publikacije Goriških srečanj. 3.) Ilustr.

Avtorji: B. Marušič, F. Koblar, F. Kodrič [idr.].

35 PIRJEVEC Dušan

(Dušan Pirjevec:) Hlapci, heroji, ljudje.

(Ljubljana, Cankarjeva založba 1968.) 124 + (I) str. 8°.

36 VIDMAR Josip

Josip Vidmar: Gledališke kritike.

V Ljubljani, Cankarjeva založba 1968. 361 + (V) str. 8°.

37 VODNIK France

Francé Vodnik: Kritična dramaturgija.

V Ljubljani, Slovenska matica 1968. 387 + (III) str. 8°.

(Razprave in eseji. 13.)

Ilustr.

38 AHAČIČ Draga

Draga Ahačič: Mladina na odru. Priročnik za aktivno gledališko vzgojo na osnovnih in srednjih šolah. (Ilustr. Melita Vovk-Štih. Krojno polo in osnutke za kostume pripr. Mija Jarc.)

Ljubljana, Mladinska knjiga 1969. 256 str. + 2 pril. 8°.

(Učbeniki in priročniki.)

38 a CANKAR Ivan

Ivan Cankar. 1876—1918—1968. Praga 1969. (Katalog ur. Branko Berčič.)

(V Ljubljani, Narodna in univerzitetna knjižnica 1969.) 11 + (I) + (I ov.) str. 8°. [Ov. nasl.]

Seznam Cankarjevih knjižnih izdaj v slovenščini in prevodi.
Ob razstavi v Pragi.

39 KALAN Filip

Filip Kalan: Odmevi z ekrana.

Maribor, Obzorja 1969. 18. str. 8°.

(Razpotja. 16.)

Gledališki komentarji na televiziji 1962/63—1966/67.

40 MEVLJA Dušan

Dušan Mevlja: Smeh za kulisami.

Humoreske — satire — anekdote.

Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1969. 130 + (I) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 45.)

41 MORAVEC Dušan

Dušan Moravec: Cankarjeve pozne dramske zasnove.

[Maribor, Obzorja] 1969. 18 str. 8°.

[Ov. nasl.]

Iz: Slavistična revija. Št. 1.

42 OB

[Ob otvoritvi Kulturnega doma v Trstu 1964.] D. 3. 1955 do 1960. (Ur. Adrijan Rustja. Fotogr. M. Magajna.)

(Trst, Uprava SG [ok. 1969].) Str. 169—258 str. + pril. 8°.

43 SLOVENSKA dramatika 1945 do

1965. Izbr. in ur. Jože Koruza.

Ljubljana, Slovenska matica 1969 (1970). 337 + (II) str. 4°.

Izbor tekstov: A. Remec, A. Ingolič, F. Kozak, M. Mihelič, I. Potrč, B. Kreft, M. Bor, S. Cajnkar, I. Mrak, H. Grün, I. Torkar, B. Hofman, M. Mikeln, J. Žmavc, J. Kislinger, M. Remec, M. Zupančič, J. Javoršek, J. Tavčar, V. Zupan, M. Rožanc, D. Smole, P. Kozak, D. Zajc, P. Božič, G. Stniša in opombe.

Dopolnilo k študiji J. Koruze: Dramatika v: Slovenska književnost 1945 do 1965, knj. 2, str. 5—192.

44 ŠTIH Bojan

Bojan Štih: Gledališki trenutek.

- Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1969. 201 + (I) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 46.)
- 45 **TOMŠE Dušan**
Dušan Tomše - Vasja Predan:
Mali gledališki imenik.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1969. 186 + (II) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 47.)
- 46 **GRADIŠNIK Fedor**
Kovačeva pevka — Helena Rajhova. [Napisal] Fedor Gradišnik.
Str. 77—79. 8°.
Iz: Zbornik občine Grosuplje. 1970.
Članek ob njeni smrti.
- 47 **GRADIŠNIK Fedor**
Fedor Gradišnik: Usodne posledice gostovanja celjskega Dijaškega gledališča leta 1907 v Sentjurju pri Celju. Str. 377—398. 8°.
Iz: Celjski zbornik. 1969/70.
- 48 **MORAVEC Dušan**
Dušan Moravec: Podoba Jožeta Tirana.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1970. 154 + (I) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 48.)
Ilustr.
- 49 **OB 200-letnici idrijskega gledališča.**
Prvo srečanje pionirskih gledaliških skupin Slovenije. Idrija, aprila 1970.
(Nova Gorica, t. »Soča« [1970].) 24 + (I ov.) str. 8°. [Ov. nasl.]
Avtor članka: T. Pavšič.
- 50 **OB**
[Ob otvoritvi Kulturnega doma v Trstu 1964.] D. 4. 1960—1965.
(Ur. Adrijan Rustja. Fotogr. M. Magajna.)
(Trst, Uprava SG [1970].) Str. 259 do 344 + pril. 8°.
- 51 **PETDESET let slovenskega baleta.**
(Ur. Mitja Šarabon.)
(V Ljubljani, Pripravljalni odbor za proslavo 50-letnice slovenskega baleta, Opera in Balet SNG 1970.) 78 + (I) str. 8°. [Ov. nasl.]
Ilustr.
Avtorji: H. Neubauer, L. Wisiak, P. Golovin, P. in P. Mlakar, D. Mevlja, M. Pavlin in seznam baletov ter gostovanj baletnega ansambla SNG Ljubljana, 1912—1969.
- 52 **TAUFER Veno**
Veno Taufer: Ob londonskem gledališkem poldnevniku. Gledališki vtisi v petih aktih z odmori.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1970. 197 + (I) str. + pril. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 49.)
- 53 **BALET Koper.** [Zbornik.] Fotogr.: Jože Kološa. Ur.: Stanislav Hiti.
Koper, Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije — Občinski svet Koper 1971. 48 str. 4°.
- 54 **DESET revij gledaliških skupin občine Ljubljana Vič-Rudnik.**
Ljubljana, Zveza kulturno-prosvetnih organizacij občine Ljubljana Vič-Rudnik 1971. (I) + 30 str. 8°.
Ilustr.
- 55 **DROFENIK Franček**
Franček Drofenik: Med Talijo in cesto.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1971. 117 + (I) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 54.)
Popotni vtisi iz inozemstva.
- 56 **JUBILEJNI zbornik. 50 [let]. Šentjakobsko gledališče.** (Zbornik so pripravili: Bojan Kapelj [itd.].)
(Ljubljana, t. »Tone Tomšič« 1971.) 72 + (II) str. 8°.

34 Ob stoletnici rihemberške čitalnice.

Ob stoletnici kulturno prosvetnega delovanja v Braniku. Branik, februar 1968. (Ur. Branko Marušič.) (Nova Gorica, t. »Soča« 1968.) 61 + (III) str. 8°.

(Publikacije Goriških srečanj. 3.)
Ilustr.

Avtorji: B. Marušič, F. Koblar, F. Kodrič [idr.].

35 PIRJEVEC Dušan

(Dušan Pirjevec:) Hlapci, heroji, ljudje.
(Ljubljana, Cankarjeva založba 1968.) 124 + (I) str. 8°.

36 VIDMAR Josip

Josip Vidmar: Gledališke kritike.
V Ljubljani, Cankarjeva založba 1968. 361 + (V) str. 8°.

37 VODNIK France

Francè Vodnik: Kritična dramaturgija.
V Ljubljani, Slovenska matica 1968. 387 + (III) str. 8°.
(Razprave in eseji. 13.)
Ilustr.

38 AHAČIČ Draga

Draga Ahačič: Mladina na odru. Priročnik za aktivno gledališko vzgojo na osnovnih in srednjih šolah. (Ilustr. Melita Vovk-Štih. Krojno polo in osnutke za kostume pripr. Mija Jarc.)
Ljubljana, Mladinska knjiga 1969. 256 str. + 2 pril. 8°.
(Učbeniki in priročniki.)

38 a CANKAR Ivan

Ivan Cankar. 1876—1918—1968. Praga 1969. (Katalog ur. Branko Berčič.)

(V Ljubljani, Narodna in univerzitetna knjižnica 1969.) 11 + (I) + (I ov.) str. 8°. [Ov. nasl.]

Seznam Cankarjevih knjižnih izdaj v slovenščini in prevodi.
Ob razstavi v Pragi.

39 KALAN Filip

Filip Kalan: Odmevi z ekrana. Maribor, Obzorja 1969. 18. str. 8°. (Razpotja. 16.)
Gledališki komentarji na televiziji 1962/63—1966/67.

40 MEVLJA Dušan

Dušan Mevlja: Smeh za kulisami. Humoreske — satire — anekdote. Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1969. 130 + (I) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 45.)

41 MORAVEC Dušan

Dušan Moravec: Cankarjeve pozne dramske zasnove.
[Maribor, Obzorja] 1969. 18 str. 8°. [Ov. nasl.]
Iz: Slavistična revija. Št. 1.

42 OB

[Ob otvoritvi Kulturnega doma v Trstu 1964.] D. 3. 1955 do 1960. (Ur. Adrijan Rustja. Fotogr. M. Magajna.)
(Trst, Uprava SG [ok. 1969].) Str. 169—258 str. + pril. 8°.

43 SLOVENSKA dramatika 1945 do

1965. Izbr. in ur. Jože Koruza. Ljubljana, Slovenska matica 1969 (1970). 337 + (II) str. 4°.
Izbor tekstov: A. Remec, A. Ingolič, F. Kozak, M. Mihelič, I. Potrč, B. Kreft, M. Bor, S. Cajnkar, I. Mrak, H. Grün, I. Torkar, B. Hofman, M. Mikeln, J. Žmavc, J. Kislinger, M. Remec, M. Zupančič, J. Javoršek, J. Tavčar, V. Zupan, M. Rožanc, D. Smole, P. Kozak, D. Zajc, P. Božič, G. Štaniša in opombe.
Dopolnilo k študiji J. Koruze: Dramatika v: Slovenska književnost 1945 do 1965, knj. 2, str. 5—192.

44 ŠTIH Bojan

Bojan Štih: Gledališki trenutek.

- Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1969. 201 + (I) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 46.)
- 45 TOMŠE Dušan
Dušan Tomše - Vasja Predan:
Mali gledališki imenik.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1969. 186 + (II) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 47.)
- 46 GRADIŠNIK Fedor
Kovačeva pevka — Helena Rajhova. [Napisal] Fedor Gradišnik.
Str. 77—79. 8°.
Iz: Zbornik občine Grosuplje. 1970.
Članek ob njeni smrti.
- 47 GRADIŠNIK Fedor
Fedor Gradišnik: Usodne posledice gostovanja celjskega Dijaškega gledališča leta 1907 v Sentjurju pri Celju. Str. 377—398. 8°.
Iz: Celjski zbornik. 1969/70.
- 48 MORAVEC Dušan
Dušan Moravec: Podoba Jožeta Tirana.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1970. 154 + (I) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 48.)
Ilustr.
- 49 OB 200-letnici idrijskega gledališča.
Prvo srečanje pionirskih gledaliških skupin Slovenije. Idrija, aprila 1970.
(Nova Gorica, t. »Soča« [1970].) 24 + (I ov.) str. 8°. [Ov. nasl.]
Avtor članka: T. Pavšič.
- 50 OB
[Ob otvoritvi Kulturnega doma v Trstu 1964.] D. 4. 1960—1965.
(Ur. Adrijan Rustja. Fotogr. M. Magajna.)
(Trst, Uprava SG [1970].) Str. 259 do 344 + pril. 8°.
- 51 PETDESET let slovenskega baleta.
(Ur. Mitja Šarabon.)
(V Ljubljani, Pripravljalni odbor za proslavo 50-letnice slovenskega baleta, Opera in Balet SNG 1970.) 78 + (I) str. 8°. [Ov. nasl.]
Ilustr.
Avtorji: H. Neubauer, L. Wisiak, P. Golovin, P. in P. Mlakar, D. Mevlja, M. Pavlin in seznam baletov ter gostovanj baletnega ansambla SNG Ljubljana, 1912—1969.
- 52 TAUFER Venó
Venó Taufer: Ob londonskem gledališkem poldnevniku. Gledališki vtisi v petih aktih z odmori.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1970. 197 + (I) str. + pril. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 49.)
- 53 BALET Koper. [Zbornik.] Fotogr.: Jože Kološa. Ur.: Stanislav Hiti.
Koper, Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije — Občinski svet Koper 1971. 48 str. 4°.
- 54 DESET revij gledaliških skupin občine Ljubljana Vič-Rudnik.
Ljubljana, Zveza kulturno-prosvetnih organizacij občine Ljubljana Vič-Rudnik 1971. (I) + 30 str. 8°.
Ilustr.
- 55 DROFENIK Franček
Franček Drofenik: Med Talijo in cesto.
Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1971. 117 + (I) str. 8°.
(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 54.)
Popotni vtisi iz inozemstva.
- 56 JUBILEJNI zbornik. 50 [let]. Šentjakobsko gledališče. (Zbornik so pripravili: Bojan Kapelj [itd.].)
(Ljubljana, t. »Tone Tomšič« 1971.) 72 + (II) str. 8°.

Ilustr.

Ov. nasl.: Šentjakobsko gledališče.
1921—1971.

57 KERMAUNER Taras

Taras Kermauner: Od eksisten-
ce do vloge.

Ljubljana, (Mestno gledališče ljub-
ljansko) 1971. 284 str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča
ljublanskega. 55.)

58 LIRIKA, epika, dramatika. (Študije
iz novejšje slovenske književ-
nosti. Napisali: Helga Glušič [itd.].)
2., predel. izd.

Murska Sobota, Pomurska založba
1971. 284 + (III) str. 8°.

Iz vsebine: H. Glušič: Dramatika. —
Kosmačeva Balada o trobenti in obla-
ku; F. Zadavec: Cankarjeva simbo-
listična lirski drama Lepa Vida. —
Psihoanalitična drama Dogodek v
mestu Gogi.

59 MAHNIČ Mirko

Mirko Mahnič: Upanje. Iz
dnevnika gledališkega lektorja.

Maribor, Obzorja 1971. 182 + (I)
str. 8°.

Ilustr.

60 MORAVEC Dušan

Dušan Moravec: Iskanje in de-
lo Ferda Delaka.

Ljubljana, (Mestno gledališče ljub-
ljansko) 1971. 174 + (I) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča
ljublanskega. 53.)

Ilustr.

61 OB

[Ob otvoritvi Kulturnega doma
v Trstu 1964.] D. 5. 1965—1970.
(Ur. Adrijan Rustja. Fotogr. M. Ma-
gajna.)

(Trst, Uprava SG [1971].) Str. 345
do 422 str. + pril. 8°.

62 SIVEC Jože

Jože Sivec: Opera v Stanov-
skem gledališču v Ljubljani od
leta 1790 do 1861. (Povzetek v nem-
ščino prev. Jože Sivec.)

V Ljubljani, Slovenska matica 1971.
236 + (III) str. 8°.

(Razprave in eseji. 15.)

Ilustr.

63 TOMŠE Dušan

Dušan Tomše: Eugene O'Neill.

Ljubljana, (Mestno gledališče ljub-
ljansko) 1971. 198 + (I) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča
ljublanskega. 51.)

II. PREVODI, TUJE PUBLIKACIJE O SLOVENSKI DRAMATIKI IN
GLEDALIŠČU IN TUJEJEZIČNE PUBLIKACIJE SLOVENSKIH AVTORJEV

64 JEVNIKAR Martin

Martin Jevnikar: Veronica di
Desenice nella letteratura slovena.
([Ed. di] Università degli studi di
Padova.)

Padova, Marsilio 1965. 122 + (II)
str. 8°.

(Biblioteca Sarmatica. Scientifica.)

65 KALAN Filip

Das slowenische Theater als
mitteleuropäisches Problem. Von

Filip Kalan Kumbatovič. Str. 228
do 235. 8°.

Iz: Maske und Konthurn. 1966. H. 2/3.

66 KRALJ Vladimir

Vladimir Kralj: Uvod u drama-
turgiju. (Sa slovenačkog prev. Ro-
ksanda Njeguš.)

(Novi Sad, Sterijino pozorje 1966.)
196 + (II) str. 8°.

(Biblioteka Sterijinog pozorja. Dra-
maturški spisi.)

- 67 SLOVÍNSKÉ národní divadlo.
(Opera Slovinského národního divadla, Lublaň... dne 25. května 1966.)
(V Praze, Národní divadlo 1966.)
(8) str. 8°.
(Repertoárově listy ND. 1965/66.)
Ilustr.
Ob nastopu z M. Kozina: Ekvinokcij.
- 68 SLOVÍNSKÉ národní divadlo. (Opera Slovinského národního divadla, Lublaň... dne 27. května 1966.)
(V Praze, Národní divadlo 1966.)
(8) str. 8°.
(Repertoárově listy ND. 1965/66.)
Ilustr.
Ob nastopu z G. Verdi: Macbeth.
- 69 STADTTHEATER Klagenfurt
1965/66. (Gastspiel der Slowenischen Nationaloper Ljubljana, [7. 5. 1966].)
(Klagenfurt, Kleinmayr [1966].)
(7) str. 8°.
Ob nastopu z D. Švara: Nina.
- 70 ŠALJAPIN Fjodor Ivanovič
Fjodor Ivanovič Šaljapin: Moje življenje. (Stranicy iz moej žizni. [cir.] Prev. Dušan Željeznov.)
(Maribor, Obzorja 1966.) 249 + (I) str. + pril. 8°.
(Veliki možje. 7.)
Ilustr.
- 71 THEATRE Dramatique National Slovene — Drama SNG (Ljubljana.) [Theater am Neumarkt — Zürich, 1. 12. 1966.]
(Ljubljana, Théâtre Dramatique National Slovène [1966].) 14 + (I ov.) str. 8°. [Čelni nasl.]
Ilustr.
Ob nastopu z A. Kopit: Oh očka, ubogi očka, mama te je obesila v omaro in meni je tako hudo...
- 72 BÓKAY János
János Bókay: Bohemi in metulji. (Bohémek és pillangók.) Roman o Pucciniju. (Prev. Jože Zupančič.)
Ljubljana, Drž. založba Slovenije 1967. 565 + (I) str. 8°.
(Biografije.)
- 73 KALAN Filip
Les auteurs étrangers contemporains sur la scène slovène. Par Filip Kalan Kumbatovič.
(Paris, Centre national de la recherche scientifique 1967.) Str. 323 do 332. 8°.
Iz: Le théâtre moderne. 2.
- 74 MILANOVIĆ Olga
Olga Milanović: Vela Nigrinova. Beograd: 1882—1908.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.]
Str. 310—342. 8°.
Ilustr.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja, Št. 10.
- 75 OREŠKOVIĆ Ksenija
Ksenija Orešković: Drame Ivana Cankarja na odru beograjskega Narodnega gledališča.
[Ljubljana, t. »Jože Moškrič« 1967.]
Str. 343—362. 8°.
Ilustr.
Iz: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja, Št. 10.
- 76 DUNĐIN Jovan
Počeci slovenačkog pozorišta. ([Tekst] Jovan Dundin.) Novi Sad 4.—14. maj 1967.
Novi Sad, Sterijino pozorje; Ljubljana, Slovenski gledališki muzej [1967]. (7) str. 8°.
Ob razstavi Slovenskega gledališkega muzeja v Novem Sadu.

77 RAE Kenneth

Kenneth Rae in Richard Southern: Mednarodni slovarček tehničnih gledaliških izrazov. (An international vocabulary of technical theatre terms.) Slovenski del pripr. Janko Moder, Viktor Molka in Dušan Tomše. (Ob stoletnici Dramatičnega društva 1867—1967.)

Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1967. 143 + (I) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 40.)

78 TEATRO Nazionale Drammatico

Sloveno — Ljubljana ... Recite al Piccolo Teatro di Milano, [14, 15] aprile 1967 ...

Ljubljana, Teatro Nazionale Drammatico Sloveno [1967]. (12) str. + 1 pril. 8°.
Ilustr.

Ob nastopu z W. Shakespeare: Kralj Lear.

79 ARAMBAŠIN Tatjana

Tatjana Arambašin: Cankar u Puli.

Zadar, Društvo za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije 1968. Str. 1025—1036. 8°. [Ov. nasl.]

Iz: Pomorski zbornik. 6.

80 BOBROWNICKA Maria

Słoweńskie teatralia. ([Napisala] Maria Bobrownicka.) Str. 311 do 316. 8°.

Iz: Pamiętnik słowiański. T. 18. [1968.]

81 GAVELLA Branko

Branko Gavella: Igralec in gledališče. (Prev. in prir. Lojze Filipič.) Ljubljana, (Mestno gledališče ljubljansko) 1968. 169 + (I) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega. 42.)

Z avt. sl.

82 MORAVEC Dušan

Cankar na jugoslovenskim scenama. Cankar na jugoslovenskih odrih. ([Napisal] Dušan Moravec. Novi Sad, maj—jun 1968.)

(Novi Sad, Sterijino pozorje; Ljubljana, Slovenski gledališki muzej 1968.) (4) + (I ov.) str. 8°. [Ov. nasl.]

Tekst v slovenščini in srbohrvaščini. Ob razstavi Slovenskega gledališkega muzeja v Novem Sadu.

83 TROYAT Henri

Henri Troyat: Puškin. 1. (Pouchkine. Prev. Vital Klabus.)

Ljubljana, Drž. založba Slovenije 1968. 415 + (III) str. 8°.

(Biografije.)

84 VIDMAR Josip

Josip Vidmar: Dramaturški zapisi. (Sa slovenačkog prev. Muris Idrizović.)

(Novi Sad, Sterijino pozorje 1968.) 253 + (II) str. 8°.

(Biblioteka Sterijinog pozorja. Dramaturški zapisi. 4.)

85 DHOMME Sylvain

Sylvain Dhomme: Moderno gledališče v zadnjih sto letih. (La mise en scène contemporaine. Prev. Dragi Ahačič.)

Ljubljana, Drž. založba Slovenije 1969. 303 + (IV) str. + pril. 8°.

(Kultura in zgodovina.)

86 SLOVENSKIJ Nacional'nyj Teatr

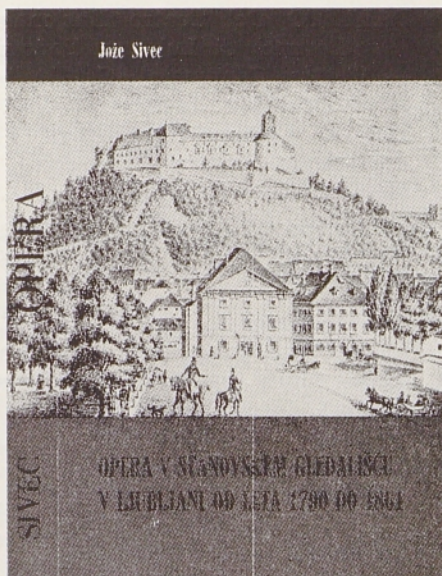
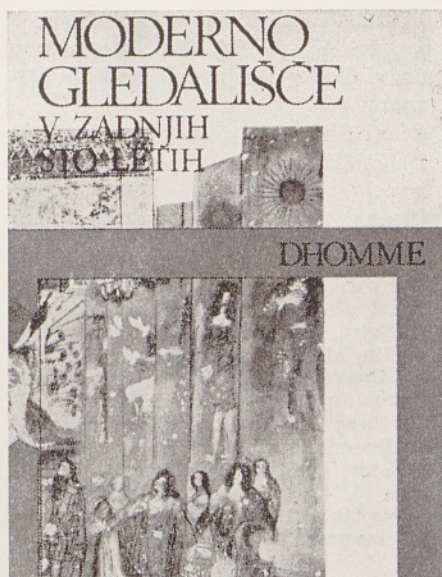
Ljubljana. Socialističeskaja federativnaja respublika Jugoslavija. (Gastroli v Sovetskom Sojuze. Riga—Moskva [15.—27. 10.] 1969.)

(Riga & Moskva, Goskoncert SSSR 1969.)

(12) + (II ov.) str. 8°. [cir. Ov. nasl.]

Ilustr.

Ob nastopu v Rigi in Moskvi z I. Cankar: Hlapci, P. Kozak: Kongres in Aishilos: Oresteia.

- 87 TEATRO Comunale di Firenze. (Il Teatro Nazionale Sloveno di Lubiana presenta) La Fiera di Sorocinski (...di Modesto Mussorgsky... 11 febbraio 1969, ... 12 febbraio [1969]...) Stagione lirica invernale 1968/69.

(Firenze, Teatro Comunale [1969].)
Str. 405—422. 8°. [Ov. nasl.]
Ilustr.

- 88 TROYAT Henri

Henri Troyat: Puškin. 2.
(Pouchkine. Prev. Vital Klabus.)
Ljubljana, Drž. založba Slovenije
1969. 463 + (I) str. 8°. (Biografije.)

- 89 NELMS Henning

Henning Nelms: Tehnika režije
in igre. (Play production. Poslov. in
pripr. Dušan Tomše.)
([Ljubljana], Prosvetni servis) 1970.
104 + (I) str. 8°.

- (Gledališki priročniki. 3.)

Ilustr.

- 90 NIETZSCHE Friedrich

Friedrich Nietzsche: Rojstvo
tragedije iz duha glasbe. (Die Ge-
burt der Tragödie aus dem Geiste
der Musik.) Poslov. Wilhelm Hei-
liger. (Spremno študijo napisal Va-
lentin Kalan.)

[Ljubljana], Slovenska matica 1970.
162 + (II) str. 8°.

(Filozofska knjižnica. 8.)

Ov. nasl.: Rojstvo tragedije.

- 91 SELENIČ Slobodan

Slobodan Selenič: Angažirana
drama. (Angažma u dramskoj for-
mi. Prev. Vasja Predan.)

Ljubljana, (Mestno gledališče ljub-
ljansko) 1970. 221 + (I) str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča
ljublanskega. 52.)

92 BALLETO Del Teatro Nazionale
(Sloveno) di Lubiana. Padova —
Teatro Comunale »G. Verdi«
30 ottobre 1971...

Padova, Comune di Padova —
Assessorato Turismo-Spettacolo-
Manifestazioni [1971]. (8) str. 8°.

Ob nastopu v Padovi z: Baletni večer
Sergeja Lifarja (odlomki iz: Romeo
in Julija, Favu, Suita v belem).

93 BROOK Peter

Peter Brook: Prazen prostor.
([The empty space.] Prev. Rapa
Šuklje.)

Ljubljana, (Mestno gledališče ljub-
ljansko) 1971. 172 str. 8°.

(Knjižnica Mestnega gledališča
ljublanskega. 52.)

94 POZORIŠNI život u Sloveniji
(:1945—1970:). (Sa slovenačkog
prev. Gojko Janjušević i Dejan Po-
znanović.)

(Novi Sad, Sterijino pozorje 1971.)
190 + (II ov.) str. + pril. 8°. [Čelni
nasl.]

(Scena. 7. Br. 2/3.)

Ilustr.

Avtorji: J. Javoršek, J. Vidmar, B.
Kreft, F. Kalan, D. Moravec, M. Bor,
I. Potrč, S. Samec, B. Hartman, T.
Frelj, M. Mihelič, I. Torkar, J. Babič,
J. Žmavc, L. Filipič, V. Taufer, T.
Kermauner, P. Božič, M. Zupančič,
D. Zajc, M. Javornik, B. Trekman,
F. Benedetič, T. Pavček, M. Mikeln,
B. Štih, V. Predan, F. Jamnik, A. In-
kret, J. Snoj; Repertoar slovenačkih
pozorišta (:1945—1970:) in D. Zajc:
Drumovnik.

AVTORSKO KAZALO:

Ahačič Draga 38
Arambašin Tatjana 79
Babič Jože 94
Batušič Slavko 28
Benedetič Filibert 94
Berčič Branko 38 a
Bobrownicka Maria 80
Bókay János 72
Bor Matej [ps.] 43, 94
Božič Peter 43, 94
Brejc Jože glej: Javoršek Jože [ps.]
Brenčič Radovan 7
Brook Peter 93
Cajncar Stanko 43
Cankar Ivan 3, 5, 28, 30, 38 a, 41, 58, 75,
79, 82
Cvetko Dragotin 8
Debevec Ciril 9
Delac Ferdo 60
Dhomme Sylvain 85
Dobrovoljc France 28
Drofenik Francšek 55
Drolc Franc 29
Dundin Jovan 76
Fakin Igor glej: Torkar Igor [ps.]
Fatur Bogomil 11
Filipič Lojze 81, 94
Frelj Tone 94
Gavella Branko 81
Glušič Helga 58
Golovin Peter 51

Gottlob Karl Anton 2
Gradišnik Fedor 28, 30, 46, 47
Grum Slavko 58
Grün Herbert 43
Gspan Alfonz 2
Hartman Bruno 28, 94
Hiti Stanislav 27, 53
Hofman Branko 43
Ibsen Henrik 5
Ingolič Anton 43
Inkret Andrej 3, 31, 94
Jamnik France 94
Jan Slavko 12
Javornik Marjan 94
Javoršek Jože [ps.] 13, 43, 94
Jerman Ivan 32
Jevnikar Martin 64
Jug Hermina 23
Kalan Filip [ps.] 14, 15, 39, 65, 73, 94
Kalan Valentin 90
Kapelj Bojan 56
Kermauner Taras 33, 57, 94
Kislinger Juro 43
Koblar France 16, 34
Kodrič Franc 34
Koruza Jože 23, 43
Kosmač Ciril 58
Kozak Ferdo 43
Kozak Primož 43
Kralj Vladimir 66
Kranjec Marko 23

Kreft Bratko 17, 28, 43, 94
 Kumbatovič Filip glej: Kalan Filip [ps.]
 Levstik Fran 22
 Linhart Anton Tomaž 2
 Mahnič Mirko 18, 59
 Marušič Branko 24, 34
 Maver Marij 1
 Mevlja Dušan 40, 51
 Mihelič Mira 43, 94
 Mikeln Miloš 10, 43, 94
 Milanović Olga 74
 Mlakar Pia 51
 Mlakar Pino 19, 51
 Moder Janko 77
 Molka Viktor 77
 Moravec Dušan 20, 21, 28, 41, 48, 60, 82, 94
 Mrak Ivan 43
 Nelms Henning 89
 Neubauer Henrik 51
 Nietzsche Friedrich 90
 Nigrinova Vela 74
 Oreškovič Ksenija 75
 Pavček Tone 94
 Pavlin Marta 51
 Pavšič Vladimir glej: Bor Matej [ps.]
 Pavšič Tomaž 49
 Peterlin Jože 1
 Pirjevec Dušan 35
 Potrč Ivan 43, 94
 Prašelj-Turk Angel 1
 Predan Vasja 4, 10, 45, 94
 Puccini Giacomo 72
 Puškin Aleksander Sergejevič 83, 88
 Rae Kenneth 77
 Rajh Helena 46
 Remec Alojzij 43
 Remec Miha 43
 Rožanc Marjan 43

Rustja Adrijan 42, 50, 61
 Sajko Rosanda 5
 Samec Smiljan 94
 Selenić Slobodan 91
 Shakespeare William 11
 Shaw Bernard 11
 Sivec Jože 62
 Slodnjak Anton 22
 Smasek Emil 28
 Smole Dominik 31, 33, 43
 Smolej Viktor 28
 Snoj Jože 94
 Southern Richard 77
 Strniša Gregor 33, 43
 Šaljapin Fjodor Ivanovič 70
 Šarabon Mitja 51
 Škerlj Stanko 25
 Štih Bojan 44, 94
 Taufer Venio 52, 94
 Tavčar Josip 43
 Tiran Jože 48
 Tomše Dušan 10 45, 63, 77, 89
 Torkar Igor [ps.] 43, 94
 Trekman Borut 94
 Troyat Henri 83, 88
 Turk Danilo 26
 Ukmar Kristijan 28
 Vidmar Josip 36, 84, 94
 Vodnik France 37
 Wisiak Lidija 51
 Zadavec Franc 23, 58
 Zajc Dane 33, 43, 94
 Zorko Marko 6
 Zupan Vitomil 43
 Zupančič Mirko 6, 43, 94
 Žmavc Janez 43, 94

Sestavila Mojca Kaufman

Publications sur les pièces de théâtre et le théâtre en Slovénie

Dans les numéros 8—9 de notre revue (pages 244—267), nous avons publié un aperçu bibliographique de toutes les publications slovènes originales concernant les pièces de théâtre et le théâtre ainsi qu'une bibliographie des traductions, des publications étrangères sur le théâtre slovène et les pièces de théâtre ainsi qu'une bibliographie des publications en langues étrangères d'auteurs slovènes sur ce sujet. La bibliographie publiée alors comprenait 160 unités. Dans le présent numéro nous continuons ce travail pour les années 1966—1971. Ce complément est fait suivant les mêmes principes que la bibliographie précédente.

Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1971

a) Razstave

1. Dne 13. marca smo odprli v društvenih prostorih Drame SNG manjšo sta'no razstavo s temo *Slovenska dramska dela* v ljubljanski Drami med obema vojnama. Uvodno besedo je imel Mirko Mahnič. Hkrati je sodeloval SGM tudi pri stalni razstavi o gledališki dejavnosti v partizanskih letih, ki jo je odprlo istega dne Društvo dramskih umetnikov v istih prostorih.

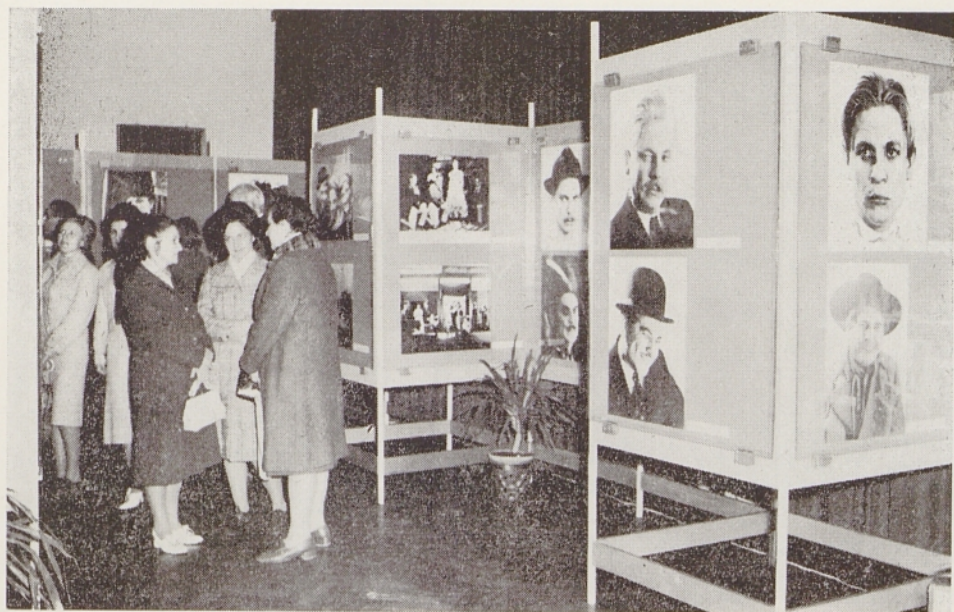
2. Dne 5. oktobra smo odprli v foyerju Mestnega gledališča ljubljanskega spominsko razstavo o delu *Hinka Nučiča*. Uvodno besedo je imel Mirko Mahnič. — V tem letu so bile v teh prostorih pravzaprav tri razstave: tudi spominska razstava *Delo Bojana Stupice na slovenskih odrih*, odprta že 18. decembra 1970, je bila na ogled do pomladi 1971; spominska razstava ob jubileju *Mile Šaričeve* pa je bila pripravljena že v decembru 1971, odprta pa zaradi poznejše premiere, s katerimi vežemo te razstave, šele 7. januarja 1972.

3. Dne 18. oktobra, ob Borštnikovem srečanju, smo odprli v foyerjih Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru spominsko razstavo ob obletnici smrti *Staneta Severja*. Ta, letošnja največja gledališka razstava je prikazala igralčevo delo v naslednjih poglavjih: Iskanja in prvi uspehi (1934—1941); Zrelost — od osvobojenja do jubileja (1945—1961); Poslednje dramske vloge (1961—1969); Slovo z Gledališčem enega (1970). Posebej so bila razstavljena pričevanja o Severjevih gostovanjih ter o delu pri filmu in televiziji. Uvodno besedo je imel dr. Bratko Kreft.

4. Dne 18. novembra smo odprli v prostorih Muzeja pozorišne umetnosti Srb'je v Beogradu razstavo *Mladostno delo Bojana Stupice*. Uvodno besedo sta imela predstavnika obeh ustanov, Olga Milanović in Dušan Moravec. — Pripomniti velja, da nas je presenetil ob tej naši drugi razstavi v Beogradu izjemno lep obisk pomembnih gledaliških delavcev.

5. Dne 18. decembra, ob prvi podelitvi Severjevih nagrad, smo na novo odprli v galeriji na loškem gradu v Škofji Loki spominsko razstavo o delu *Staneta Severja* — na dan obletnice igralčevega slovesa. Uvodno besedo je imel Dušan Moravec.

Ob robu je pripravil Slovenski gledališki muzej gradivo tudi ob raznih drugih priložnostih, tako za vitrino *Vide Juvanove* ob podelitvi Prešernove nagrade, za gledališki del *Finžgarjeve* razstave v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici, za razne *televizijske* oddaje, domače in tuje *publikacije* itd.

Otvoritev Severjeve razstave v Mariboru (18. oktobra 1971)

Del Severjeve razstave v Mariboru (ob Borštnikovem srečanju 1971)

Ob otvoritvi razstave Bojana Stupice v Beogradu (18. novembra 1971)

Del kolektiva srbskega in slovenskega gledališkega muzeja ob otvoritvi razstave Bojana Stupice v Beogradu

Pogled na del Severjeve razstave v Škofji Loki (18. decembra 1971)

Prvi Severjevi nagrajenci (Škofja Loka 1971)

b) Publikacije in raziskovalno delo

V letu 1971 je natisnil SGM, tako kakor prejšnja leta, dva zvezka svoje revije »Dokumenti SGM«, edine jugoslovanske periodične publikacije za gledališke raziskave. Letošnja zvezka, 17. in 18., sestavljata sedmo knjigo. Prvi je bil pretežno namenjen raziskavi dela Bojana Stupice v slovenskih gledališčih, drugi pa deloma igralskemu in pevskemu ustvarjanju Irme Polakove, deloma pa spominu Staneta Severja. Hkrati s pričujočim zvezkom smo pripravljali že tudi dvajsetega, ki bo skušal osvetliti novo gradivo o Dramatičnem društvu, ljubljanski in zagrebški opus Zofije Borštnik-Zvonarjeve, delo Mileve Zakrajškove, pisma Antona Verovška s komentarjem dr. Fr. Koblarja itd.

Razen novih zvezkov Dokumentov pripravljamo tudi dopolnilni snopič k naši knjigi »Repertoar slovenskih gledališč 1867—1967« in sicer za obdobje 1967—1972; ta snopič bo hkrati deloma dopolnil prejšnjo knjigo in objavil tudi nekatere popravke. Izšel naj bi v začetku leta 1973, vendar je to odvisno od denarne podpore, tako kakor je od podpore odvisno povečanje števila zvezkov ali vsaj obsega dosedanjih dveh letnih zvezkov Dokumentov. Gradiva je mnogo in tudi sodelavci so na voljo, letošnja podpora 27 600 din pa krije komaj dobro polovico stroškov pri sedanjem obsegu.

V tem letu smo, tako kakor prej izpopolnjevali naše *kartoteke*, ki so pomagale pri raziskovalnem delu (zlasti kartoteko biografskih člankov in kartoteko predstav), sestavili smo več *bibliografskih* pregledov vlog, komentarjev h *korespondencam* in k *arhivskemu* gradivu itd. Rezultate tega dela smo deloma objavili v Dokumentih, deloma pa sodelavci muzeja tudi v tuji periodiki in v samostojnih knjigah. Predstavniki muzeja se je udeležil tudi letošnjih jugoslovanskih teatroloških posvetovanj, tako simpozija Gledališče in revolucija v Jajcu in posvetovanja o srbskih gledaliških raziskavah v Sremskih Karlovcih.

c) Novo gradivo

Največja pridobitev leta 1971 je zapuščina dramskega igralca *Hinka Nučiča*, predvsem tisti del za leta 1900—1912. S to zapuščino smo pridobili večjo zbirko fotografij, ki osvetljujejo slovensko gledališče pred prvo vojno; dragoceno korespondenco, ki vsebuje poleg v tem zvezku delno objavljenih Govekarjevih pisem tudi dopise Zofije Borštnikove, Friderika Juvančiča, Lojza Kraigherja, Milana Skrbinška in še drugih; mnoge letake, predvsem komplet iz Nučičevih mariborskih let (1919—1921) in večjo zbirko letakov Slovenskega doma v Zagrebu; urejeno zbirko časopisnih kritik iz Nučičevih prvih ljubljanskih let (1900—1912); osebne dokumente (pogodbe, dekrete itd.); in še celo nekaj dokumentov iz izgubljenega arhiva Dramatičnega društva, ki jih objavljamo že v tem zvezku.

Razen te zapuščine smo dobili, prav tako v dar, tudi zbirko fotografij, pisem, osebnih dokumentov itd. iz zapuščine *Lojzeta Drenovca* in *Vere Danilo-Balatkove*, ki sta umrli ob koncu leta 1971.

S temi tremi gledališkimi ustvarjalci so se poslovile domala zadnje priče delovanja starega Deželnega gledališča, zato so njihove zapuščine, ki vsebujejo gradivo iz obdobja pred prvo vojno, toliko dragocenejše. Razen tega pa se je naša *fototeka* in zbirka *scenskih* in *kostumskih* osnutkov v tem letu spopolnila z nekaterimi sodobnimi primerki, ki nam jih je odstopil Atelje SNG v Ljubljani.

Izpopolnila se je tudi zbirka *letakov*, predvsem pa *knjižnica*, tako z nakupi (skupaj 214 publikacij, od tega 183 domačih), z zamenami (skupaj 198 publikacij, od tega 112 tujih) in z darovi (125). Izpopolnila se je tudi zbirka drobnega gledališkega tiska, ki je za raziskovalce pogosto posebno dragocena (205 kosov).

d) *Delovni pogoji*

Zaključujemo z najbolj mračnim poglavjem: spremenilo se ni od lanskega leta nič, pa tudi v zadnjem desetletju skoraj nič — kdor se želi s tem podrobneje seznaniti, naj si ogleda poročila v prejšnjih šestih knjigah. Razstavnih prostorov ni, število stalnih sodelavcev je isto (4), najhuje pa je, da postajajo nevzdržni tudi pogoji za interno delo (3 sobe in ena v souporabi). Zato ne moremo prevzeti niti odgovornosti za pravilno hranjenje že prevzetega gradiva, hkrati pa moramo odklanjati sleherno večjo zbirko (npr. filmsko dokumentacijo, operni arhiv itd.). Kar se tega tiče, bo dočakal Slovenski gledališki muzej prihodnje leto prav klavrno svoj dvajseti rojstni dan. Kar je napravil, je napravil v skrajno neprimernih delovnih pogojih; kar je zamujeno, ni zamujeno po krivdi sodelavcev.

Compte-rendu du travail du Musée du théâtre slovène en 1971

Le compte-rendu annuel publié chaque année dans le premier numéro de la revue parle d'abord des expositions. En 1971 le Musée a préparé cinq expositions et a collaboré à plusieurs expositions à l'étranger. La plus importante fut l'exposition commémorative consacrée à l'acteur Stane Sever, décédé en 1970. Elle fut inaugurée lors du festival »Rencontre de Borštnik« à Maribor. Le Musée organisa à Belgrade l'exposition »L'oeuvre de jeunesse de Bojan Stupica«, consacrée à l'oeuvre de l'acteur et metteur en scène Bojan Stupica qui, pendant plusieurs années, travailla aussi à Belgrade. La deuxième partie du compte-rendu parle des publications et du travail de recherche, entre autre des préparations pour le fascicule complémentaire du livre Répertoire, publié en 1967. Le fascicule complémentaire embrassera la période des cinq dernières années. La troisième partie du compte-rendu parle des documents acquis en 1971 surtout sous forme de legs, dont le plus important est celui de Hinko Nučič. Le compte-rendu mentionne à la fin les conditions de travail qui empêchent d'ouvrir la collection permanente déjà préparée et également d'accepter des legs plus importants.

DOSLEJ SO IZŠLE NASLEDNJE KNJIGE (ZVEZKI)
DOKUMENTOV SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA MUZEJA:

I. knjiga (strani 240, zvezki 1 do 5) — 1964 in 1965

II. knjiga (strani 276, zvezka 6—7 in 8—9) — 1966

III. knjiga (strani 428, jubilejni zvezek 10) — 1967

IV. knjiga (strani 362, zvezka 11 in 12) — 1968

V. knjiga (strani 252, zvezka 13 in 14) — 1969

VI. knjiga (strani 200, zvezka 15 in 16) — 1970

VII. knjiga (strani 188, zvezka 17 in 18) — 1971

in 19. zvezek VIII. knjige

*

Risba na ovitku je simbolična karikatura Hinka Smrekarja, nastala ob času Cankarjeve polemike z gledališkim intendantom Franom Govekarjem: ta vodi z eno roko mršavo »Krpanovo kobilu«, z drugo pa cenen prizor na odru, oboje v stilu lutkovnega teatra.